

ÖZGÜR BİLİM

SAYI : 4 MAYIS 1994 BİLİMSEL KÜLTÜREL DERGİ 25.000.- TL (KDV Dahil)

Emperyalist Kültürle Halk Kültürlerinin Yozlaştırması

Faşist Yönetimler

Kürt Sorunu

Filistin Sorunu

Su Sorunları

Afganistan Sorunu

Kıbrıs Sorunu

Lübnan Sorunu

Ermeni Meselesi

Belüçistan Sorunu

Ege Sorunu

Hatay Sorunu

Kürt Sorunu

Dinin İstirrarı ve Dinci Örgütlerin Yaygınlaştırılması

Sosyalist Örgütlerde Tikanıklık

Lübnan Sorunu

Afganistan Sorunu

Sömürgeci Devletler

Ortadoğuda Emperyalizm ve Politikaları

Gekiç Güç

İktisadi Sömürünün Boyutu ve Petrol

★ **Afganistan ve İç Savaş Sorunu**
Medeni AYHAN

★ **Ortadoğunun Komünist Partileri**
Tolga ERSOY

★ **Ortadoğuda Su Sorunu**
Cengiz YAŞAR

★ **Filistin Sorunu ve Emperyalist Anlaşma**
Medeni AYHAN

★ **Ortadoğuda Emperyalizm**
Hüseyin BAL

★ **Ortadoğuda Petrol Krizleri ve Emperyalizm**
Abdullah KOÇ

★ **Kıbrıs Sorunu**
Eyüp DEMİR

★ **Ortadoğu Sorunları Üzerine FAİK BÜLUT'la Ropörtaj**

**ÖZGÜR
BİLİM**
BİLİMSEL KÜLTÜREL
DERGİ

Sayı: 4
Mayıs - 1994

İmtiyaz Sahibi
Cengiz YAŞAR

G. Yayın Yönetmeni
Medeni AYHAN

Yazı İşleri Müdürü
Gülây TULASOĞLU

Dağıtım Koordine
Nevin ÖZBEL

İrtibat Yeri
İnkilap Sokak
İnkilap Apt. 5/9
Kızılay / ANKARA
Tel: (312) 435 92 38

Bağış Hesap No
Ziraat Bankası
1235 / 0003 / 0003
0183534

Baskı
İlıcak Matbası
Tel: 880 40 75

SUNU

Bu sayımızı dünyanın kaynayan bölgesindeki sorunlara ayırdık. Dünyanın kaynayan bölgesi Ortadoğu bir okyanus. Ama iç çelişkileri ve dış müdahalelerle saç ağına dönmüş. Bir karmaşanın içindedir. Ortadoğu sorunlarının tümünü ele almak ve doyurucu bir şekilde değerlendirmek kolektif çalışan kurumların işidir. Yıllarca çalışan enstitülerin işidir. Ve Ansiklopedilerin üstesinden gelebileceği bir şeydir.

Biz yaşadığımız bölgedeki en güncel ve en önemli birkaç soruna dikkat çekmeye çalıştık. Globalde olsa bir bilgilendirme ve bilgiyi yeniden dönüştürme amacını taşıdık.

Dergimizin bu sayısındaki iki üç yazıda içeriğin iyi işlenmemesi ve özellikle dil ve anlatımda, bazı eksiklikler var. Ancak buna rağmen bu yazıları yayımladık. Amacımız Özgür Üniversite öğrencilerini araştırmaya itmek, yazı yazdırmak ve yeni bir aydın kuşağının filizlenmesine katkıda bulunmaktır. Bu nedenle bazı eksikliklerle dahi olsa ilk kez yazı yazan arkadaşların yazılarını yayımlamakta fazla sıkınca görmedik. Elimizdeki malzemeyle yola çıkmak zorundayız. Elimizdeki malzemeyi geliştirerek güzelleştirerek olanaklarımızı derinleştirebiliriz.

Bu sayımızdaki dosya yazılarının tümü Özgür Üniversite öğrencilerince yazıldı. "Filistin Sorunu ve Emperyalist Anlaşma"yı Medeni AYHAN yazdı. "Ortadoğu Komünist Partileri"ni Tolga ERSOY, "Ortadoğu'da Su Sorununu" Cengiz YAŞAR, "Ortadoğuda Petrol Krizi ve Emperyalizm"i Abdullah KOÇ, "Ortadoğuda Emperyalizm"i Hüseyin BAL, "Afganistan ve İç Savaş Sorunu"nu Dara Azadî DILGERM yazdı.

Genel yayın yönetmenimiz Faik Bulut'la Ortadoğu sorunları üzerine kapsamlı bir söyleşi yaptı. Bu önemli söyleşi herhangi bir kısaltmaya başvurmadan yayımlıyoruz.

Okuyucumuz dergiye bakarak eksiklikleri eleştirir. Eksiklikleri ve ya yanlışları yaratan nedenler üzerinde duramaz. Buna pek olanak da yoktur. Bu açıdan dergimizdeki eksiklikleri ve okuyucumuzun eleştirebileceği yanlışların nerden kaynaklandığını aktarmayı görev biliyoruz.

Dergimizdeki bazı yazıların yayımlanma değeri tartışmalıdır. Çünkü araştırma yazısını alan arkadaşlar ya konuyu derinlemesine araştırmıyor bir bilgi eksiğiyle yazıyor ya da son güne kadar getireceğim denmesine rağmen, alınan yazı hazırlanmıyor. Alınan görev ve sorumluluğu ya yerine getirmiyorlar ya da birçok eksikle yerine getirmiş gibi yapıyorlar. Elimize geçen yazılar kısıtlı olduğu için de seçici olma olanağımız ortadan kalkıyor. Aldığı konuyu hazırlamayan arkadaşlar olduğundan zorunluluktan dolayı iş üretebilenlere kalıyor. O zamanda dergimizde yazarlar ve imzalar çeşitlenemiyor.

"Filistin Sorununu" Leyla Samsunlu ve Ali Buz, "Lübnan Sorunu"nu Gürkan Balcı, "Kürt Sorunu"nu Ömer Reşitoğlu, "İslamcı Örgütlerin Yoğunlaşması"ni Beyhan Paksoy, "Ortadoğuda Emperyalist Kültür"ü Mustafa Takmaz, "Ermeni Meselesi"ni M. Sait Çakar hazırlayacaktı. Fakat arkadaşlar sorumluluklarını yerine getirmediler. Bu nedenle dosya yazılarında seçici olma olanağına kavuşamadığımız gibi imzaları da çeşitlendiremedik. Özellikle Ortadoğu'nun en önemli sorunu haline gelen "Kürt Sorunu"nu ilişkin araştırma ve değerlendirme yazısının bulunmayışı büyük eksikliktir. Bu eksikliğimizi gelecek sayımızda serbest seçmeli bir yazıyla gidereceğiz.

Bu sayımızdan sonra dergimizde görev devretmeler başlıyor. Dergimizin kurucusu ve genel yayın yönetmenimiz Medeni AYHAN Üniversitemizde mezun aşamasına gelmesi nedeniyle görevini Beyhan Paksoy'a devretti. Dergimizin imtiyaz sahibi Cengiz YAŞAR aynı nedenlerden dolayı, vergi işlemlerini tamamladıktan sonra sahipliği Gülây Tulasoğlu'na devredecek. Dergimizin Yazışlıeri Müdürlüğünü de Gülây Tulasoğlu yürütecek.

Gelecek sayımızı "Dil ve Lehçeler"e ayırıyoruz. Görüşmek dileğiyle.

ÖZGÜR BİLİM

www.arsivakurdi.org

İÇİNDEKİLER

Filistin Sorunu ve Emperyalist Anlaşma	3	Medeni AYHAN
Ortadoğu'nun Komünist Partileri(!)	21	Tolga ERSOY
Ortadoğu'da Su Sorunu	25	Cengiz YAŞAR
Ortadoğu'da Petrol Krizleri ve Emperyalizm	37	Abdullah KOÇ
Ortadoğu'da Emperyalizm	42	Hüseyin BAL
Ortadoğu Sorunları Üzerine Faik Bulut'la Söyleşi	48	
Kıbrıs Meselesi	69	Eyyüp DEMİR
Afganistan ve İç Savaş Sorunu	73	

Filistin Sorunu ve Emperyalist Anlaşma

Medeni Ayhan

Filistin sorununun güncel görüntülerini yansıtan fotoğraf karelerinden önce, tarihe bazı dalışlar yapmanın yararlı olacağı kanısındayım. Günümüzdeki güncel sorunların bazı uçları geçmiş tarih içinde saklıdır. Bu açıdan tarihten alacağımız birkaç fotoğraf karesi bile, güncel gelişmeleri daha iyi değerlendirmemize ve gelecekte ortaya çıkabilecek olgu ve olayların tahmin etmemize yardımcı olabilir.

Filistin, ismini Filisti'lerden alıyor. Filisti ülkesi anlamına geliyor. Filisti'lerin İ.Ö. 12. y.y'da, Filistin'in güney kıyılarına yerleşen ilk topluluk oldukları söyleniyor. Kitab-ı Mukaddes'te Filistilerin Ege'den geldikleri belirtilir.

Filisti dilinden günümüze ulaşmış yazılı bir kaynak olmadığı için bu dilin özellikleri bilinmiyor. Filisti dilinden sonra söz konusu coğrafyada konuşulmaya başlanan diller ise Kenan ve Aramca dilleridir. Filistilerin dini konusunda da pek bilgi yoktur. Ancak tanrılarının Sami dilindeki çeşitli adları taşıdığı bilinir.

Filistilerin komşu bölgelere yayılmasıyla, ilk temasları duyor. Filistiler silahlı güçleri ve örgütlü güçleriyle, İsrailoğullarıyla çatışmaya başlıyorlar. Yahuda'nın tepelik yerleri işgal edildiyse de, İsrailoğullarının Kral'ı Davud, Filistileri yenilgiye uğratarak geri çekilmek zorunda bırakıyor.

Kimi tarihçiler İsrailoğulları'nın ataları olan Amurruların M.Ö. 2. yüzyılda Mezopotamya'ya göç ettiği kanısındalar. Mezopotamya tarihindeki ikinci Sami göç dalgasının, son Sümer devleti olan III. Ur sülalesine son veren Amurrularca gerçekleştirildiği söylenmektedir.

Amurrular Mezopotamya'ya dağılarak küçük şehir devletleri kurmuşlar. Ve aynı

ıktan olmalarına rağmen küçük şehir devletleri arasında devamlı çatışmalar yaşandı. Tivratta Amrafel adı verilen ve günümüzde Hammurabi ile aynı şahıs olduğu ileri sürülen Kral, Amurru kabilelerinin birliğini sağladı. Yani M.Ö. 1750'lerde Hammurabi'yle beraber Yahudi devleti ortaya çıkıyor. Din, dil, ırk temelinde örgütlendiği için, milli temelde örgütlendiği söylenebilir.

Hız İbrahim, Hammurabi döneminde yaşadı. "Genesis XII" 2-3'ten öğrenildiğine göre, Tanrı Yahwe, İbrahim'e neslini çoğaltacağını ve onu büyük bir millet yapacağını, bu nedenle Kenan diyarına gitmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine İbrahim karısı Sara'yı, kardeşinin oğlu Lut'u ve Ur'dan geldikten sonra kazandığı bütün mal ve hayvanlarını yanına alarak ikamet ettiği Harran'dan yola çıkar. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra, Kenan diyarına gelir. O sırada memlekette Kenanlılar oturmaktaydılar. Bu yüzden İbrahim, memleketin güneyine yerleşti. Fakat çok geçmeden Kenan diyarında kıtlık olur. İbrahim, karısı Sara ile beraber kıtlık yıllarında yiyeceksiz kalmamak için, Kenan diyarından Mısır'a gider. İbrahim, Mısır'da karısı Sara'yı kızkardeşi olarak tanıtır. Çünkü Sara çok güzeldir. Ve eğer İbrahim gerçeği söyleyecek olursa başına bir felaket geleceğinden korkmaktadır. Sara Firavun'un sarayına alınır. Sara'nın sebebiyle İbrahim'e çok iyi davranılır. Ona koyunlar, sığırlar, eşekler, develer, köleler ve cariyeler ihsan edilir. Fakat daha sonra Sara'nın, İbrahim'in kızkardeşi olmayıp, karısı olduğu anlaşılır. Bunun üzerine Firavun İbrahim'e karısını geri verir ve Mısır'ı terketmesini söyler. İbrahim yeniden yollara düşer. Kenan diyarı-

na gelir ve buraya yerleşir.

"Tevrat'a göre, İbrahim, 175 yaşındayken ölür. İbrahim ölümünden sonra Tanrı Yahve, onun oğlu İshak'ı mübarek kılar. İshak'ın iki oğlu olur. Bunlar Esva ve Yakup'tur. İshak'ın ölümünden sonra ise tanrı Yakup'u mübarek kılar."(2)

"Tevrat'tan öğrenildiğine göre, Tanrı Yahve Yakub'un ismini İsrail şeklinde değiştirmiştir."(3)

İ.Ö. 7. y.y'ın ilk yarısında, Asur hükümdarlarına bağlı olan Gazze, Aşkelon, Ekron, Asdad ve bir olasılıkla Gak, aynı yüzyılın ikinci yarısında Mısır egemenliğine girdi. İ.Ö. 605-562 arasında hüküm süren Babil Kralı II. Nabukadnezar'ın (Nabukadnezar) Suriye ve Filistin'i işgal etmesinin ardından Yeni Babil İmparatorluğuna bağlanan bu kentler, daha sonra sırasıyla Pers, Yunan ve Roma denetimi altında kaldılar."(4)

Filistin tarihi bir işgal tarihidir. 30 kez işgale uğramıştır. Bunun nedeni jeopolitik konumu ve üç, tek tanrılı, din tarafından kutsal sayılan topraklara sahip olmasıdır. Kutsal yerler Kudüs'te toplandığından, bütün çatışmaların odak noktasıdır. Celile Hıristiyanlar ve Museviler için önemlidir. Habron da Museviler ve Müslümanlar için önem taşıyan kutsal yerlerdir. Müslümanlara göre Hz. Muhammed'in Miracı, Mescid-i Aksa'da gerçekleşmişti. Hz. İbrahim, karısı Sara ve oğulları İshak ve Yakub'un Habran'da gömülü olduklarına inanılır. Beytlehem ise İsa'nın doğumyeri sayılmaktadır.

İşgallerde ortaya çıkan temel özellik ise İsrailoğullarının (İbranilerin) sürülmesi veya göç etmeyi seçmeleridir. İ.Ö. 586; Babil Krallarından II. Nabukadnezar Yahuda devletini ortadan kaldırdı. Bu sırada bütün insanları Babil'e sürgün etti. İ.Ö. 332 yılında ise bütün yakın ve Uzakdoğu'yu eline geçirdi. Ve Yahudilerin bü-

yük bir kısmı göç etti. Bizans Kralı Heraklius, Filistin'i Perslerden almayı başardığında Yahudilerin Kudüs'e yerleşmelerini yasakladı. Ve sürgün etti. Yahudilerin, sadece Pers egemenliği altındayken sürgüne gönderilmediği veya göç hareketi geliştirmediği dikkat çekiyor. Bu bir yönüyle Perslerin dini açıdan Kudüs'e pek önem vermemelerinden kaynaklanıyor. Diğer yönüyle Bizanslılara karşı Perslerden yana taraf tutmalarından kaynaklandı.

Yahudi diasporasının, dünya çapında gerçekleşmesi göçebe bir hayat tarzı seçmelerinden kaynaklanmıyor. Dile getirdiğimiz tarihi olgulardan kaynaklanıyor. Yahudilerin, sık sık sürgün edilmesinin temel nedeni ise ideolojiye dönüşmüş olan, dinlerindeki anlayıştır.

Geçmiş tarih içinde Yahudi kabilelerinin bölük pörçük olması ve iç çatışmalar yaşamasının temel nedeni de sözkonusu kabilelerin, kendi içinde de "en yüce biziz" anlayışından kaynaklanıyor olabilir. Yahudilerin kendilerini diğer toplulukları yönetecek yüce bir topluluk olarak görmeleri işgalcilerin ve çevredeki büyük güçlerin tepkisine neden olmuştur. Biraz yakın tarihin sayfaları karıştırılırsa Hitler'in bile buna tahammül etmediği görülecektir. Yine sözkonusu anlayışın Bolşevikler için de büyük problemler yarattığı biliniyor. Kısacası İsraililerin Yahudi dininden kaynaklanan ideolojileri; tarihte uğradıkları zulmün de yaptıkları zulmün de nedenidir.

Roma egemenliğinden sonra, 637 yılında Hz. Ömer Filistin topraklarını ele geçirdi. Bu sırada Yahudiler nüfusun yüzde beşini oluşturuyordu. Müslümanlığı kabul etmiş, dil ve kültür açısından yakınlığı olan Sami kavimleri ise çoğunluğu oluşturuyordu. Araplarla oluşan kaynaşmayı gözönüne aldığımızda 7. yüzyıldan itibaren Filistin'i bir Arap ülkesi ola-

Filistin, ismini Filisti'lerden alıyor. Filisti ülkesi anlamına geliyor. Filisti'lerin İ.Ö. 12. y.y'da, Filistin'in güney kıyılarına yerleşen ilk topluluk oldukları söyleniyor. Kitab-ı Mukaddes'te Filistilerin Ege'den geldikleri belirtilir.

rak düşünebiliriz. Tabi Haçlı seferleri sonucunda bir Haçlı Krallığı kurulduysa da kısa ömürlü oldu. Selahaddin Eyûbi yenisinden kurtulamadılar.

1516 yılından itibaren Filistin Osmanlıların egemenliğine girdi. Ve 400 yıl Osmanlı egemenliğinde kaldı.

I. Dünya savaşından itibaren İngilizlerin etkinliği arttı. Ekim 1918'de Filistin topraklarının tümü İngiliz kuvvetlerinin denetimine geçti.

İngilizler, Filistin topraklarına girer girmez, teorik düzeyde, bölüp parçaladılar. Filistin adını Şeria ırmağının batısında kalan bölgenin resmi ismi olarak kullandılar. Oysa Filistin bugünkü İsrail ve Ürdün'ü tümüyle beraber, Mısır topraklarının da bir kısmını kapsıyordu. İngilizlerin adlandırmaları böl yönet politikasının yansımasıydı.

Yaratılan sorunun daha iyi irdelenmesi için Siyonizmin doğuş sürecini ve emperyalizmle bağlantısını da değerlendirmek gerekiyor.

Yahudilik evrensel bir nitelik taşımadığından, İslamiyet ve Hıristiyanlık gibi bütün insanlara seslenmiyordu. İsrailoğullarına özgü bir inanç olarak kaldı. Çok dar bir kesme hitap eden, milli bir dindir. Öz olarak da ırkçıdır. Çünkü sözkonusu dini Felsefede Yahudiler Tanrı tarafından kutsanmıştır. Ve yüce görülen Yahudi toplumu diğer toplumlara yönetecek yegane toplumdur. Bu anlayış nedeniyle Siyonizmin kaynağı Yahudiliktedir. Yahudilerin dinindeki bu anlayış, İbranilerin (İsrailoğullarının) tarihte yaptıkları zulmün ve uğradıkları zulmün nedenidir.

Siyonizmin ilk tohumları, 19. yy.'ın başlarında Çarlık Rusya'sında atıldı. Çarlığın, baskı ve kıyım politikası, Yahudileri bir araya topluyordu. Arayışlar 19.

yy.'ın başlarında Novevei Tsion (Sion'u sevenler) örgütünü doğurdu. Çarlık Rusya'sından yapılan ilk göç ve 1882 yılında Yahudilerin Filistin'e yerleşmesini gerçekleştiren de söz konusu örgüttür.

Ancak herşeye rağmen Siyonizmin tam anlamıyla siyasal bir ideolojiye dönüştüğü söylenemezdi. Yahudilikteki dini felsefenin tam anlamıyla siyasal bir ideolojiye dönüşmesi, 19. yy.'ın sonlarında gerçekleşti. Siyonizmin ideolojisinin babası "Yahudi Devleti" kitabının yazarı Avusturyalı gazeteci Theodor Herzl'dir.

Yahudiliğin milli bir din olduğunu ve ırkçı olduğunu dile getirdik. Siyonist ideolojiye de kaynaklık ettiğini belirttik. Ancak kendi başına Siyonist ideolojinin yaratılmasının tek nedeni değildir. Batıdaki Yahudi sermayedarlarının ve sermayelerinin siyonizme son biçimi verdiği gözden kaçırılmamalıdır.

Yahudi sermayesi, batıdaki ülkelerde önemli derece de yoğunlaşmıştı. ABD şirketlerinin hisselelerinin beşte biri, bankacılık ve yatırım alanında iş yapan Yahudi gruplarının elindeydi. Yine bu grupların temsilcileri Amerika'da bir kısım şirketin koluğundaydı.

Yahudi sermayesi uluslararası bağlara sahip olmayı başarmıştı. ABD, Belçika, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya'da hissedilir bir etkinliğe sahipti.

Yahudi sermayesinin uluslararasılaşmasına sadece Oppenheimer'ı örnekleyerek genelleştirelim. Güney Afrika'da yer alan Oppenheimer, İsrail'in; ABD, İngiltere, Kanada ve Avusturya'da çeşitli kollara sahiptir. Dünya elmas piyasasının yüzde 80'ini, altın üretiminin %32'sini ve Güney Afrika'daki hammadde üretiminin tümüne yakınına denetiminde tutuyor.

Yahudi sermayesi, Amerika'nın siya-

*Siyonizmin ilk tohumları,
19. yy.'ın başlarında Çarlık
Rusya'sında atıldı.
Çarlığın, baskı ve kıyım
politikası, Yahudileri bir
araya topluyordu.
Arayışlar 19. yy.'ın
başlarında Novevei Tsion
(Sion'u sevenler) örgütünü
doğurdu. Çarlık
Rusya'sından yapılan ilk
göç ve 1882 yılında
Yahudilerin Filistin'e
yerleşmesini gerçekleştiren
de söz konusu örgüttür.*

sal yapısından ve ekonomik yapısından daha iyi yararlanmak için iletişim araçları üzerinde de denetim kurmanın çabalarını verdi. ABD'deki sürekli yayınların %70 ve televizyon programlarının %80'i Yahudilerin denetimindedir. Gerek sermayelerinden yaptıkları bağışlarla, gerekse yayınlar üzerindeki denetimleriyle partiler üzerinde önemli bir etkiye sahiptiler. "Parasal iktidarı ele geçiren ve ülkede vazgeçilmez bir konuma sahip olan Yahudi sermayesi, yerini pekiştirmek için bir ideolojiye gereksinim duyuyordu. Yahudi ideologlarca geliştirilen siyonizm bu amaca tam anlamıyla uygun düşüyordu."(5)

"Marx, bu konuda şunları söylüyor: Yahudiliğin pratikteki siyasal iktidarıyla, siyasal hakları arasında varolan çelişki, Politikayla parasal iktidar arasındaki genel çelişkidir. Kuramsal olarak, siyasal iktidar, parasal iktidardan daha üstün görünüyorsa da gerçekte siyasal iktidar, ötekini elindeki bir serf durumundadır."(6)

İşte siyonist ideoloji ve daha sonra kurulan siyonist devlet Yahudi sermayesinin uluslararası bağlara sahip olmasının sonucu olarak doğdu. Burjuvazi Faşizme hamile olduğundan, siyonizmi doğurması çok doğaldır. Siyonistlerin mücadeleleri bir ulusal mücadele değildir. Faşizmin değişik bir görüntüsünden ibarettir. İdeolojik açıdan milliyetçi ve ırkçı olan Avrupa Burjuvazisinden etkilenmiştir. Ve siyonizm ilişkiler bakımından emperyalizm ile içiçe gelişmiştir.

Siyonizmin ilk ilişki kurduğu müttefik İngiltere'ydı. İngiltere'nin bunda siyonistlerin yoğunlaşmasında ve Filistin'in sö-

mürgeleşmesinde çıkarı vardı. Filistin'i sömürgeleştirmede, bir kavşak olarak kullanacaktı. Yahudi sermayesinden, daha büyük oranda yararlanma imkanına sahip olacaktı. Ve bu Yakındoğu'yu sömürmek için önemli bir kazanımdı. Diğer taraftan Filistin topraklarında siyonizmin gelişmesi bir iç istikrarsızlık ve zayıflık yaratacaktı. Sözkonusu durum Yahudileri ve Filistinlileri İngilizler'e muhtaç bırakacaktı.

İngiltere, Arapların tepkisini çekmemek için önceleri Filistin'in bağımsızlığından yana göründü. Arap ulusal topraklarının bir parçası olarak nitelendiriyordu. Bir bakıma keriz gördüğü Arapları uyardırmak istemiyordu. El altından, yapması gerekeni yapıyordu. Görüntü de bozulmamış oluyordu.

İngiltere, daha 1916'da Fransa ve Çarlık Rusya'sıyla yaptığı anlaşmada, Filistin'in uluslararasılaşmasını mühür altına almıştı. İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour bildirisine imza atarak Filistin'de Yahudiler için bir yurt oluşturulmasının destekleneceğini bildirmişti. 1917'de ortaya çıkarılan Balfour Bildirisine karşılık olarak 1919'da imzalanan Milliyetler Cemiyeti sözleşmesinin 22. maddesi, İngiliz mandası çerçevesinde, Osmanlı Devleti'nin eski Arap vilayetlerine geçici bağımsızlık tanınması öngörülüyordu.

"Temmuz 1919'da Filistin delegelerin de katılımıyla, Şam'da toplanan Suriye kongresi, Hıcaz Kralı Hüseyin Bin Ali'nin oğlu Faysal'ı Filistin'i de içine alan, Birleşik Suriye'nin Krallığına seçerek, Balfour Bildirisini reddetti. 1920'de Filistin'de Siyonist yayılma politikasına karşı ayaklanmalar patlak verdi. Ama

İşte siyonist ideoloji ve daha sonra kurulan siyonist devlet Yahudi sermayesinin uluslararası bağlara sahip olmasının sonucu olarak doğdu. Burjuvazi Faşizme hamile olduğundan, siyonizmi doğurması çok doğaldır. Siyonistlerin mücadeleleri bir ulusal mücadele değildir. Faşizmin değişik bir görüntüsünden ibarettir. İdeolojik açıdan milliyetçi ve ırkçı olan Avrupa Burjuvazisinden etkilenmiştir. Ve siyonizm ilişkiler bakımından emperyalizm ile içiçe gelişmiştir.

Fransızlar Temmuz 1920'de Kral Faysal'ı devirdiler. Gene Temmuz'da, Filistin'deki İngiliz askeri yönetimi sona erdi. Sivil manda yönetiminin ilk yüksek komiseri göreve başladı. Milletler Cemiyeti'nin, İngiliz manda yönetimini, Temmuz 1922'ye değin onaylamamasına karşın, İngilizler Balfour Bildirisi doğrultusunda Filistin'e Yahudi göçünü düzenleyen bir program uygulamaya koydular. Milletler Cemiyeti'nin Temmuz 1922'de onayladığı manda belgesinde de Balfour bildirisi yer aldı. Yahudilerin Filistin'le tarihsel bağları vurgulandı. İngiliz mandası sınırları içinde yer alan Mavera-i Ürdün 1946'da İngiltere'den bağımsızlığını elde ettikten sonra, Ürdün Haşimi Krallığı adını aldı. İngiliz mandası altında, Filistin'de Yahudi varlığı ekonomik, toplumsal, kültürel bakımdan hızla gelişti. Yahudi yerleşmelerinde kentleşme ve sanayileşme hızlandı. 1933'te Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi, Filistin'e Yahudi göçüne yeni bir ivme kazandırdı."(7)

Balfour Bildirisi'nin manda yönetiminin olduğu belgede bulunması İsrail'in kuruluşunun ön koşulunu hazırladı. Yahudilerin Filistin'e göçü, uluslararası hukuk açısından meşruluk kazandı. Dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış olan Yahudilerin göçetmesi hızlandı. Özellikle Almanya'da Nazilerin iktidara gelişiyle beraber Yahudiler soykırımla karşı karşıya kaldı. Sözkonusu durum, göçü yoğunlaştırdı. Göç, II. Dünya savaşı sonrası da sürdü. Göç edenler, Filistin topraklarına yerleşti. Bir anlamda yerleştikleri topraklara kondular. Yine bir kısım toprakları satın alarak Filistinlilerin elinden aldılar. İsrail devletinin kurulmasından sonra başlayan devlet terörü sayesinde Filistin ülkelerinde savrulur duruma gelecektir.

Yahudilerin Filistin'deki iktidarının

önünü açan İngiltere'dir. İngiltere bu politikasıyla Süveyş Kanalı koruyacağını düşündü. Diğer taraftan Yahudi sermayesinden daha fazla yararlanmak istedi. Bu nedenler İsrail için bir Yurt oluşturulmasını meşrulaştırmaya yetti. Artık Siyonist örgütleri için yapılacak şey Yahudileri Filistin'e göç ettirme ve yerleştirme çabası dışında hiçbir şey değildi.

"Kasım 1935'te Arap siyasi partileri, Yahudi göçünün durdurulması, Yahudilere toprak devrinin yasaklanması ve ülkede demokratik kurumların oluşturulması talepleriyle bir araya geldiler. Nisan 1936'da aynı partiler, Kudüs Müftüsü Emin El Hüseyini başkanlığında bir Arap Yüksek Komitesi kurarak genel grev çağrısında bulundular. Genel grev yıl sonuna doğru ulusal bir ayaklanmaya dönüştü. Temmuz 1937'de İngiltere'nin Yahudiler ve Araplar karşısındaki yükümlülüklerinin bağdaşmaz olduğunu ve manda yönetiminin işlerliğinin kalmadığını ileri sürerek; Filistin'in Araplar ile Yahudiler arasında iki ayrı devlet biçiminde tak-

simini öngören Pcel raporu yayımlandı. Bunun üzerine 1937-1938 yıllarında Filistin'deki Arap ayaklanması daha da şiddetlendi. İngiltere Mayıs 1939'da Balfour Bildirisiyle Yahudilere karşı üstlendiği yükümlülüklerin o tarihe değin büyük ölçüde yerine getirildiğini, Arap topraklarının Yahudilere devrini ve Yahudi göçünü sınırsız biçimde sürdürmenin, İngiliz Milletler Cemiyeti sözleşmesinin 22. maddesi gereğince Araplara karşı üstlendiği yükümlülüklerle bağdaşmadığını bildirdi. Böylece siyonistlerle İngiltere arasındaki ittifak sona ermiş oldu."(8)

Kısacası İngiltere kötü duruma düşmekte olan anneydi. Beklediğini bulamamıştı. Yahudi nüfusunun önemli ölçüde ABD'de yaşaması ve İngiltere'nin siyasi, ekonomik ve açıdan zayıflayarak sömür-

İsrail devletine temel teşkil eden ideoloji ırkçılıktır. Faşizmin bir versiyonudur. Sürekli saldırma ve yayılmaya çalışan bir organizmadır. Bir halkın temel hak ve özgürlüklerinin gaspedilmesi kişiliğinin inkâr edilmesi ve topraklarından sürülmesi üzerine kurulmuştur.

gelerde kendini yeniden üretemez hale gelmesi; buna karşın Amerika'nın sözkonusu sömürgelere yerleşme sürecinin başlama aşamasıydı. İngiltere hayin evlat Ökkeş'ten istediği sermayeyi koparamayınca, Arap toplumunu da karşısına alma kumarını oynamak istemedi.

"II. Dünya savaşından sonra Londra'daki ABD ve İngiltere; Araplar ve Yahudiler için bir özerklik planı hazırladılar. Ama Londra'da Arap ve Siyonist temsilcilerinin katılımıyla sürdürülen görüşmeler, Siyonist yeraltı örgütlerinin şiddet eylemlerinin olağanüstü yoğunlaşması yüzünden, Şubat 1947'de başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine, İngiltere, durumu doğrudan Birleşmiş Milletlere götürmeye karar verdi. 29 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu, Filistin'in Araplar ve Yahudilerce kurulacak iki devlet arasında bölüştürülmesini, Kudüs ve çevresine de uluslararası statü verilmesini öngören bir plan onaylandı. Filistin'de 678 bin Yahudiye karşılık 1.269.000 Arap yaşadığı halde, BM Genel Kurulu'nun bu çoğunluğun isteğine aykırı olarak ülkeyi bölme kararı vermeye yetkili olmadığı yönünde uluslararası Adalet Divanı'nda yapılan başvuru rededildi. BM kararının hemen ertesinde Filistin'de savaş patlak verdi. Son İngiliz yüksek komiserinin de Filistin'i terkettiği 14 Mayıs 1948'de, İsrail devletinin kurulduğu ilan edildi. Yeni devlet birkaç saat sonra Truman tarafından tanındı. Ertesi gün Suriye, Ürdün, Irak ve Mısır orduları Filistin sınırlarını geçti. 1949 yazına değin süren savaş so-

nunda İsrail 1947 planında öngörülen bir-büçük katı bir alanda egemenliğini kurdu."(9)

Yahudiler İsrail'in kuruluşunun 1944 yılında garantiye almışlardı. ABD'de yapılan seçimlerde kampanyanın en önemli konularından birisi, Yahudi sorunuydu. Hem Demokratlar hem Cumhuriyetçiler, Siyonistlerin uluslararası konferansta kabul ettikleri, Bitmore programının desteklenmesi yönünde çalıştılar. Zaten sözkonusu program, Filistin'de bir devletin kurulmasını istiyordu. Filistin'e olan Yahudi göçünün, Yahudi Ajansınca denetlenmesi ve özellikle İngiliz hükümetinin Beyaz Kitaptaki görüşleri geri almasını talep ediyorlardı.

Beyaz kitapta özerklikten bahsedilmesi, Yahudilerin canını sıkıyordu. İngiltere'ye karşı saldırılarda bulunmalarının ve Amerika'ya yaklaşımlarının temel nedeni buydu. İngiltere'nin Yahudi askeri birliklerinin kendi bayrakları altında varolma hakkını tanımamasını istiyorlardı. Özellikle "Yeryüzünde Tanrı saltanatının kurulması, seçilmiş halkın diğerleri üzerinde üstünlük kurması gibi dinsel tezler, Nil'den Fırat'a Yüce İsrail Devleti'nin kurulması ve İsrail'in

Dünyadaki yönetici konumuna ulaşması türünden saldırgan siyasal tezler"(10) bağimsiz ve yayılcı bir devleti zorunlu kılıyordu.

İsrail devletinin ilanı İngilizlerin birliklerini çektiği gündür. İsrail Devleti'nin bağımsızlığının ABD tarafından tanınması ise aynı gün birkaç saat sonradır. Sözkonusu olan bu olgular, Emperyalistlerle İsrail arasındaki bağların derecesini gösterir.

Filistin hareketinin temel sorunu önderlik sorunudur.

Yetmişli yılların ortalarından itibaren sosyalist önderlikli bir çizgiyi dayatmanın koşulları vardı. Ama SSCB'nin, FKÖ önderliğini desteklemesi gerçek sol kimliğin öne geçmesini engelledi. Belki buna rağmen Nayif Havatme'nin liderliğindeki FDHKC ve George Habaş liderliğindeki FHKC insiyatifi olmayabilirdi. Ancak böyle bir çaba içerisine girilmedi. Soldaki bu örgütler kendilerini dayatamadılar. FKÖ ile ilişkileri mülteciliğin yaratmış olduğu sorumlulukları sırtlarında taşımalarına neden oldu.

Filistin halkının küçük generallerinin önderlik ettiği intifadalar, Filistin sorununu Ortadoğunun temel gündem maddesi haline getiren önemli bir aşamayı. Sonraki süreçte tamamıyla pasifize olan FÖK emperyalist anlaşmaya özerkliği kabullendi. Hamas'ın başını çektiği birçok örgüt ise anlaşmaya muhalif...

"Emperyalizmin etkin müdahalesi ve yoğun desteği olmadan, böyle bir yapay dölleme ve gayrimeşru doğumun gerçekleşmesi mümkün olmazdı. Dolayısıyla İsrail'i Emperyalizmden, onun Ortadoğu'daki varlığı ve bölge politikası dışında kavramak ve değerlendirmek mümkün değildir."(11)

Ortadoğu'daki diğer gerici devletlerle İsrail arasında bir karşılaştırma olanağı bile yoktur. Diğer devletlerin toplumsal ve tarihsel meşruiyetleri ve ulusal daya-

nakları var. Oysa İsrail bir ulusal mücadeleye teşekkül etmemiştir. İçsel dinamiklerle değil, dışsal dinamiklerle oluşmuş bir olgudur. Ortadoğu halklarına ve Araplara dayatılmıştır. Uluslararası bağlar kuran sermayenin gayrimeşru çocuğudur. Bunun bilincinde oldukları için meşruiyetlerini Arap ülkelerine kabul ettirmek temel kaygıdır. Bölge ülkelerine oranla daha çok güçlü ve düzenli bir orduya sahip olmasına rağmen her zaman tedirgindir. Her zaman varlığını tehlikede

görüyor ve tetikte bekleme zorunluluğu hissediyor. Bu anlayış ve psikolojinin yansımaları olarak çevresindeki devletlerin güç kaybına uğramaları ve kendi içinde çatışma veya bölünmeler geçirmeleri temel dileği oluyor. Camp David anlaşmasıyla somutlaşan bu stratejinin günümüze kadar devam ettiği biliniyor.

İsrail devletine temel teşkil eden ideoloji ırkçılıktır. Faşizmin bir versiyonudur. Sürekli saldırma ve yayılmaya çalışan bir organizmadır. Bir halkın temel hak ve özgürlüklerinin gaspedilmesi kişiliğinin inkâr edilmesi ve topraklarından sürülmesi üzerine kurulmuştur.

İsrail, Emperyalizmin Ortadoğu'daki üssü ve vurucu gücü olarak kendini sürdürüyor. Ve batının değerlerini Ortadoğu halklarının değerleriyle karıştırma görevini de yerine getiriyor. Bu nedenle İsrail Emperyalizmin Ortadoğu'daki uzantısıdır. Ve Emperyalizmin stratejik müttefidir. Siyonizmin bir ideoloji olarak biçimlenmesinden günümüze kadar, bağlaşıklık durumdadır. Sadece Filistin halkı için değil, bütün ilerici ve devrimci mevziler için kurulmuş bir saldırı üssüdür.

İsrail devletinin yapısını anlayabilmek için kuruluş sürecindeki kongrelerine, bazı kararlarına ve örgütlerinin pratiklerine bakmak yeterlidir.

Siyonistlerin ilk kongresi 1897'de yapıldı. Kongreye katılanlar bütünüyle Yahudi sermayecilerinden ve din adamlarından oluşuyordu. Yahudi kitlelerinin kongreden haberleri yoktu. Kongreye katılanlar seçimle değil, Siyonist liderlerin atamasıyla katılabilmişlerdi.

Burjuva Felsefesi akımlarının etkisiyle, Yahudi dogmaların birleştirilmesi sonucu eklektik bir Siyonist doktrini oluşturmuşlardı. "Temel ilkeleri: Yahudiler evrensel bir ulustur; Dünyada yönetici rolü oynamakla görevlidir. Ayrıcalıklı, Tanrı tarafından seçilmiş bir topluluktur. Hangi halkın arasında yaşarlarsa yaşasınlar; o halk onlara düşmandır. Yahudi düşmanlığı tarihseldir. Yahudilerin Filistin'de tarihsel hakları vardır. Ve orada Yahudi devleti kurulmalıdır, türü başlık-

larla belirlenmiştir."(11) "Musevi," "Yahudi" ve "Siyonist" kavramları da eş anlamlı olarak kullanılmıştı.

Siyonistlerin çıkışının ulusal olmadığı ortadadır. Çünkü çıkış sadece sermaye çevreleriyle sınırlıydı. Sermaye çevreleri amaçları için bir başka halkın özgürlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik çalışıyorlardı. 1899'da Basel'de yapılan 3. Siyonist kongresinde Theodor Herzl ve Max Nordav önemli bir gerçeği dile getirdiler: "Milyonlarca Yahudi, siyonizmi daha bilmemektedir."(2) diyerek kongrenin ve ideolojilerinin halkı temsil etmediğini kanıtlamış oluyordu.

Siyonist örgütler ise karmaşık bir yapıya sahiptir. Dünya Yahudi Kongresi, Dünya Siyonist Örgütü, İsrail için Yahudi ajansı gibi merkezi örgütler ve bu örgütlere bağlı yerel, uluslararası örgütler, enstitüler, arşivler ve fonlar vardır.

I. Dünya savaşından sonra birçok yerel örgüt kurulmaya başladı. 1920'de kurulan Haqana adlı yeraltı örgütünün temel amacı terörist eylemlerle Arapları sindirmek ve Filistin'in sömürgeleştirilmesini sağlamaktır.

1935 yılında Irgun İz'vai Liumi kuruldu. Aşırı Siyonist ve katliamcı olan bu örgüte bağlı olarak stren denen terörist bir grup ortaya çıktı. Bunların da temel amacı bir Yahudi devletini kurmaktır. Bu amaca ulaşmak için Filistinlilerin topraklarından sürülmesi ve gerekirse topyekün yok edilmesi öngörülüyordu.

II. Dünya savaşı süresince sözkonusu anlayışları doğrultusunda eylemlerde bulundular. 1947'de Filistin'in Arap ve Yahudilerce kurulacak iki devlet arasında bölüştürülmesi ve Kudüs'ün uluslararası bir statü kazanmasının karara bağlanması Siyonistleri tatmin etmedi. Haqana, Stren, Irgun, İz'vai, Liumi ve Palmah gibi Siyonist örgütlerin Araplara karşı sistemli bir terör kampanyası geliştirmesi sonucu, 700 bin Arap başka ülkelere sığındı. Böylece gittikleri ülkeler için ucuz eklemek kaynağı olan Filistin mültecileri sorunu da doğdu.

1948 Nisanının da Irgun, Stren'le bera-

ber küçük bir Arap köyü olan Deir Yassin'e saldırdı. Cins yaş ayrımı gözetmeksizin 254 Arapı katletti. Yine 1948'de Haqana birlikleri Kudüs'ün batı kesimlerini işgal etti. Ve Tel Aviv Kudüs koridorunda denetimi eline geçirdi.

Siyonist örgütler, önce Siyonist nüfus için yerleri açtı. Büyük Yahudi sermayesiyle Arap topraklarını satın aldı. Daha sonra yukarıda da anlatıldığı gibi, terörist eylemlerle, katliamlarla Arapları sindirme ve sürgün etme politikasını gerçekleştirdiler. İsrail, terörist örgütlerin sindirme, baskı, sürgün ve katliam politikaları üzerinde kuruldu. İsrail, ulusal ve tarihsel bir temel üzerinde kurulmadı. Nitekim Deir Yassin katliamının sorumlusu ve İsrail Devlet Başkanı olacak Menhem Beg'in şöyle diyordu: "Bu kıyım çok haklı çıktı. Deir Yassin zaferi olmadan İsrail de olmazdı."(12)

1949'da İngiltere'nin yardımı ve suç ortaklığıyla, Birleşmiş Milletler kararına aykırı olarak, Filistin Araplarına ait olan bölge, İsrail ve Ürdün arasında paylaşıldı. Ürdün, Ürdün'ün batı kısmını, Kudüs'ün "eski kont" olarak bilinen bölümünü ve Gazze şeridini denetimi altına aldı. Diğer yerler İsrail'in denetiminde kaldı.

İngiltere bir parça daha Yahudi sermayesinden yararlanmak ve biraz da bölgede siyasi gücünün silinmemesine hizmet edecek politikası gereği böyle bir suça seve seve ortak oldu. İngiliz Emperyalizmi kısa yoldan bir oldu bittiye getirerek, Filistin sorununu bu şekilde halledebileceğini düşünmüştü.

Siyonistler ve bağlaşıkları Emperyalistler, Arapları çok zor bir dönemde yalamışlardı. Lübnan ve Suriye bağımsızlığını yeni kazanmıştı. Arap askeri eğitimsizdi. Silah ve malzeme yönünden de eğitimsizdiler. Zaten Emperyalizmden habersiz adım atabilecek durumda değildiler. Emperyalizmin kalbi ise Siyonistlikle beraber atıyordu.

Emperyalist ülkeler Siyonistlerle içiçe oldukları için anında Siyonist devleti tanıdılar. Ancak, bir süre sonra Sovyetler Birliği de tanıdığını ilan etti. Sovyetlerin

böyle bir yanlışa sürüklenmelerinin iki nedeni olabilir; Ya o günün koşullarında Siyonist hareketi iyi tahlil etmediler, ya da kendi içindeki Yahudilerden kurtulmaya hizmet edecek bir devlet olarak düştüler. Ama hangi nedenle olursa olsun sözkonusu yanlış tavır, Araplar içinde Sosyalist solun gelişmesini engelleyici oldu.

İsrail devletinin kuruluşuyla beraber, Filistin Araplarının %70'i mülteci konumuna düştü. Arap ülkeleri uzun bir dönem Filistinlilerin kendi ülkesine dönmesi ülküsünü dile getirdi.

İsrail'in kuruluşu Siyonistler için yeterli değildi. Yayılma olanaklarını arıyorlardı. Mısır'ın 1952'de Süveyş Kanalı üzerindeki Emperyalist egemenliğe son verme cesareti gösterdiğini ve bunun Fransız ve İngilizleri rahatsız ettiğini biliyorlardı. Siyonistler Sina yarımadasının tümünü ve Gazze şeridini almak için savaş ilan etmeden, Mısır'a saldırdı. İngiltere ve Fransa, İsrail saldırısından yararlanarak, Mısır'ın yaptığı günahı cezalandırmak için çatışmaya katıldı. Sovyet hükümeti; İngiltere, Fransa ve Siyonistlere bir uyarı notası gönderdi. BM'nin duruma müdahale etmesiyle, önce Emperyalistler daha sonra da Siyonistler birliklerini çektiler.

Siyonistler 1957'de birliklerini geri çektikten sonra boş durmadılar. Yayılmacı amaçlarına hizmet edecek hareketler için hazırlandılar. 1967'de Mısır, Suriye ve Ürdün'e saldırdılar. Küçük Ürdün ordusu kendinden çok güçlü İsrail ordusu karşısında tutunamadı. Suriye ve Mısır Ordularıyla eğitimsizlik ve malzeme yetersizliği nedeniyle yenilgiye engel olmadılar. İsraili işgal kuvvetleri üç devlete ait geniş toprakları ele geçirdiler. Sina yarımadası, Gazze şeridi, Batı Şeria ve Suriye'nin Golon tepeleri İsrail tarafından işgal edildi.

Filistin Kurtuluş hareketinin ilk örgütleri, I. Dünya savaşından sonra ortaya çıktı. El Cihad El Mukaddes (Kutsal savaş) ve Abdal El Auda (Dönüş Kahramanları) adını taşıyan bu örgütler Siyo-

nist teröre karşı çıkmakla işe başladılar. 1930'ların başında Fedayin (Fedai) denilen savaşı örgüt ortaya çıktı. Yine bu dönemde Filistin kurtuluş hareketinin öncü örgütü Fateh (Zafer) kuruldu. Yine bu yıllarda Arap halkının kendi kaderini tayin etmesini sağlamayı amaç edinen yeraltı örgütü; El Ard (Yurt) kuruldu.

Fakat Filistin kurtuluş hareketi doğuşunun ilk zamanlarında zayıf, dağınık, karmaşık ve muğlak bir yapıya sahipti. Çünkü karşılıklı eğilimleri birbirinden farklı Arap ülkelerinin yardımına dayanıyordu. Arap ülkeleriyle kurulan ilişki sıradan bir ilişkinin çok ötesine gidiyordu. Bu nedenle Filistin kurtuluş hareketi Arap Ülkelerinin perspektifleri ve Arap ulusal kurtuluş hareketinin içinde eridi. Filistin halkının özgül, bağımsız ulusal karakteri yadsınmış.

Emperyalistlerle Siyonistlerin 1957'de Mısır'a saldırısı anti Emperyalist duygular yaratmıştı. Filistinli Araplar, İsrail saldırganlığının nerden cesaret aldığı anlamışlardı. Özellikle Cezayir halkının Fransızlara karşı kendi mücadelesinde belirleyici olarak, sert ve uzun bir savaşa girmesi Filistinlileri etkiledi. Bu etkilerle bağımsız Filistin hareketinin oluşturulması düşüncesi gelişti.

FKÖ 1964'te Kahire'de kuruldu. FKÖ'nün kuruluşundan Mısır, Suriye, Irak'ın azımsanmayacak bir rolleri vardı. Daha FKÖ'nün kuruluşunda Baas rejimleri ile Mısır arasında gergin çelişkiler bulunuyordu. FKÖ'nün kuruluşunu kendi içlerindeki çelişkileri yumuşatma ve Filistin hareketini kontrol altına almada kullandılar. FKÖ yürütme komitesine seçilen kişiler; Mısır, Suriye ve Irak yönetimine yakınlıklarıyla tanınıyorlardı.

Kısacası Arap Devletlerinin Filistin hareketine yaklaşımları yararcı mantıkla açıklanabilir. Arap devletleri Filistin hareketini kontrol etmek ve bir koz olarak kullanarak, yararlanmak amacındaydı. Arap ülkelerin bu yaklaşımı ve kendi içlerindeki çelişkiler, karmaşık dengeler, FKÖ'ye önemli olanaklar sağladı. Ama aynı zamanda hareket alanını daralttı ve

birliğini gevşetti. Hareket kendi özgüçüne dayalı gelişmedi. FKÖ bağımsız politikalar üretilmedi.

FKÖ içinde bağımsız politika geliştirme anlayışının hakim olmasıyla beraber, Arap ülkelerinin etkisi azaldı. FKÖ bağımsız bir unsur olarak varlığını ortaya koymaya başladı. Ortadoğu'da önemli bir faktör haline geldi. Bunun temel nedenleri de FKÖ'deki örgütsel bileşimdeki değişiklik; Politik çizgisi ve pratik mücadelelerdeki radikalleşmedir.

1968'de FKÖ, silahlı mücadeleyi tek yol olarak görüyordu. 1969'da Orta Burjuvazinin bir temsilcisi olmakla beraber radikal Arap milliyetçiliği çizgisindeki Yaser Arafat, FKÖ başkanı ve Filistin Genel Kurmay Başkanlığı'na getirildi.

Silahlı mücadelenin yegane çıkış yolu sayılmasıyla, Araplarda, İsrail'in yenilebileceği inancı gelişti. Gerilla eylemleri, Filistin sorununun uluslararası boyutta tartışılmasını sağladı. Ortadoğu'da bir heyecan sağladı. Ortadoğu devrimcileri için bir çekim merkezi oldu. Eğitim görme ve enternasyonalist dayanışma alanı yarattı.

FKÖ Arap ülkeleri nezdinde Filistin halkının temsilcisi olarak kabul görmüştü. Gerilla eylemlerinin kazanımlarıyla daha çok devlet tarafından tanındı. BM'e özel bir statü ile ilişkileri süreklileştirdi. Uluslararası alanda meşruiyet kazandı. FKÖ, Ortadoğu'nun gündemini belirler konuma geldi. Filistin Kurtuluş hareketindeki kabarış ve bağımsız bir çizgi tuturmaya çalışması, Arap ülkelerinin iç ve dış ilişkilerini etkiliyordu. Varolan politik dengelere müdahalede bulunuyordu. FKÖ'nün bu noktaya gelişi, sözkonusu Arap ülkelerinde rahatsızlık yaratmaya başlıyordu. Dile getirdiğimiz bu nedenlerle beraber önemli bir Filistinli nüfusun Ürdün'de yaşıyor olması, Krallığı tehdit etmeye başladı.

Ürdün, FKÖ ve Filistinlilerden kurtulma çareleri aradı. Çare silahlı çatışmada bulundu. Ürdün Krallığı, "Kara Eylül" olarak adlandırılan katliamı gerçekleştirdi. 1971'de FKÖ Ürdün'ü terketmek zorunda kaldı. Karargâhını Lübnan'a taşıdı.

FKÖ, Arap ülkeleri arasındaki denge politikaları nedeniyle yardım almaya devam etti. Reel Sosyalistleri ve dünya devrimcilerinin de azımsanmayacak yardımları oldu. Bu yardımlarla beraber önemli bir diplomatik destek sağladı. Ancak FKÖ bu olanakları iyi değerlendiremedi, militan yapıdan gittikçe uzaklaşarak hantal ve bürokratik bir yapıya dönüştü. Radikal milliyetçi önderlikli FKÖ, daha ileri bir politik çizgiyle dönüşüm sağlayacağına; uzlaşmacı, reformist ve dengeci politikalar belirlemeye başladı.

FKÖ vatan topraklarına geçemedi. Irak, Suriye ve Mısır'ın yardımıyla kurulmuş mülteci bir hareketti. Mücadele boyunca da mülteci kaldı. Mülteciliğin koşulladığı birçok olumsuzlukla karşılaştı veya sırtında taşıdı. Reel sosyalist ülkelerle, Arap devletlerinden önemli yardımlar almasına rağmen iyi kullanamadı.

İsrail ABD'nin onayıyla 1982'de Lübnan'a saldırdı. Saldırı FKÖ'nün savaş gücünü yok etmeye yönelikti. Aynı zamanda Lübnan'da uysal ve işbirlikçi bir yönetim oluşturma ve Lübnan'da Birleşik Arap gücü içindeki, Suriye birliklerine darbe indirerek, Suriye'nin İsrail ve ABD'ye karşı yumuşaması sağlanacaktı. Ama bunlardan daha önemlisi de FKÖ'nün resmen uzlaşmayı kabul eder konuma getirilme amacıydı.

1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgaliyle yaşanan hezimet FKÖ'nün sırtında taşıdığı olumsuzlukların faturası oldu. Lübnan işgaliyle FKÖ geriye saymaya başladı. Bu arada FKÖ'nün küçük burjuva radikal milliyetçi çizgisi bile törpüldü. Uzlaşmacılık ve diplomatik tarz, temel yaklaşım tarzı haline geldi.

FKÖ'nün Lübnan halkına karşı temel hatası işgalci bir güç gibi görünmesidir. Lübnanlıların bir misafiri olarak saygı göstereceği yerde, tepeden bakmacı yaklaşımların geliştirilmesidir. Bu yaklaşımlar Lübnan halkında bir nefret uyandırmış olmalı ki, FKÖ'nün gidişi iyiye yorumlandı.

Lübnan yenilgisiyle ana üslerini yitiren FKÖ, merkezini Tunus'a taşıdı. Aske-

ri gücünü de çeşitli Arap ülkelerine dağıttı. Böylece yakın dönemde İsrail için bir tehdit olmaktan çıktı.

Yenilginin, iç yapıda sürtüşmeler ve çatışmalar doğurmaması mümkün değildi. Bir grup El Fetih'ten ayrıldı. Ayrılmalar silahlı çatışmaya dönüştü. Ayrılan grubun Lideri Ebu Musa, Suriye'nin desteğini alarak Arafat'ı, Trablusşam'dan çıkardı.

Bu sırada ABD, Filistinlilerin barış görüşmelerinde Ürdün tarafından temsil edilmesini ortaya attı. Gazze Şeridi ile Batı Şeria'da oluşturulacak özerk birimin Ürdün'e bağlanmasını gündeme getiriyordu. Aslında ABD Filistinliler yerine karar vermek istiyordu. Amaç Filistin sorununu çözmek değil, kendisine ve bağlaştığı olan İsrail'e yarayacak düzenlemeyi yapmaktı. Sözkonusu öneriyi ortaya atarken, Ürdün krallığını da biraz daha avuçlarına almış oluyordu. Diğer taraftan barış yollarını deneyen bir güç izlenimi vermek istiyordu. Ama temel hedefi İsrail ve Ürdün'le beraber Filistin sorununda taraf olarak masaya oturmaktı. ABD'nin olmayacak dualar yapmasının nedeni buydu.

Arap zirvesinde onaylanan Fez planı ilericiydi. Eylül 1982'de Fas'ın Fez kentinde toplanan Arap zirvesi, bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını ve Filistin halkının kendi kaderini tayin etmesini onaylıyordu. Diğer taraftan FKÖ Filistin halkının tem temsilcisi olarak kabul edildi. Fez planı kısa sürede ABD ve İsrail tarafından rededildi.

Şubat 1985'te Kral Hüseyin ile Yaser Arafat, İsrail karşısında barış girişimlerini ortaklaşa sürdürme kararı aldılar. Ancak 1986'da FKÖ, ABD'nin Filistin halkının kendi kaderini tayin etmesini kabul etmesinde direndi. Kral Hüseyin bu nedenle ortak girişimden çekildi. Kral Hüseyin'in El Fetih'in Ürdün'deki bürolarını kapatması üzerine; FKÖ Lübnan'da toplanmaya başladı. Bu arada FKÖ'yü uzlaşmacı olarak tanımlayıp ayrılanlar; Arafat'ın Kral Hüseyin'le yaptığı anlaşmayı fesh etmesi üzerine, yeniden örgüt içinde birleştiler.

Filistin hareketinin temel sorunu önderlik sorunudur. Yetmişli yılların ortalarından itibaren sosyalist önderlikli bir çizgiyi dayatmanın koşulları vardı. Ama SSCB'nin, FKÖ önderliğini desteklemesi gerçek sol kimliğin öne geçmesini engelledi. Belki buna rağmen Nayif Havatme'nin liderliğindeki FDHKC ve George Habaş liderliğindeki FHKC insiyatifi olmayabilirdi. Ancak böyle bir çaba içerisine girilmedi. Soldaki bu örgütler kendilerini dayatamadılar. FKÖ ile ilişkileri mülteciliğin yaratmış olduğu sorumlulukları sırtlarında taşımalarına neden oldu.

Günümüzde Filistin'deki önderlik sorunu daha da büyümüş bir sorundur. Nayif Havatme, George Habaş'ı yanına alarak bağımsız bir çizgiyle bir dayatmanın içerisine girebilirse, sol önderlikli bir devrim kaçınılmaz olur. Ancak FDHKC ve FHKC gibi sol anlayışlar bağımsız bir çizgiyle FKÖ'nün çizgisini reddetme temelinde sol çizgiyi dayatmazsa; solun erimesini seyredeceğiz. Ve bu defa önderlik gün gittikçe güçlenen dinci anlayışa geçebilir. Bu uzun dönemde çelişkilerin daha derinleşmesi ve başka bir taraftan emperyalizmle uzlaşmanın kapılarını açabilir. Çünkü dinsel ideoloji damarları içindeki kan ve beyniyle antiemperyalist değildir. Yaşadığımız süreçteki dengeler ve sosyalist iktidarların kuruluş sürecinde dinci örgütlerin emperyalistlerle nasıl bağlantılı olduğunu daha açık göreceğiz. Çünkü dinsel ideolojiler kapitalizmin ideolojisiyle çok daha kolay evlenir. Şu anda gizli evlidir.

Filistin hareketinde önderlik sorunu çözülmeden Filistin halkının bir devrim yaratma olanağı yoktur. Bu açıdan FDHKC ve FHKC'nin diğer gruplardan bağımsız ve sivri bir politikayla gerçek sol kimlikle halkla kaynaşması gerekir. Kendilerini dayatmaları gerekir. Bu yapılmadığında varolan ilişkiler içinde sol kimliğin eridiğini seyredeceğiz. O zaman da yeni şekillenecek bir sol anlayışın varlığı kaçınılmaz hale gelecek.

Sovyetler Birliği stratejik olarak Arafat önderliğini desteklemekle, gerçek sol

kimliğin gelişmesine de darbe vurdu. Diğer taraftan Ortadoğu'da ki sorunlarda etkili olamıyordu. Filistin sorununun çözümü için uluslararası konferans önerisini yaşama geçirmeyişi etkisizliğinin kanıtıdır. Bu koşullarda burjuvazinin bir temsilcisi olan Arafat'ın uzlaşmazlığa başlaması acayip sayılmamalıdır. Sınıfsal özünü uygundur.

Ancak Sovyetler Birliği'nin çözülüşüyle beraber, FKÖ önemli bir politik ve ekonomik desteği yitirdi. Bu FKÖ'nün Emperyalizm'e ve Arap gericiliğine biraz daha yaklaşmasına neden oldu. Körfez savaşından sonra ABD'nin Ortadoğu'da yegane güç haline gelmesiyle, FKÖ biraz daha uzlaşmacı bir çizginin sahibi oldu. Bundan sonra ABD emperyalizminin FKÖ'yü avucuna alma girişimleri başladı. Ve bunu başardı. Sovyetler'in çözülüşü ve FKÖ'nün hantal, bürokratik, uzlaşmacı bir yapıya dönüşmüş olması, emperyalistlerin işini kolaylaştırdı. Emperyalizmin çeşitli bölgelerdeki, ulusal sorunlara yaklaşım biçiminde önemli bir farklılaşma oldu. Gericici güçleri her türlü olanaklarla besleyip, ilerici güçler üzerine saldırmaktansa, çözüm olmayan çözümlerle barış ve özgürlük havarisi kesilmek, diğer taraftan sözkonusu çözümlerle, dünyanın her bölgesinde, kendi düzenini kurma politikasını geliştirdi. Emperyalizmin müttefiklerini ikna ederek, sürece ve varolan dengelere göre uygulamaya koyduğu politikayı Filistin'de uygulamaya koydu. Amerikan anlaşmasına biraz daha döneceğiz. Önemli bir dönüm noktası olan, ama iyi kullanılmayan Filistin intifadası üzerinde duralım.

Çocuk ve kadınların çoğunlukta olduğu kitleler, Siyonistlerin baskısına karşı, kendi ülkelerinin kurtuluşu için meydanlara döküldüler. Halk kitlelerinde birleşmiş öfkenin dışarıya yansımalarıyla gerçekleşen intifada, Filistin Kurtuluş hareketinde yeni bir dönüm noktasıydı. Önemli özelliği ise Filistin topraklarında gelişiyor olmasıydı. Bu İsrail için sarsıcıydı. Bütün zulüm ve baskı yöntemleri-

ne rağmen İsrail intifadayı durduramadı. İsrail sürekli savaş durumunda kaldı. Ve Filistin sorunu dünya kamuoyunu oluşturdu.

1987 ve 1988'de ki intifada hareketinin önemli kazanımları oldu. Dinamik bir devrim gücü olarak, bazı siyasal kazanımlar yarattı. Ama bütün sarsıcılığına ve radikalizmine rağmen, belli bir yerden sonra, kendini tekrarı yaşadı. Kendini tekrarı yaşamasının temel nedeni, intifadanın silahlı mücadele biçimine bağlanmamasıydı. İntifada, diplomatik mücadelelerin yardımcı bir unsuru olarak kullanılıyordu. Diplomatik mücadeleyle İsrail'i zorlamak, özellikle kutsanmış devlet politikasında istenen açılımı yaratmak mümkün değildi. İntifadanın arkasında silahlı gücün işlememesi nedeniyle İsrail yenilgiye uğratılmadı. İntifada hareketinin kendi başına bir devlet yaratması mümkün değildi.

Şimdi günümüzün güncel anlaşması üzerinde durabiliriz. Filistin'e kısmî özerklik tanıyan; Filistin, İsrail anlaşması emperyalist bir anlaşmadır. Bu anlaşma tamamiyle aynı değilse bile Camp David anlaşmasının benzeridir. Bu nedenle Camp David anlaşması ve Filistin'e kısmî özerklik tanıyan anlaşma içiçe değerlendirilmelidir.

1978'de ABD'nin arabuluculuğuyla İsrail ve Mısır arasında Camp David anlaşması imzalandı. Mısır artık ABD'nin müttefiğiydi. Nasır'ın yol arkadaşı Enver Sedat evcilleştirilmişti. İki müttefiğe bir barış anlaşması yaptırmakda çok zor değildi.

ABD ortamı biraz yumuşatmak için 1977'de ilk kez "Filistin halkının meşru hakları"ndan söz etti.

Camp David anlaşmasının ardından 1979 yılında imzalanan İsrail-Mısır anlaşmasında Batı Şeria ve Gazze şeridinde bir öz yönetim kurulmasını ve beş yıldan uzun sürmeyecek bir geçiş döneminden sonra Filistin halkının özerkliğinin sağlanması buyruluyordu. İlk üç yıl içinde de görüşmelere başlanarak, iki bölgenin statüsü konusunda İsrail ve Ürdün'ün an-

laşması öngörülüyordu.

Bu anlaşmada Filistin halkının hiçbir temsilcisi bulunmadı. ABD olmayacak duaya amin derken Ürdün ve Mısır'ı yanına alarak Arapları kendi içinde bölüyordu. Ve içerik olarak yapması gerekeni veya çıkarına denk düşeni gerçekleştirmiş oluyordu. Ama Araplara karşı iki Arap dublörü kullanmak kolaylık sağlıyordu.

Mısır, Camp David anlaşmasını imzalayınca diğer Arap ülkelerince tecrit edildi. Mısır daha işin başında tepki alabileceğini hesaba katmıştı. Bu nedenle Filistin'e özerklik temelinde bir kamuoyu yaratmaya çalıştı. Oysa Mısır'ın temel derdi Sina Yarımada'sını geri almaktı. Filistin'e özerklik, soyut bir gölge veya örtüydü.

Mısır, ihaneti kabul ederek İsrail'le Sina Yarımadası üzerindeki pazarlığını Filistin'le gizlemeye çalışırken, Filistin halkının adına karar verme pozisyonuna da geçmişti. Çünkü, Filistin halkının bilgisi ve onayı olmadan anlaşma imzalanmıştı.

İsrail'in Filistin'i işgali dünya kamuoyunca gayrimeşru sayılıyordu. Camp David anlaşmasıyla işgale meşruluk kılıfı giydirildi. İsrail Ortadoğu'da tecrit olmuştu. Tecriti kırmak ve Ortadoğu'da ki ülkeler nezninde meşru görünmek, önemli hedeflerinden biriydi. Yine, Araplar arasında gericiliğin güçlendirilmesi, Araplar arasındaki çelişkilerin derinleştirilmesi, kendi içlerinde bölünerek güçsüzleşmeleri İsrail'in yararıydı. Ve İsrail'in bu doğrultuda önemli çabaları vardı.

ABD yönetiminin dönemlere göre zigzag çizmesinin ise taktik nedenleri vardı. Carter, Filistinliler için bir yurt oluşturulması gereğinden bahsederken Filistin hareketini etkisizleştirme politikası devreydi. Filistin hareketinin kabarması karşısında Regan'ın baskıya başlaması ABD'nin gerçek tavrıydı.

Camp David anlaşmasıyla İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesine meşruiyet kılıfı giydirildi. Bölge ülkeleri içinde tecrit edilmiş İsrail, Arapları kendi içinde, Mısır'ı ihanete götürdü. İsrail biraz da olsa rahatladı. Günümüzde imzalanan an-

laşma (kısmî özerklik anlaşması) bu yönüyle Camp David anlaşmasına benziyor. Emperyalizmin çıkarına uygun bir düzenlemeyi içerdiğinden dolayı emperyalist bir anlaşmadır.

Kısmî özerklik anlaşması FKÖ'nün güçsüz olduğu bir dönemde yapılmıştır. FKÖ ve diğer Arap ülkeleri Camp David'i red ederken bu anlaşmaya rededici bir tavırla yaklaşmıyorlar. İçinde bulunduğu konumun yansımaları olarak Irak red edebiliyor. Suriye ise eleştirmekle yetiniyor. Golan tepelerinde ABD'nin çabalarına karşılık tarafsızlığı seçiyor. Lübnan'ın tavrı da büyük ölçüde Suriye'ye bağlıdır. Diğer Arap ülkelerinde red ediş temelinde bir tavır gelişmiyor.

FKÖ önderliği, başkenti Kudüs olan bir devletin önünün açıldığını ve kısmî özerkliğin geçici bir durak olduğunu söylüyor. Ancak FKÖ'nün güçsüz olduğu bir dönemde bu anlaşma imzalanıyor. Burada yaratılan ve alınan bir özgürlükten çok, daha büyük bir tutsaklık için verilen küçük bir özgürlüğün varlığını görmek gerekiyor. Anlaşmada FKÖ önderliğinin insiyatifinin sınırlılığı, dile getirdiğimiz açılımı destekliyor.

1982'den beri FKÖ'nün başsağı gitme süreci başladı. FKÖ, 1982'den günümüze değin tasfiyeyi yaşamaya başladı. Dışarıdan alınan büyük yardımlar, Filistinlilerde burjuvalaşma yarattı. Böylece tamamiyle dışa bağımlı ve mültecilikten kurtulamayan bir hareket haline gelmişti. Buna simgesel çizgisi ve politik kimliğiyle beraber ağır bürokratikleşmeyi eklediğimizde FKÖ'nün öncü rolünü çoktan kaybettiği ortaya çıkar. Zaten yorgun düşmüş Filistin burjuvaları, çözüm olmayacak herhangi bir çözüme hazır dılar. Sovyetlerin çözülüşüyle FKÖ, büyük oranda maddi destek ve politik dayanağını kaybetti. Körfez krizinde Saddam'dan yana kart oynayınca, Suudi Arabistan ve Arap Emirliklerinin yardımını da kaybetti. Artık, Arafat görüşme masasına oturmak ve belli olanaklar elde etme stratejisini esas aldı.

İsrail, anlaşmaya ABD'nin ikna yöntemiyle oturmuşsa da kârlı çıkan taraftır.

Taktik düzeyde bir başarı elde ettiği söylenebilir. Camp David anlaşmasıyla Mısır'ı yanına alarak nefes almıştı. Şimdi bu çemberi daha da genişletme, hatta kendini bütün Araplara kabul ettirmenin yöntemlerini devreye sokuyor. Camp David'i bütün Arapları veya hiç olmazsa büyük kısmını kapsayacak şekilde geliştirmek istiyor. Çünkü İsrail için meşru görülme büyük önem taşıyor.

İsrail, Filistin Kurtuluş Hareketini bölmeyi denedi. Bunda başarıya da ulaştı. Şimdi FKÖ önderliğinde önemli bir kesimi yanına çekerek düzen içi anlaşmayla düzen içine almak istiyor. Bunu yaparken de Arapları kendi içinden bölüp parçalayacak ve güçsüz durumlarından daha iyi yararlanacaktır. Diğer taraftan radikal devrimci güçleri yalnızlığa itecek ve gerçek çözümün üretilme şansını erteleyecek veya kendisince ortadan kaldıracak. Bir intifada hareketinin gelişme olanağını bile ortadan kaldırmış olacak. Böylece Mısır, S. Arabistan, İsrail ve Türkiye hattında statükoyu perçinlemiş olacak.

Zaten İsrail'in politikası en az tavizle varlığını güvenceye almada düğümleniyor. Şu ana kadar İsrail'in bunu çok iyi başardığı da ortadadır.

ABD ise ancak bölgedeki çelişiklere çözümsüzlük çözümleriyle yaklaşarak statükoyu derinleştirebileceğini anlamıştı. Cepheden halkların üzerine gitmek ve öfkelerini üzerine almak, yeni devrimler demektir. Bunun için ABD'nin denetimi ve gözetimi altında dünyanın çeşitli bölgelerinde emperyalist barış ve çözümlerle sorunlara yaklaşım eğilimi gelişti. ABD, bu politikasını sorunlardan dolayı, saç ağına dönmüş Ortadoğu'da uygulamaya koydu. Ortadoğu'daki sorunlar içinde de Filistin sorununu seçti. Çünkü en güçsüz konumda bulunan ve böyle bir barışa hazır olan FKÖ'ydü. Kısmî özerklik anlaşması, tasfiyeci ve mücadeleyi törpüleyici bir niteliğe sahiptir. Ve bu anlaşmayla biraz daha güçsüzleşecek devrimci bloktur. Daha da güçlenecek olanlar ise emperyalistler ve Siyonistlerdir.

"Bunların yanında düzen içi, reformist ve yeni düzen içi tasfiyeciliğin bir eğilim ve akım olarak ulusal kurtuluş ve devrimci demokratik hareketlere alternatif olarak geliştirileceği açıktır. Bu anlaşmayla somutlaşan yeni düzen içi "çözüm" bir model olarak benzer sorunlara sahip ülkelere örnek gösterilecek ve dayatılacaktır. Özetle, İsrail-Filistin anlaşması, bundan böyle reformist tasfiyecilik için bir esin kaynağı, beslenme ve referans noktası olacaktır."(13)

Kısaca Filistin-İsrail barışı, ABD'nin Ortadoğu'daki hakimiyetini güçlendirmesi ve tek güç haline gelme isteğinin yansımasıdır. ABD'nin bu politikası, Filistin-İsrail anlaşmasıyla ortaya çıkmadı. Körfez savaşındaki stratejik hedef "Yeni Dünya Düzeni"ni Ortadoğu'ya yerleştirmekti. Bu nedenle bölgede emperyalistler açısından bir istikrar sağlanmalı ve bunun önündeki engeller etkisizleştirilmeliydi. Zaten Irak'ın askeri gücü büyük oranda zayıflatıldı. İsrail için bir tehdit olmaktan çıkarıldı. Ekonomisi felç edildi. Suriye tarafsız bir konuma çekildi. Hatta gericilere yakın duruyor. Tamamiyle emperyalizmin kucacağına oturmaması, güven duymamasından kaynaklanıyor. Birazda uluslararası dengeler Suriye'yi antiemperyalist kesime savurmuştu. Yoksa Suriye yönetiminin özünün antiemperyalist olacağını düşünmek saflık olur. Suriye, ABD'nin kendisine samimice kucak açtığına birazıcık inansa emperyalizmin kucagından çıkmayacak şekilde oturmayacağıdır. Arabistan ve Körfez Emirlikleri zaten ABD'nin bir dediğini iki etmiyor. Mısır, Türkiye, İsrail ve Pakistan yönetimleri, ABD emperyalistlerinin bağlaştıklarıdır.

Körfez Savaşı sırasında ise FKÖ'ye büyük oranda baskı uyguladı. Uluslararası alanda tecrit etme ve görünemez hale getirmeye çalıştı. FKÖ'nün varolan durumu ABD emperyalizminin tavrı karşısında görüşme masasına mecburdu. ABD, Filistin'deki devrim ocağını söndürmeyi başarırsa veya öyle bir belirti hissederse Kürdistan'daki devrim ocağını söndürme-

ye yönelecek ve aynı yöntemi kullanacaktır.

Emperyalistler, İsrail Siyonistleriyle Arap gericiliği ve Filistin'deki işbirlikçi burjuvaların arasında işbirliği yaratarak, emperyalist egemenliğin alt yapısını güçlendirmeye ve yaymaya çalışıyor.

"... Uluslarüstü tekellerin bölgeye yönelik, yeni-sorunsuz, serbest pazar alanları oluşturma stratejileride Filistin sorununun bir şekilde çözülmesine dayanıyordu. "İsrail-Filistin barışı" bu planın bir adımı olarak gündeme getirildi. Lübnan, gerek taşıdığı kültürel potansiyel, gerekse uluslararası trafikte önemli bir kesişme noktası olarak, uluslarötesi tekellerin, bölgesel, ekonomik bloklar oluşturma planlarında önemli bir yer tutuyordu. Ancak Filistin-İsrail çatışmasının Lübnan üzerinden sürdürülmesi, hem bu küçük Metropol'ü, hem de bölgeyi güvensiz kılıyordu. Bu sorunu bitirerek, İsrail, Filistin ve Lübnan saçağında bir serbest ekonomik bölge oluşturmak, tekellerin globalleşme stratejilerinin önemli hedefleri arasındaydı. Bu saçak aynı zamanda bölgeyi denetleme üssü haline getirilecektir."(14)

Anlaşmayı tanımlayışımızın soyut kalmaması için niteliklerini ortaya koymalıyız. Anlaşmanın en çarpıcı yönü, gizli yapılmasıydı. Gizli görüşmeler ve anlaşmadan Mısır haberdar olduğu kadar Filistin halkı haberdar değildi. Mısır, gizli görüşmelere katılan tek ülkeydi.

"Barış Anlaşması" kısa bir sürede oldu bittiye getirildi. Halkın tepki göstermesinden çekindiler. Bu açıdan anlaşma sadece FKÖ yürütme komitesinde görüşüldü. Yürütme komitesinde karşı çıkanlar bulunmasına rağmen sonuç değişmedi. Anlaşma, Filistin Ulusal Konseyine sunulmadan kabul edildi. Filistin Ankara Büyükelçisi Fuat Yasin, bu durumu Filistinli temsilcilerin 70 ülkeye dağılmasına ve bunları bir araya getirmenin zorluğuna dikkat çekerek geçiştirmeye çalıştı. Ancak bir halkın kaderi hakkında karar verildiği bir dönemde, FKÖ'nün temsilcilerini bir arada toplayacak bir yer ve maddi

kaynağın yokluğunu gerekçe göstererek Filistin Konseyini toplayamaması ikna edici olamaz.

Anlaşmanın Filistin halkı tarafından kabul edilmeyeceği tahmin ediliyordu. Bu kaygı nedeniyle işi gizlice oldu bittiye getirerek kotarmaya çalıştılar. ABD'nin bilgisi ve denetiminde sürdürülen görüşmeler, "tam anlaşma sağlandıktan sonra" açıklandı ve hızla imzalandı.

Anlaşma imzalanır imzalanmaz ABD ve İngiltere memnuniyetlerini büyük bir hazla dile getirmeye başladılar. Rusya ise 13 Eylül günü, bakanını ABD'de hazır bulundurarak "anlaşmaya" verdiği desteği kanıtladı. Kanada, Japonya, Almanya, Fransa ve diğer AET ülkeleri, anlaşmanın garanti altına alınmasını istiyorlar ve barış sürecinden memnun olduklarını belirtiyorlar. Ve sözkonusu ülkeler, başta Filistin halkı olmak üzere bölge halklarını kaldırmak için Filistin ekonomisini inşa edeceklerini söylüyorlar. Filistin'de ekonominin inşa edilmesi için 6 milyar marklık yatırım yapılması gerekiyor. Böylesi olmayacak şeye emperyalistler olur diyor. Herkes yardım vaatlerini bağlıyor. FKÖ yetkilileri hibe miktarının II. Dünya Savaşı'nda Marshall planı çerçevesinde Avrupa'ya verilen kaynaktan daha büyük bir kaynak aktarımı yapılacağını dile getiriyor. Körfez ülkelerinin 1.8 milyar mark ayırdığı, ABD, Japonya ve Avrupa ülkelerinin acil yardım programları uygulayacakları bildiriliyor. AET'nin ise ekonomik hamilik yapacağı, İngiltere'nin banka ve maliyenin oluşturulmasında, Fransa'nın ulaşım sisteminin inşasında, İspanya'nın tarımda, İtalya'nın ise çöplerin imhasında seferber olacağı kaydediliyor.

Tabi bu inandırıcı gelmiyor. Emperyalistler on almadıkları yere bir vermezler. Elli yıldır Filistin halkının jenosidlerden geçirilmesine ve yurdundan sürgün edilmesine "Amin" diyen emperyalistlerin bu kadar iyiliksever olması mümkün değil. Bu genelde Ortadoğu halklarını, özelde ise Filistin halkını aldatmadır. Belki emperyalizmin Lübnan, Filistin ve İsrail'i de

içine alacak "Ortadoğu Kaplanları" projesiyle ilişkili olabilir. "Ortadoğu Kaplanı" olmak da Singapur gibi emperyalizmin resmi köpeği olmayı anlatıyor.

Hem sıcak bölgede bulunmaları, hem de İsrail'in işgalinden payını aldıkları için Lübnan, Ürdün ve Suriye'de görüşmelerin tarafları arasındaydı. Lübnan'ın tavrını Suriye belirliyordu. Ürdün ve Suriye ise Ortadoğu'daki çatışmalardan yararlanma politikasına sahiptiler. Hele hele Suriye bu konuda uzmandı. Fakat hem ABD'nin aba altında gösterdiği sopa, hem çevresinde et parçacıkları olan bir kemiği göstermesi, Suriye'yi hizaya getirdi. Clinton, Hafız Esad'a sorun çıkarmasını tehditvari bir biçimde tembihledi. Ve Golan tepeleri konusunda yardımlarını anlattı.

Son elli yılda bölgedeki üç Arap-İsrail savaşı, Filistin sorunu nedeniyle çıktı. Bu, Filistin sorununun bölgedeki çelişkilerinin ne kadar derin ve karmaşık olduğunu ortaya koyar. Bu çelişkilerde ipi ele geçirmek, çevre ülkeleride ele avuca almaktı. Diğer taraftan Filistin bölge devrimcileri için bir çekim ve esin kaynağıydı. Emperyalistler bölgede egemenlik kurmanın yolunun bölgede Filistin mücadelesini bitirmekten geçtiğini düşünüyorlar. Bu nedenle burdan yüklenmeye başladılar.

Kısmî özerklik anlaşması, herşeye rağmen, önümüzdeki süreci, gelişmeleri ve güç dengelerini etkileyebilecektir. Kısmî özerkliğin kullanılabilir yanları vardır. İsrail varlığını, Filistin halkının imhası ve inkarı temelinde biçimlendirdi. Gelinek noktada Filistinlilerin ve FKÖ'nün tanınması kullanılabilir. "Eski İsrail Başbakanı Golda Meir 'Filistinliler diye bir şey yoktur' diyordu. Bütün İsrail yöneticileri bir Filistin sorununun varlığını red ediyor ve sorunu 'Arap Mülteciler Sorunu' olarak tanımlıyorlardı. Bugün bu anlaşmayla bu tez ve iddialarından vazgeçmiş bulunuyorlar."(15)

Ama Gazze ve Eriha için kısmi özerklik elde etmeye karşın, çok büyük tavizler verildi. Büyük kayıplar oldu. Herşey-

den önce karşılıklı tanıma, gayrimeşru İsrail'i meşru bir zemine çekmeye yardımcı olacaktır. Daha önemlisi, Filistinliler, Filistin'in büyük bir bölümünü İsrail'e bırakmış olacaktır. Bu açıdan taktik ve stratejik olarak bugünün koşullarıyla kazanan İsrail'dir.

Ama anlaşmanın kesintiye uğradığını görüyoruz. Bu, Filistin halkının yıllarca uğruna kan döktüğü, haklarının önemli bir bölümü alınmadan sorunun çözümlenmeyeceğini gösterir. Filistin sorunu, gizli kapılar ardındaki masalarda çözülmez. Filistin halkının iradesine uygun anlaşmalar olmalıdır. Oysa İsrail henüz Filistin halkının iradesine uygun şartları kabul edebilecek durumda değildir. Bu açıdan çelişkiler olduğu gibi duruyor. Filistin devrimi kendisini yeniden üretebilir. İşte ABD ve Siyonistlerin korkulanda bu noktada yatıyor.

Kalıcı çözüm elbette halkların kendi iktidarlarını kurmalarıyla mümkündür. Ancak bu aşamadan sonra dengeleri etkileyebilecek "anlaşma" olgusunu gözönünde bulundurmak ve kullanmak gerekiyor. Filistin devrimcilerinin bu süreci halklarının lehine bir durak noktası olarak kullanıp üst boyutta gelişmeler için mücadele edilebilir. Uzun süren savaşta bir soluklanma anı olarak kabul edilip değerlendirilirse, ibreler halk yararına kullanılabilir. Bu yapılmazsa emperyalizm, kendi yararına olanı dayatacaktır. Bu açıdan bu "anlaşma"ya görmemezlikten gelinemelidir. Emperyalizmin ve siyonizmin politikalarını boşa çıkartma yolları denenmelidir.

George Habaş önderliğindeki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, Nayif Havatme önderliğindeki Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi'nin Şam kanadı, Ahmet Cibril yönetimindeki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi Genel Komutanlığı, Ebu Musa liderliğindeki Fetih ayaklanması, Filistin İslami Cihadı ve Hamaş'ın içinde bulunduğu on örgüt anlaşmayı reddetti.

Filistin Komünist Partisi, Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi dışında, şu an için

belli eksikliklerle de olsa, sol'u temsil edebilecek bir organizma yoktur.

Sözkonusu örgütler sosyalizmin prestijinin yüksek olduğu dönemlerde kendilerini Marksist olarak değerlendiriyorlardı. Ancak çözülüş sonrasında Filistin Komünist Partisi ismini Filistin Halk Partisi olarak değiştirdi. Sovyet politikasının Ortadoğu'daki bir acentası oldukları için Suriye ile işbirliği halindeydiler. Sovyetler Birliği'nde değişen sistemin unsurları olarak ideolojik çözülmeyi yaşadılar.

George Habaş'ın örgütü ise Suriye'ye yaslanıyor. Hamas ise İran bağlantılı çalışıyor. Kısacası kafaları kendi omuzları üzerinde durmuyor. Bağımsız bir örgüt kimliğine bürünmedikçe sözkonusu örgütlerin antiemperyalistliğide Suriye veya İran'ın tavrına bağlı olarak değişebilir.

Bu nedenle, özellikle kendisini sol'da tanımlayan örgütlerin bu zaaflarını bir tarafa bırakarak, kendi özgücüne dayalı olarak, bağımsız bir biçimde silahlı mücadeleyi dayatması gerekiyor. Sol örgütler, burjuva anlayışlar veya dinci anlayışlarla ittifaklar geliştirmemelidir. Bu sol kimliğin halkla buluşmasını ve halkın kurtuluşu bu kimlikte bulmasını engelliyor. Şu anda varolan sol anlayışların kendi içerisinde ittifaklar kurarak sivri bir biçimde dayatmalarda bulunmaları gerekiyor. Bu dayatmanın koşulları ve politik boşlukları vardır. Geçmişten günümüze gelen eksiklikler aşarak, politik boşluklar doldurulmalıdır. Varolan sol anlayışlar karşı karşıya kalacaklar. O zaman yeni bir sol anlayışın doğuşuna gereksinim artacaktır.

Hamaş şu anda sivri bir biçimde ideolojisiyle, örgütsel anlayışıyla, kendisini halka çıkış noktası olarak sunuyor. Dolayısıyla etkinliğini artırıyor. Bu kısa dönemde bazı olumlu özellikler taşımasına rağmen uzun dönemde sol için, hatta Filistin için bir başka yönde uzlaşmayı hazırlayabilir. İran'ın tavrına göre tavrını belirleyebilir. Ki dini ideoloji, taşıdığı özele antiemperyalist değildir. Varolan dengeler dinci anlayışları böylesi bir açılıma

savuruyor. Hatta Filistin sorunu, Müslüman-Yahudi çatışmasına dönüştürülebilir. Bunun yaratacağı bir iç savaş, Filistin'deki çelişkileri allak bullak edecektir. Ve bu, emperyalizmin daha büyük tahribat yapmasının ön koşullarını hazırlayacaktır. Bu açıdan Filistin'de kendini sol'da tanımlayan anlayışların biraz daha sol'a kayarak ideolojilerini dayatmaları gerekiyor.

Emperyalizm, Kürdistan'da bir sosyal devrim'in yaratılış koşullarını görüyor ve bundan ürüyor. "Filistin'e kısmi özerklik anlaşması"ndan önce aynı modeli Güney Kürdistan'da uygulama hareketleri yapıldı. 1992'de Güney'e gerçekleştirilen uluslararası saldırgan planı başarıya ulaştıydı, model, Kürdistan'ın diğer parçalarına da taşırılacaktı. UKM'nin karşısında başarısız kalmaları nedeniyle daha kolay olan FKÖ'ye yöneldiler.

"İsrail-Filistin Anlaşmasından sonra ABD'nin Kürdistan sorununa daha yoğun yüklenmesi beklenmelidir. Bu iki cephe-den gerçekleşecektir. Bir; Özgürlük hareketini bastırma ve saptırma, iki; birincisine paralel olarak, rejimi kısmi reformlara zorlama ve böylece Kürt sorununu yeni düzen bağlamında bir çözüme götürme! Emperyalizm, bu Kürt politikasını izlerken düz bir yol izlemez. Birbirine paralel ve birbirini kesen, birbirini tamamlayan çok sayısız yol, yöntem ve araç kullanacağı kuşkusuzdur."(16)

"Öte yandan emperyalizm Güney Kürdistan'daki ulusal hareket üzerinde önemli bir etkinlik kurmuş durumdadır. Ancak bölge genelini ilgilendiren, bölge haritasının yeniden oluşturulması anlamına gelen Kürt sorununda da henüz kesin bir çözüm bulabilmiş değil. Güney Kürdistan'da "Federe Devlet" adı altında fiili olarak özerk bir Kürt yönetimi oluşturuldu. Ama bu haliyle devam etmesinin zorlukları açıkça ortaydı. Dünyaya açılan bir penceresi bile bulunmayan, kuşatma altında izole edilmiş bir ülke ve devleti, ABD destekli bile olsa uzun süre yaşatmanın kolay olmadığını Güney Kürdistanlılar yıkıcı bir biçimde görmekteler.

Buna karşın, Irak'la mı, yoksa Türkiye'yle mi bir federasyon olacağına henüz karar verebilmiş değil. Saddam yönetiminin Kürtlerin özerkliği veya bağımsızlığını tanıyacağını açıklamasına rağmen ne Güney Kürdistanlılar, ne de ABD buna yanaşmıştır. Türkiye ise Federe yönetimini bile henüz resmi olarak kabul etmiş değil."(17)

Ancak Emperyalistlerin aynı modeli Kürdistan'da uygulamaları çok zor. Çünkü UKM ideolojisiyle FKÖ'den ayırır. Temel mücadele yöntemi taktik ve stratejileriyle farklıdır. UKM dışa bağımlı bir mülteci hareketi değildir. Vatan topraklarında savaştan ve kendi özgücüne dayanan bir organizmadır. Bunlar bile emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin politikalarını boşa çıkartma olanağı vermektedir.

NOT: Bu yazı Ortadoğu sorunlarına ilişkin Özgür Üniversite Mezuniyet Seminerinin bir bölümüdür.

KAYNAKLAR

Belgelerle Filistin (Ebu Firas) Alan Yayıncılık

Siyonizm ve Filistin Trajedisi (Refik Kara) Yarın Yayınları Temel Britanica. Filistin Maddesi

Filistin'de Amerikan Barışı (Gerçek Dergisi Yıl 2 Sayı:26)

İsrail Filistin Anlaşması Üzerine Bazı Düşünceler (M. Can Yüce)

Özgür Halk Dergisi Yıl:4 Sayı:37,38

Paylaşılmayan Pazar: Ortadoğu (Teslim Töre) Toplumsal Dayanışma Sayı:17, 15 Şubat 1994

DİPNOTLAR

(1), (2), (3) Belgelerle Filistin (Ebu Firas) Alan Yayıncılık

(4), (5), (6), (11), (12) Siyonizm ve Filistin Trajedisi (Refik Kara) Yarın Yayınları

(7), (8), (9), (10) Meydan Larouse Filistin Maddesi

(11), (13), (15), (16) İsrail Filistin Anlaşması Üzerine Bazı Düşünceler (M. Can Yüce) Özgür Halk dergisi Yıl:4, Sayı:38

(14), (17) Paylaşılmayan Pazar Ortadoğu (Teslim Töre) Toplumsal Dayanışma Dergisi Sayı:17, 15 Şubat 1994

Ortadoğu'nun Komünist Partileri(!)

Tolga Ersoy

Ortadoğu; tarihin başladığı ve tarihin yazıldığı yer. Yüzyıllar boyu süren suskunluktan sonra -bunu eşitsiz gelişim yasasına da bağlayabiliriz-, 20. yüzyılda tarihe imzalar yeniden Ortadoğu'da atılmaya başlanıyor. Bu zaman diliminde bölge Dünya tarihinin gördüğü en büyük emperyalist yağmayı yaşıyor. Bu yağmanın adına, yine bu yağmaya çeşitli düzeylerde katılan devletler tarafından "petrol sorunu" deniyor. Bu sorunun etkisi dünyanın en uzak köşelerindeki devletlere ulaşabiliyor. Diğer taraftan bölgenin burjuva, milliyetçi ve faşist devletleri bu paylaşımında yeni -ve uysal- sömürge rolünü iyi oynayabilmek ve daha sonradan "yeni dünya düzeni" adını alacak olan dünya efendilerine bağlılıklarını kanıtlayabilmek için şaşırtıcı politik dengeler yaratabiliyorlar. Ve bu oyunlarda halklar katlediliyor.

Bu "petrol sorunu"ndan ayrı incelenmesi çok güç "Filistin Sorunu" ise, siyonist-ırkçı yayılmanın aslında, tekelci emperyalizmin bölgedeki jandarmalığı gerçeğini önümüze getiriyor. Tekelci emperyalizmin sonuna kadar güvendiği tek güç olma yeteneğini (!) İsrail gösteriyor. Uzayan mücadele ve "dengeler" Filistin önderliğini -ama kesinlikle Filistin halkını değil- uzlaşmaya ve giderek teslimiyetçiliğe zorlarken bu alanda yeni mücadelelerin kapılarında ardına kadar açılmasına yol açıyor.

Ve "Kürt Sorunu"; sıraladıklarımızdan çok farklı bir yere yerleşerek, bölgenin koşulsuz ve sınırsız emperyalist yağmaya dayalı pragmatik dengeleri alt üst edebilecek renkler ve mücadele örnekleri ile karşımıza çıkıyor.

Şimdi bir paradoksu saptamanın za-

manı: günümüz Ortadoğu'su bu üç sorunu insanlarıyla büyük acılar içinde yaşarken ve bölgedeki birçok devlet, tüm korumalara rağmen çökmenin eşğine gelmişken ya da bölge insanlığa yeniden ışık tutacak devrimlere gebeysen bölgedeki bazı sosyalist-komünist etiketli oluşumların pasifliği, çözümsüzlüğü. Ve belki de birçoğunun "hiç"liği sözkonusu olabiliyor. Burada, Arap Ülkeleri ve İran'daki "sol" örgütlenmeleri bu bağlamda ve kısaca ele alacağız.

İran'da uzun bir sosyalist mücadele geleneğine sahip olan, 1920 yılında da ilk kongresini yapan İran Komünist Partisi, daha sonra Marksist Tudeh partisine katılmıştır. Ülkelerinde bir "Kürt Cumhuriyeti" deneyimi de olan bu yapılanma uzun yıllar CIA destekli Şah gericiliğinin yoğun baskısı altında ezilmesine rağmen yaşanan çalkantılı süreç İran'ın en geniş kitlelere ulaşan bu sosyalist oluşumunun yanlış politikalar izlemesini önlememiştir. Ülke içi dengeler ve kontrolsüz ittifaklar, bu partide sınıfsal kaygıların tümüyle göz ardı edilmesine yol açmıştır. Şah'ın faşist terörüne karşı burjuva-liberal ve fundamentalist islamcılarla geliştirilen ittifaklar, inisiyatifin kaybedildiği her benzeri ittifakta olduğu gibi partiyi kitlelerinden ve ilkelerinden uzaklaştırmıştır. Şah gericiliğine karşı molla gericiliği ile yapılan uzlaşma ve birlikteliğin temeli onun sahte anti-emperyalist tavrı ile akanmaya çalışıldıysa da, hangi koşullar altında olursa olsun çağının gerisine düşen, halka hoş görünmek adına (!) ilkelere ödenen her sosyalist oluşumun başına gelen, Tudeh'inde başına gelmiştir.

Marksist-Leninist perspektifsizlik par-

tinin nerdeyse tümüyle tecriti yolunu açabilmektedir. Öyle ki, uzun yıllar süren İran-İrak savaşında dahi, bu nedenle doğru politikalar üretememiş ve küçük burjuva eğilimlere teslim olarak, her iki rejimi de sarsan savaş ortamında bile örgütlenmesini geliştirmemiş, aksine olarak yurt dışında burjuva liberal örgütlerle işbirliği arayışlarına gidilebilmiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de bu oluşumlarının "iktidar" hedeflerinin olmaması gösterilebilir. Sürekli cephe formüllerinin ortaya atılması ve bunun pratikte kolayca gerçekleşmesi, komünist bir örgütün, Şah döneminde orta burjuva, İslamcı gruplar vs. ile bir araya gelebilmesini sağlarken "devrim" adı verilen gerici iktidar değişiminin tamamlanmasından sonra bu cepheden İslamcılarının ayrıldığı ancak "eski rejim artıklarının" onların yerine geldiği izlenmektedir.

İran'da diğer sol örgütlenmelerde benzer yazgıları taşımaktadırlar. Musaddık'ın Ulusal Cephe'sinde yer alanları olduğu gibi, Halkın Mücahitleri örgütü içinde İslamcılarla birlikte çalışma yürütenleri olmuştur. Ülkede Marksist gerilla mücadelesi veren İran Halkın Fedaileri Gerilla Örgütü (Fedayan) ise ilkeli propoganda çalışmaları yürütmesine rağmen etkisi sınırlı kalmaktadır. Burada bir not olarak, tüm bu yapılanmaların kendi iç işleyişlerinde zaman zaman derinleşen fraksiyonel çelişkilerinde hareketlerin geleceğini olumsuz etkilediği, düşünülebilir.

Liberallerle işbirliğinin neredeyse genelleştiği İran solunda, gelişen küçük-burjuva eğilimler, bu oluşumların Ortadoğu sorunları hakkında Marksist-

Leninist çalışma yapmalarını engellemiş zaman zaman milliyetçi tutumlar takınmalarına yol açmıştır. Bu özellik Ortadoğu sosyalist örgütlerinin en önemli kronik hastalıklarından birisidir. Örnek olarak burada, İran'da ki ulusal soruna bakışlarını verebiliriz. Arap, Kürt, Azeri gibi birçok halkın yaşadığı ve tüm insanların ağır baskı altında tutulduğu bu topraklarda, Fedayan dışında diğer sol yapılan-

*İran "solu"na ait trajik
özetimiz karamsar bir
tablo çiziyorsa da, ülkedeki
gerici rejimin tıkanıklıkları
ve bunun aşılması için
mollaların Batı
emperyalizmi ile
işbirliğine gitmeleri ve
ülkede sınıfsal çelişkilerin
İslam boyası ile
örtülemeyecek denli
belirginleşmesi
önümüzdeki on yıllık
süreçte İran'ın gerçek
devrimlerin eşiğine
gelmesini sağlayacaktır.
Kuşkusuz; İran'ın dışında
gelişen dinamiklerden
etkilenilmemesi ise
olanaksızdır.*

malar program ve eylemlerinde bu konuya gereken yeri vermemişler, sorunu gözardı etmeye çalışmışlardır. Ulusal soruna verilen yer ise partinin etiketi ile uyuşmamaktadır. Örneğin Tudeh, programında ulusların kendi kaderini tayin hakkından söz ederken, ayrılma hakkına hiç değinmemektedir. Aynı program Tudeh'in ilk görevinin "ülkenin toprak bütünlüğünün savunulması" olduğunu belirtir. Ve Ortadoğu'nun Komünist Partilerinin inanılmaz ölçüde birbirlerine benzem olmaları onların enternasyonalist özelliğinden değil milliyetçi özelliklerinden ileri gelmektedir.

İran "solu"na ait trajik özetimiz karamsar bir tablo çiziyorsa da, ülkedeki gerici rejimin tıkanıklıkları ve bunun aşılması için mollaların Batı emperyalizmi ile işbirliğine gitmeleri ve ülkede sınıfsal çelişkilerin İslam boyası ile örtülemeyecek denli belirginleşmesi önümüzdeki on yıllık süreçte İran'ın gerçek devrimlerin eşiğine gelmesini sağlayacaktır. Kuşkusuz; İran'ın dışında gelişen dinamiklerden etkilenilmemesi ise olanaksızdır.

Baas gölgesinde solculuk; Türkçe açılımıyla, Arap Sosyalist Yeniden Doğuş Partisi-Baas, "Arap Sosyalizmi" kavramı-

nın gizleyiciliğinde küçük burjuva Arap şovenizmini tüm program ve eylemlerinde savunurken, etkisinin görüldüğü ülkelerde, Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdün'de uzun geçmişlerine rağmen cılız kalmış sosyalist hareketleri çeşitli şekillerde bastırmış ya da, onların Baas partileri çatısı altında erimesini sağlamıştır. Şovenist politikalar İslami renklerle desteklenirken, anılan ülkelerde kurulan komünist partilerinin SBKP'ne yakın olmaları paradoksal gelişmelere yol açarak bu ülkelerde de oldukça tartışmalı gördüğüm anti-emperyalist mücadeleyi ön plana çıkarmış bunun sonucunda uzlaşmalara gidilerek, sosyalist hedeflerin nerdeyse tümüyle unutulması sağlanmıştır.

Milliyetçi politikalarla uzlaşma çizgisinin, bir ülkedeki komünist (!) partinin nasıl sonunu hazırladığına güzel bir örnek Suriye Komünist Partisidir. Önceleri Baas ile sürekli çatışan SKP, herşeye karşın parlamentarist çizgide ısrarlı davranmış, bu hata ise sürekli darbelerle iktidarı sağlamlaştırıp ve paralel olarak baskısını arttıran Baas karşısında net bir yenilgiyle sonuçlanmıştır. Bunun nedeni olarak Komünist Partisi içindeki Arap milliyetçiliğinin kuvvetli etkisi gösterilebilir. Öyleki, sürekli kan kaybına rağmen SKP, sosyalist ilkelere sarılmak yerine Esad faşizmine karşı diğer küçük burjuva oluşumlarla ittifak arayışlarına gitmiştir. Bunda, Sovyetler Birliği'nin de uzunca bir süre Esad yönetimini koşulsuz desteklemesi önemli rol oynamıştır. Bugün, Suriye'de Esad yönetimine karşı en güçlü muhalefet sünni radikalizmi ile desteklenen Müslüman Kardeşler örgütüne yürütülürken, içteki fraksiyonlaşma ile birlikte milliyetçi, küçük burjuva eğilimler SKP'nin tümüyle silinmesine yol açmış-

tır.

İktidara gelmesinde önemli rol oynadığı Baas partisinin bir başka kanadı tarafından yoğun bir devlet terörüne uğrayan Irak Komünist Partisi'nde ülkesindeki gelişmeleri değerlendiremeyen ve sosyalist iktidar perspektifi olmayan bu nedenle de silinme sürecini yaşayan bir partidir. Iraklı komünistlerin bir süre Baas'la iktidarı paylaştıklarının anımsanması, bu parti içindeki sapmalar hakkında bize bir fikir verebilir. Irak yönetimlerinin Şii azınlık (!) ve Kürtlere karşı uyguladığı terör ve imha politikaları bu yıllarda da devam etmiş cılız seslerin yükselmesiyle birlikte bu parti iktidardan uzaklaşırken (!) kitlesini de yitirmiştir. Irak yönetiminin Kürtlere karşı uyguladığı soykırım politikasına Irak'ın Arap halkından örgütlü hiçbir sesin çıkmaması yoğun Arap şovenizminin nerelere ulaştığını göstermesi açısından anlamlıdır.

Baas ideolojisinin etkili olduğu diğer ülkeler, Ürdün ve Lübnan'da da komünist örgütlenmeler açısından derin farklılıklar görülmez. Bu ülkelerde İsrail ve Filistin'e yakınlıkları

Baas'ın kitlesellikten çok küçük burjuva-darbeci, Bonapartist geleneği ile Arap ülkelerinde proletaryanın gelişmemiş olması yanyana gelince, bunun da üstüne kısmen İslami tonları olan anti emperyalist söylem eklenince, Baas, bu ülkelerde komünist muhalefeti bastırmanın belki de en idealize şeklini oluşturmuştur.

ve petrol bölgelerine tampon oluşturan coğrafi konumlarıyla emperyalizmin yoğun baskısına uğramışlardır. Bu siyasi konjonktürün yarattığı durum Baas'cılığın Ürdün'de de yayılmasına yol açmış ABD destekli Kral Hüseyin aralarında FKÖ ve Baas'ın da bulunduğu tüm muhalifleri sindirebilmiştir. 1930'lu yıllarda kurulan Ürdün İşçi Birliği önceleri anti emperyalist mücadele yürütürken daha sonra tüm mücadele alanını siyonizme yöneltmiş yoğun baskılar altında Ürdün Komünist Partisine dönüşmüştür. Bu mücadelenin izlerinin, bugün ancak bölgedeki gerilla mücadelesine geleneksel manevi destek sağladığını söyleyebiliriz.

1925'de Lübnan Halk Partisi daha sonra da, 1930'larda Lübnan Komünist Partisi adı altında örgütlenen sosyalistler de Arap Milliyetçiliğinin etkisi altında kısa zamanda parçalanmışlar ve etkisiz hale gelmişlerdir. Lider Halid Bektaş'ın "Bizim ülkemiz ve partimiz milli demokratik kurtuluş aşamasındadır. Bu aşamada hedeflerimiz: a) Emperyalizm ve onun ajanlarının ekonomik ve politik egemenliğine son vermek, b) Ülkemizdeki feodal kalıntıları tasviye etmek, c) Demokratik halk rejimini kurtarmaktır... sosyalizmin Arap Ülkelerinde gündemde olmadığı, yapılması gerekenin demokratik reformlar ve burjuva demokrasisinin inşası" şeklindeki görüşleri, Suriye'den Marksist Tarabîşi'nin "Komünist Partisi bizi hiç cezbetmiyordu, çünkü devrim değil dünya barışı, demokrasi, SSCB'ne dostluk vaadediyordu. Devrimi ise Baas vaadediyordu" şeklindeki görüşleri bölge sosyalistlerinin çıkmazlarını gösteren ufak örneklerdir. Ne var ki bu örnekler, onların bugünkü silinmişliklerini anlamada bize ipucu da sağlamaktadır.

Baas'ın kitlesellikten çok küçük burjuva-darbeci, Bonapartist geleneği ile Arap ülkelerinde proletaryanın gelişmemiş olması yanyana gelince, bunun da üstüne kısmen İslami tonları

olan anti emperyalist söylem eklenince, Baas, bu ülkelerde komünist muhalefeti bastırmanın belki de en idealize şeklini oluşturmuştur. Az öncede belirttiği-

Gerçektende Arafat önderliğinin halka dayattığı "barış"ın "pax-americana"dan başka bir şey olmadığını tüm dünya halkları acı olaylarla görmeye devam ediyor. Bu da, çağımızda Marksist-Leninist perspektife sahip olmayan önderliklerin, küçük burjuva saplantılardan teslimiyetçiliğe dek uzanan, ihanete dek giden yanlışlıklarını gösteriyor. Ve bu örgütlenme maddi temelini "ulusal kurtuluş mücadelesi"nden alıyorsa, en ufak bir sapmanın bir dizi yenilgiyle sonuçlanması da kaçınılmaz görülüyor. Ezilen ulus milliyetçiliği ile ezen ulusun milliyetçiliğinin farklı olduğu saptaması bugünde gerçekliliğini korumakta, ancak "ezilen ulus milliyetçiliğine" yönelik duygusal bağlantı, sosyalist ilkelerin önüne geçip mücadelede pratik yansımalarını bulunca, hızlı bir ivelleşme sürecinde uzlaşmaları getirdiğini tarih bize her geçen gün yeniden öğretiyor.

miz gibi, bu ülkelerdeki yönetimlerin ABD-İsrail yayılmasına engel olabileceği düşüncesiyle SSCB tarafından desteklenmesi de bağımsız politikalar üretmeyen komünist partilerin yalpalamasına yol açmıştır. SSCB desteği ile gelişen kapitalizmin, bu ülkeleri ABD'ne yönelmesi ise Ortadoğu dengelerini göstermesi açısından ilginçtir. Bu yönelimin, geliştireceği proleterya ve kültürel karşı koyuş olgularının sosyalistlerce doğru değerlendirilmesi, yakın gelecek için umutlu olmasak bile ilerisi için karamsarlığa da düşmemize engeldir. Irak başta olmak üzere bu ülkelerde Marksist-Leninist yönelimli Kürt hareketleri, bu ülkelerin kendi sosyalist örgütleri içinde yol açıcı bir yapıya bürünmüştür. Gelişen proleterya ile birlikte bu dinamik Arap Şovenizmini baskılayabildiği ölçüde başarıya yaklaşacaktır.

Nasırıcılık ve sosyalizm; 1920'li yıllarda ancak birkaç yüz üye ile yola çıkan Mısır Komünist Partisi'nin çalışması engellenmiş ancak kırklı yıllarda çeşitli adlarda ve çok sayıda yeniden ortaya çıkmışlardır. Mısır'ın kozmopolit yapısı partinin gelişmesine katkıda bulunurken,

Mısır'daki işçi eylemleri de bölgenin diğer ülkeleriyle kıyaslanmayacak ölçüde yoğunluk göstermiştir. Ne var ki Mısır'da da ortaya çıkan antiemperyalist cepheleşme, diğerlerinden pek de farklı olmayarak komünist yola çıkışlı örgütlenmelerin yolunun kapanmasına yol açmıştır. MKP kendini 1965 yılında feshederken ülkedeki tüm sosyalist sloganların sahipliğinde milliyetçi Nasır iktidarı üslenmiştir. Nasır iktidarı ise kitle desteğini, Arap-İsrail savaşı ile somutlaşan antiemperyalist ve antisyonist tavrı ile sağlarken, sosyalist güçler üstüne yoğun baskı politikalarının uygulandığı bu yıllarda en büyük dış desteğini de Sovyetler Birliği'nden sağlıyordu. Bu konjontür ise, diğer taraftan ülkede kapitalizmin hızla gelişmesine yol açıyordu. Proleter sayısının artması ise Mısır'daki sosyalist güçlerin yeniden toparlanması için yeterli uyarı yapmıyordu. Bir Arap milliyetçisi olan Nasır'ın küçük-burjuva radikal politikalarının, sınıfsal gerçeklikte değerlendirilememesi sosyalist mücadelenin kırılmasına yol açmaktaydı. Bu süreç de Mısır tarihine "Nasır sosyalizmi" olarak geçecektir. Bu askeri baskıya ve merkezi devlet bürokrasisine dayanan "sosyalizm", Baas örneğinde olduğu gibi birçok Arap ülkesine model olabilecektir. Osmanlıdan sonra uzun yıllar İngiliz-Fransız emperyalizminin denetiminde olan Arap ülkeleri için antiemperyalist mücadelenin popülist, küçük burjuva askerler tarafından üstlenilmesinin uzun dönemdeki sonuçlarıyla bölge

için bir şanssızlık olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki birçok reformist politika bu ortamda sosyalist olarak etiketlenebilmiş, insiyatifsizlik sosyalistlerin Nasır'a katılmaları sonucunu doğurmuştur.

Nasır döneminde geliştirilen politikalar sonuçlarını Enver Sedat döneminde

verir, ülke siyonizmi tanıma yoluna girerken ABD'nin bölgedeki güçlü müttefiklerinden biri haline gelecektir. Bu süreçte kendisine sosyalist diyenlerin Nasır'ı uygulamalara verdikleri desteğinde, iktidar açısından rahatlatıcı etkisini gözardı etmemek gerekmektedir. Enver Sedat ve ardından Mübarek karşısında en büyük, neredese tek muhalif güç olarak İslam radikallerini bulmuştur.

"Müslüman Kardeşler" adı altında örgütlenen bu İslamcı örgütlenmesinde, Arap ülkelerinin birçoğunda etkili olduğunu kısaca anımsatmak gereklidir.

Nasır'a öykünen, onun tüm uygulamalarını benimseyen hatta iktidara bile benzer bir yolla gelen Kaddafi'de ülkesini "sosyalist" olarak nitelerken İtalyan faşizminin bazı uygulamalarını da birebir kopya edebiliyordu. Geçtiğimiz günlerde "şeriat" yasalarının uygulanmaya başladığı Libya'da etkin bir sosyalist muhalefetten

söz etmek olanaklı değildir. Kuzey Afrika'nın diğer ülkeleri ise Ortadoğu'nun geleneklerinden önemli farklılıklar gösterirler. Konumuzu çok genişleteceği için bu ülkelerden söz etmeyeceğiz.

Filistin; Günümüzde tüm dünya devrimcilerinin en önemli eğitim alanlarından biri olan Filistin'de 1919'da Yahudi

Türkiye'deki tüm Türk ve Kürt sosyalist örgütlenmeleri tabii ki bu genelleme içine sokmak haksızlık olur. Ama Nasırcılığın ya da Baasçılığın Komünist Partileri üzerine etkisi ile Kemalizmin, TKP ile başlayan bir dizi Türkiye sosyalist örgütlenmesi üzerine etkisini yanyana koyarak değerlendirmeye almakta yanlış olmayacaktır.

Ortadoğu'daki mücadeleler içindeki Arap milliyetçiliğinin yoğun etkisi, Türkiye'de zaman zaman şovenist uygulamalara varacak şekilde örgütlere hakim olan Türk milliyetçiliği ya da Kürt milliyetçiliği şeklinde karşımıza çıkabilmektedir.

marksistlerce kurulan ve çalışma alanı olarak kendisine Yahudi işçileri seçen Sosyalist İşçi Partisi-Filistin Komünist Partisi, SSCB desteğinde tümüyle siyonizme yönelip İsrail İşçi Partisi adını aldığı 1948 yılına dek bölgedeki tek sosyalist (!) yapılanmadır. Kuruluşundan sonra Arap emekçilerinin de arasında zaman zaman çalışan parti en büyük güçlüğüne Arap ulusalcılığı ile siyonist politikalar arasındaki güncel çelişkilere yanıt veremilmede göstermiştir. Parti tarihinde ancak kısa süreler halinde sınıf politikalarına yöneldiği görülür. Parti yönetimine hakim olan kişi ya da grupların ulusal özelliğinin, partiyi Marksist-Leninist ilkelere uzaklaştırıp milliyetçi giderek şovenist politikalara yönelmesinin güzel bir örneğidir. Tarih ise bunun kolayca aşılacak bir sorun olmadığını göstermiştir. Özellikle Ortadoğu'da, Marksist-Leninist etiketlerle milliyetçi politikaların çelişmesi ve sonunda girift bir hal alması sıkça rastlanan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır ama bu genellemeyi yaparken de, son yüzyıl Ortadoğu tarihinin nerdeyse tümüyle ulusal kurtuluş savaşları tarihi olduğunu unutmamak gerekir.

İsrail Devleti'nin kurulması ve sonrasında siyonist yayılma politikalarıyla belirginleşen yenilgi süreçleri, Filistin Devriminde, Arap milliyetçiliği etkisini, diğer Arap ülkeleriyle kıyaslanmayacak ölçüde kırmıştır. İsrail'e yoğun sermaye akışı ve emperyalist desteğin Filistin halkı üzerindeki baskıyı gün be gün ağırlaştırması antiemperyalist ve ulusal mücadelede sosyalist ilkelerin belirginleşmesine yolaçıyordu. Mücadeleye bu doğrudan müdahale Filistin önderliklerinde niteliğini etkilemekteydi. Altmışlı yılların başlarında kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü ve El-Fetih'de de zigzaglı politikalar ve uzlaşmaya-teslimiyete giden çizgiyle belirginleşen küçük burjuva tavır önemliyse de, bu olgu inkar edilemez.

"Bizde küçük burjuva sınıfı Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin öncülüğünü yapmaktadır ve bu sınıf kendi politik, sınıf-

sal ve ideolojik ufku içinde birtakım siyasal, politik, ekonomik ve askeri dönüşümlere liderlik etmektedir... İdeolojik ve politik ilişkilerde de bu sınıf sosyal ve politik hiyerarşinin doruğunda kaldı ve "halkın emekçi güçlerinin ittifakı" ilkesi de, işçileri, köylüleri ve askerleri bu ittifakın ve ondan doğan hiyerarşinin tabanına, küçük burjuvayı da doruğuna oturtan bir ittifaka dönüştü" şeklinde önderliğin önemli bir sorununa işaret eden Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'nin (FDHKC) lideri Nayif Havatme 1970 yılında şöyle bir saptamada da bulunuyordu "bunların emperyalizmle olan çelişkileri, yoksul kitlelerin devrimci mücadeleleriyle ve proleter ideolojileriyle temsil ettikleri tehlike karşısında gerilemeye ve emperyalizmle pazarlık yapmaya dönüşecektir". Kehanetten çok doğru bir sosyalist bilimsel bir öngörüdür bu. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nden (FHKC) fraksiyonel bir farklılaşmada anlamını bulan FDHKC, bugün yeniden ortak hareket etmeye yönelmişlerdir. Arap ülkeleri içinde Marksist-Leninist ilkelere bağlılıkları ve kararlı mücadeleleriyle aynı yere sahip olan birbirinden doğmuş iki yapılanmanın ortaklığı, Filistin halkının kurtuluş savaşına yeni bir boyut verecektir.

FHKC içindeki küçük burjuva yönelişleri eleştiren Havatme, mücadele içinde Arap burjuva-feodal düzeninde yıkılması gerekliliğini örgütünün politik yaklaşımlarında başyere yerleştirirken önlerinde iki yol olduğunu belirtmektedir. "Ya Filistin sorununun tasviyesi ya da halk kurtuluş yönteminin uygulanması". Yıllar önce sloganlaştırılan bu görüş bile diğer Arap sosyalist örgütlenmelerden farklılığını göstermesi açısından anlamlıdır. "Konvansiyonel savaş burjuvazinin savaşıdır. Devrimci savaş halkın savaşıdır... Devrimci ideolojisi olmayan ulusal mücadele ise henüz başlangıçta meteryal ve pratik ihtiyaçlarına hapsolacaktır... Filistin halkının mücadelesi emperyalizm, siyonizm ve Arap burjuvazisinin egemenliğine karşı savaşacak işçi ve

köylülerce desteklenmelidir... Özgürlük mücadelesi gerçeği işçiler ve köylülerin başrolde oldukları bir sınıf mücadelesidir" sözlerinde FHKC'nin Marksist lideri George Habbaş'a aittir. Filistin devriminin diğer bir önemli lideri olan Habbaş'ın da günümüzde Arafat'ın ulaştığı çizgiye bakışı, Havatme'den farklı değildir. "İntifadaya halk ve kitlesellik ruhunun tekrar verilmesi, işgal altındaki topraklarda faaliyet gösteren siyasi hareketlerin geçmişte yaşanan olumsuzlukları bir yana bırakarak demokratik temelde ilişkilerini düzenlemeleri" gerektiğini belirten Habbaş'ın bu sözleri Filistin devriminin yeni bir sürece geçtiğininde göstergesidir.

Gerçektende Arafat önderliğinin halka dayattığı "barış"ın "pax-americanana"dan başka bir şey olmadığını tüm dünya halkları acı olaylarla görmeye devam ediyor. Bu da, çağımızda Marksist-Leninist perspektife sahip olmayan önderliklerin, küçük burjuva saplantılardan teslimiyetçiliğe dek uzanan, ihanete dek giden yanlışlıklarını gösteriyor. Ve bu örgütlenme maddi temelini "ulusal kurtuluş mücadelesi"nden alıyorsa, en ufak bir sapmanın bir dizi yenilgiyle sonuçlanması da kaçınılmaz görülüyor. Ezilen ulus milliyetçiliği ile ezen ulusun milliyetçiliğinin farklı olduğu saptaması bugünde gerçekliliğini korumakta, ancak "ezilen ulus milliyetçiliğine" yönelik duygusal bağlantı, sosyalist ilkelerin önüne geçip mücadelede pratik yansımalarını bulunca, hızlı bir ilkelleşme sürecinde uzlaşmaları getirdiğini tarih bize her geçen gün yeniden öğretiyor.

Burada tartışılan bir konuya tekrar değinmek gerekiyor. Irak ve Suriye'deki komünist örgütlenmelerin hemen hemen tümünde olduğu gibi, Filistin Kurtuluş Örgütleri de çoğu zaman, özellikle Ortadoğu'daki diğer devrimci mücadelelere dış politikaları açısından, ilkeleriyle kesinlikle bağdaşmayacak şekilde mesafeli bir tavır takınmışlardır. Bu pragmatik politikalar, Ortadoğu devrimci halkları ara-

sında aşılması olanaklı güvensizlik ortamları yaratmıştır. Buna en güzel örnek Irak Saddam rejiminin Kürt politikalarına, yaklaşımları gösterilebilir. Daha öncesinden başlayarak İran-İrak savaşı ile devam eden, "Halepçe" ile artık gizlenemez katliamlara dönüşen, Körfez'e yapılan emperyalist müdahale ile de devam eden süreçte bu yapılanmaların politikaları kendisinden beklenenler çok gerilerinde kalmıştır. Yine bu örgütlerin PKK ile ilişkileride ayrı bir inceleme konusu olabilir.

"Umman Sultanı'na karşı savaşan kişiler, belki komünistlerden daha kötü olan vahşilerdir" diyen İran Şahı "vahşilerle" bölgede gerilla mücadelesi veren Marksist-Leninistleri kastediyordu. Bölgedeki diğer ülkelerde ortaya çıkan bu tür gerilla hareketleri ise, ABD desteğindeki Arap ve Fars sermayesinde korku yaratmakla kalmıyor, aralarındaki tüm anlaşmazlıklara rağmen ülkeler bu olaylara karşı ortak savaşa giriyorlardı. Suudi Arabistan, Kuveyt gibi ülkelerde ise "şeriat" süslemeleriyle herşeylerini ABD emperyalizminin tekeline sunmuş Arap monarşilerinde ise etkili bir muhalefetten söz edebilmek olanaklı değildir. Güneyde, Yemen'de gelişen sosyalist akımlar, Aden'in marksist yönetimi ve ilkeli birleşme Arap monarşilerini uzun yıllar korkutmuştur. Yemen'deki sosyalist deneyimide, Kuzey Afrika ülkelerinde olduğu gibi sadece anımsatmakla yetineceğim. Petrol önemini koruduğu sürece, İslam şemsiyesi altında halklarını amansızca sömüren ve emperyalizme sermaye akışını sağlayan Arap monarşileri, tek tek reformcu yaklaşımlarla değil, ancak geniş ölçekli ve bir dizi Ortadoğu devrimleri sonucu yıkılacaktır. Bu süreç aynı zamanda, bölgede en vahşi yüzünü gösteren tekelci emperyalizminin de sonunu hazırlayacaktır.

Afganistan Demokratik Halk Partisi; Bir iki satırla anımsayacağımız Afganistan sosyalist mücadelesinde bu partinin adına nerdeyse tek başına rastlarız. Parti içi mücadelenin dışında, ayrıca uzun yıl-

lar tartışılan çok yönlü (!) dış ilişkiler, ülkenin bugünkü durumunu anlamamıza ipucu verebilir. Çok uluslu ve çok dinli bir ülke olan Afganistan'da bunların dışında aşiret ilişkilerinin tüm alanlara hakimiyeti partisinde işleyişini sürekli etkilemiş ve partide "darbeci" bir geleneğin yerleşmesine yol açmıştır. Bugün Afganistan'da yaşanan durumun, ilerici ve gerici tüm taraflar için tanımı ise "kaos"tur.

Bu kısa yorumumuz, tarihi ve güncel bilgiler üzerine oturtulduğunda tartışılabilir olacaktır. Genel sorunları tek tek irdeleyen, dergideki diğer yazıları tamamlayan tek bir puzzle olarak ele alınmalıdır. Yapacağım son bir saptamada, Ortadoğu'daki sosyalist yapılanmalar-daki sapmaların, hataların Türkiye'dekilerle olan benzerlikleridir. Benzerliğin farklılıkla kıyaslanmayacak ölçüde çok olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'deki tüm Türk ve Kürt sosyalist örgütlenmeleri tabii ki bu genelleme içine sokmak haksızlık olur. Ama Nasırcılığın ya da Baasçılığın Komünist Partileri üzerine etkisi ile Kemalizmin, TKP ile başlayan bir dizi Türkiye sosyalist örgütlenmesi üzerine etkisini

yanyana koyarak değerlendirmeye almakta yanlış olmayacaktır. Ortadoğu'daki mücadeleler içindeki Arap milliyetçiliğinin yoğun etkisi, Türkiye'de zaman zaman şovenist uygulamalara varacak şekilde örgütlere hakim olan Türk milliyetçiliği ya da Kürt milliyetçiliği şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Enternasyonalizm ile "ezilen ulus milliyetçiliğini" ayıramama şeklindeki hatalı saplantının karşısına ilkel bir şekilde Kürt şovenizmine sapan yapılanmalarda görülebilmektedir. Yine uzun erimli hedefler gözlemlendiğinde uzlaşma ve cephe politikalarındaki yanlışlıklar, Türkiye solunda da sıkça tekrarlanmış ve yenilgiye-geri adımlara neden olarak mücadeleyi kesintiye uğratmıştır. Reformlarda uzlaşmanın adını, "teslimiyetçilik" olarak koyabiliriz. Bu yolda ilkelere verilen sınırsız ödünler, Arap ülkelerinde olduğu gibi Türk ve Kürt solunda da sistemin sınırları içine girişin, ikiye bölümlü politikaların, uzlaşma görüntüsü altındaki net yenilginin hazırlayıcısıdır. Hiçbir halk dışardan dikte edilerek devrim yapamaz ama her halkın devrime ulaşmış halklardan öğreneceği çok şey vardır.

Özgür Üniversite ilk Mezunlarını veriyor
Özgür Üniversite Ankara İnsan Bilimleri Fakültesi'nde
ikinci eğitim öğretim yılı 15 Haziran'da bitiyor.
İki öğretim yılında (dört semestri) devamlı olarak,
dersleri takip eden öğrencilerden mezuniyet
semineri başarılı bulunanlar mezun sayılmış olacak.

Yayın Kurulu

Ortadoğu'da Su Sorunu

Cengiz Yaşar

Ortadoğu, sorunlarıyla kanayan bir yara olmaktan çıkıp irinleşti. Bu irinin içinde halkların susturulmuş sesleri, emekleri, gözyaşları ve sahip oldukları değerleri yatmaktadır. Ortadoğu'da sorunları irinleştiren emperyalizm ve yerli işbirlikçileridir. Emperyalizm, bölge insanının sahip olduğu bütün öz değerleri kendi hegemonyası altına almıştır. Sorunların çözümü bölge halklarının özgür iradeleri ile değil, emperyalizmin dayattığı yapay çözümlerle çözülmek istenmektedir. Bu da Ortadoğu halklarının kol koyumuna başvurmayı zorunlu kılmıştır. Yani Ortadoğu'daki sorunların çözümü ne emperyalizmin monoloğu, ne de emperyalizm ve onun yerli işbirlikçilerinin diyalogu ile çözülebilir, Ortadoğu halklarının kol koyumuyla çözülecektir.

Çalkantılı Ortadoğu'da sorunlar gün geçtikçe artmaktadır. Sorunların hızlı bir şekilde artması toplumsal patlamaları da kendisiyle birlikte getirmektedir. Ortadoğu'daki sorunlar içerisinde bölgenin sahip olduğu kaynak bakımından en önemli sorunlardan birisinde su sorunu olduğu görülmektedir. Çözumsuz denklemlerin odağı Ortadoğu'da su, Kürdistan'dan körfeze kadar bölgenin politikasında ve insanların yaşamlarında önemli bir unsurdur.

Ortadoğu'nun yüzde 80'nini oluşturan çorak arazide yeterli su kaynaklarının olmayışı, liderleri garip ittifaklara ve görünürde anlamsız dış serüvenlere itmektedir. Ortadoğu'da su sorunu öylesine bir yamsal öneme sahiptir ki, barış için bir güç olabilmekte, eski düşmanları ortak bir yarar için hemen işbirliğine yaklaştırabilmektedir; ancak tarih ve günümüz olayları bunun daha çok yıkıcı bir etki, bir çatışma nedeni olabileceğini göstermektedir.

Araplar, İsrail'liler ve Kürtler, ülkelerinin ve halklarının geleceğini belirleyecek olan su konusunda önemli sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bölgede kırk yıldır süren çatışmanın tarafları sorunun gelecekte belirleyici olacağını bilmektedirler. Bölgedeki sınırlı kaynakların ve artan nüfusun, kentleşme ve sanayileşmeyle de birleşerek, eğer bir anlaşmaya varılmadığı takdirde elde edilebilir su için giderek artan bir çekişmeye yol açacağını bilmektedirler. "Su; 1967 Arap-İsrail çatışması gibi önemli bir savaş üzerinde etkili olmuştur."(1) Geçmişle gelecek arasında bir köprü kurduğumuz zaman, Ortadoğu'da yaşanacak çatışmaların temel kaynağı sudur. Su, 1967 Arap-İsrail çatışması gibi önemli bir savaş üzerinde etkili olduğu gibi bugün de bölgede etkisini geniş bir boyutta göstermektedir. Emperyalizm, 1948'de Ortadoğu'daki yeni devletlerin sınırlarını belirlerken bu devletlerin zengin Lübnan kaynaklarına erişebilme amacını ön planda tutmuştur. Emperyalizm'in Ortadoğu'daki karakolluğunu yapan devletler, yayılma politikalarını su kaynaklarına sahip olan bölge devletleri üzerinde yoğunlaştırmaktadırlar. "İsrail'in Filistin'lilerle savaşmak için ordularını Lübnan'a sokma stratejisinin en önemli nedeni Lübnan'daki nehirlerin zenginliğidir."(2) Zagros'un zengin su kaynakları Türkiye'nin Arap komşuları üzerinde etkili olmasına yol açmaktadır. Türkiye bu su kaynaklarını Arap komşularına karşı bir silah olarak kullanmaktadır. Bir nevi su kaynaklarını özellikle Suriye ve Irak'a karşı bir koz olarak kullanmaktadır.

Tümüyle Nil sularına bağımlı olan Mısır, Nehrin güvenliğini ve sürekli akışını politikasının en önemli ilgi alanı yapmış-

tır. Mısır tarih boyunca komşularıyla olduğu kadar, Orta Afrika olaylarıyla da ilgilmiştir. Libya'nın, Çad çıkartmasında temelde Kahire'yi etkilemek ve "İnsan Yapısı Nehri"nin kaynağını güvenceye almak bakımından ele alınabilir.

Yirmibirinci yüzyıla bir adım kalırken, su kaynaklarına en büyük baskı sürekli artan nüfustan kaynaklanmakta ve hükümetleri suyu gündemlerinin en başına yerleştirmeye zorlamaktadır.

CIA'nın birleşik devletler hükümeti için hazırladığı bir risk değerlendirme raporunda; dünyada en az on yerde paylaşılan su kaynaklarının eksilmesinden dolayı, savaş çıkacağı tahmin edilmiştir. Bu olası kriz noktalarının çoğunluğu Ortadoğu'dadır. 1992'de

pentagonun Amerikan müdahalesini gerektirecek olası çatışmalar araştırmasında ilk olarak elde alınan durumun bir Türkiye-Suriye savaşı olması raslantı değildir. Ortadoğu'da su tartışmalarının başka alanlara da kayabileceği ortadadır. Arap devletlerinin nehirlerine gelen suyun yüzde 85'i, Arap olmayan ülkelerden gelmektedir. Varolan ve gelecekte daha da büyüyebilecek su anlaşmazlıkları büyük çaplı bir askeri çatışmayı mümkün kılmaktadır. Ortadoğu'dan gelen mesaj, trajedinin önlenmek istendiği takdirde işbirliği gerekeceğidir. Ancak işbirliği, paylaşmak demektir. Paylaşmada bazı ülkelerin şimdiki durumlarının zaman zaman daha kötüye gitmesi anlamına gelir. Şu anda söz konusu ülkelerin hiçbiri bu riski göze almak ister görünmemektedir. Mısır, Nil sularına bir tehdidin savaş nedeni olacağını her zaman açıkça söylemiştir; bu tutum İsrail tarafından da dile getirilmektedir. İsrail, kuzeyinde Galile Gölü'ne su akışını azaltacak tek tarafı baraj yapılması halinde Suriye'ye saldıracağını ilan etmiştir.

Susuzluk sadece Ortadoğu'nun sorunu değilse de, genelde bu durum üçüncü dün-

ya ve güney yarım küresiyle sınırlıdır. Sanaileleşmiş kuzey, daha iyi bir konumdadır. Ancak, sorunun en şiddetli ve en tehlikeli olduğu yer Ortadoğu'dur. Bilim adamları, 2000 yılında pek çok ülkenin 1975'te sahip oldukları suyun yarısına sahip olacaklarını, ama su ihtiyacının iki katı artacağını hesaplamaktadırlar. Kısıtlı su kaynaklarıyla Ortadoğu'da durum pek çok yerden daha kötü olacaktır. 1989'da bölgenin toplam nüfusu 314 milyon, büyüme oranı yüzde 2.8'di; bu rakam 2000 yılında 425 milyon olacak ve 25 yıl sonra iki katına ulaşacaktır. Sadece bu rakamlar bile, bir krizin çıkacağını göstermektedir.

Bir kriz noktasına varılacağı şimdiden kesindir. Ve bilim adamları bunun zamanını hesaplamışlardır; 2050 yılı. Gelecek yüzyılın ortasında dünya nüfusu iki katına çıkarak, on milyara ulaşacaktır. Bu büyük nüfus bugün varolan miktarda suyu kullanacaktır. Dünyada toplam 1.4 milyar kilometreküp su varsa da, bunun yüzde 98'i tuzludur. Temiz suyun yarısından fazlası ya buz halindedir ya da günümüzde erişilmeyen derinlikler-

deki fosil sudur. Temiz su ihtiyacı yirminci yüzyılın başından bu yana sekiz kat artmıştır. Arap topraklarının yüzde 80'ini çöl olup yıllık yağmur miktarı 100 mm'den azdır. Arap ülkelerindeki zengin petrol yataklarına karşın insanoğlunun temel ihtiyacı olan ve yaşam için olmazsa olmaz niteliğindeki suyun Ortadoğu'daki savaşların nedeni olacağı açıktır.

"Ürdün Kral Hüseyin ülkesinin su dışında bir daha İsrail'le savaşmayacağını söylemiştir."(4) Ortadoğu'da suyun azlığı bilinmektedir. Nehir sayısı çok azdır: Nil, Fırat ve Dicle en önemli üç büyük nehri oluştururlar. Dünya'nın en uzun nehri olan Nil binlerce yıldır Mısır kültürüne biçim vermiş, toprağı yenileyen taşkınlarıyla yaşam süresinin simgesi olmuştur. Nil bölge için dev bir palmiye ağacı niteliğindedir. Kökler kesilecek olursa dallar kuruyacak ve ağacın geri kalan kısmında çürüyüp öle-

Ortadoğu'daki sorunların çözümü ne emperyalizmin monoloğu, ne de emperyalizm ve onun yerli işbirlikçilerinin diyalogu ile çözülebilir, Ortadoğu halklarının kol koyumuyla çözülecektir.

cektir.

Nil dokuz ülkede yaşamı etkilemekte, otuzbeş derecelik bir enlem alanını kaplamakta, Orta Afrika'da Victorya Nyanza'dan altı bin sekizyüz yirmibeş kilometre uzakta Akdeniz kıyısındaki Rosetta'ya kadar uzanmaktadır. Nil havzası 2.9 milyon kilometrekare bir alanı ya da tüm Afrika'nın yüzde 10'unu kapsamaktadır. Bir deyişe göre Mısır Nil, Nil'de Mısır'dır. Nehir tüm Mısır hükümetlerinin ilgi alanındadır. Bu nedenle Kahire, Arap devletleriyle olduğu kadar, Afrika'nın merkezinde olup bitenlerde yakından ilgilidir.

Dünya'nın pek çok yerinde nehirlerin kaynağını elinde tutan ülkeler komşu devletlerdeki olayları denetleyebilmek için suyun akışını değiştirerek ya da bu tehdidi savurarak suyu koz olarak kullanmışlardır. Türkiye'de aynı şeyi yapmıştır. Ortadoğu'da nehirlerin yukarısındaki ülkelerin musluğu ellerinde bulundurdukları ve aşağısındaki ülkeleri etkileyecekleri kuralının tek istisnası Mısır'dır. Yirminci yüzyılın başına kadar Mısır Nil sularının akışı konusunda gerçek bir sorunla karşılaşmadı. Bunu yaratan şey nehirin yukarısındaki Afrika ülkelerinin nüfusları azlığı ve bunların doğrudan doğruya Nil'e bağlı olmayan başka su kaynaklarına sahip olmasıdır. Ama asıl etken bu ülkelerin ekonomik ve politik zayıflıklarıdır.

Mısır Batı'da ılımlı bir devlet, bölgede emperyalizmin güvenlik kalesi, ABD için İsrail'den sonra ikinci bekçidir. 1979'a kadar Mısır, İsrail'in baş düşmanıydı.

1979'dan sonra başka ülkeler -özellikle İran ve Libya- Mısır'ı düşman olarak kabul etmişler ve Kahire'yi güç duruma düşürmek için ellerinden geleni yapmışlardır. Mısır'ı sıkıntıya sokmak isteyen her devlet, Nil'e yöneltilecek tehdit potansiyelini görmüştür. Etiyopya açlık nedeni ile daha da ağırlaşan kanlı ve çok pahalı iç savaştan çıkmak üzereyken, Mısır bu ülke nedeniyle çok kaygılıdır. Etiyopya'nın su ihtiyaçlarını araştırmak ve su projelerini geliştirmek için parasal ve teknik yardıma ihtiyacı vardır. Bu yardım şimdilik sunulmakta ve Nil'in akışını azaltacak planlar yapılmaktadır. Bu da Kahire'de giderek artan bir tedirginlik yaratmaktadır.

Etiyopya'da inşa edilecek yeni barajlar beyaz Nil'in suyunu azaltacaktır. Barajların çoğu İsrail'in yardımıyla planlanıp yapıyor.

Şeria nehir sistemi çok dar olmasına rağmen bölgenin en karmaşık yerlerinden geçer. Çatışmaya yol açabilecek unsurlardan biridir. Ortadoğu'nun manzarasını değiştiren ve İsrail'liler ile Filistin'liler arasında bugünkü acı çatışmanın temelini hazırlayan olay 1967'i savaşıdır. Arap'ların şeria'nın sularının akış yönünü değiştirme planı, İsrail'le Suriye savaşına yol açmıştır.

Bölgenin tümünün dayandığı üçüncü büyük nehir sistemi Fırat-Dicle havzasıdır. "Aras ırmağı ve Fırat'ın çeşitli kolları, Dicle'nin yukarı kaynakları Kuzey Kürdistan'daki dağlardan ve yüksek yaylalardan doğar. Kürdistan dev bir su deposu gibidir. İran'ın özellikle de Suriye ve Irak'ın başlıca su

CIA'nın birleşik devletler hükümeti için hazırladığı bir risk değerlendirme raporunda; dünyada en az on yerde paylaşılan su kaynaklarının eksilmesinden dolayı, savaş çıkacağı tahmin edilmiştir. Bu olası kriz noktalarının çoğunluğu Ortadoğu'dadır. 1992'de pentagonun Amerikan müdahalesini gerektirecek olası çatışmalar araştırmasında ilk olarak elde alınan durumun bir Türkiye-Suriye savaşı olması raslantı değildir. Ortadoğu'da su tartışmalarının başka alanlara da kayabileceği ortadadır. Arap devletlerinin nehirlerine gelen suyun yüzde 85'i, Arap olmayan ülkelere gelmektedir.

kaynaklarını da Kürdistan sağlar."(5) Fırat ve Dicle havzası hemen hemen Nil'inki kadar geniştir ve Zagros'un karlı dağlarından Basra Körfezinin sıcak sularına kadar uzanır. Türkiye politik nedenlerle Fırat ve Dicle'nin sularını azaltıp, çoğaltacak bir dizi barajı kapsayan GAP'ı devreye sokmuştur. Türkiye, 3 Ocak 1990'da Fırat nehrinin sularını üç haftadan fazla bir süre kesince komşularına su kaynaklarını elinde bulundurma sinyalini vermiştir.

"Bu hareket yeni Atatürk barajını doldurmak için yapılmışsa da, iş nehirin aşağısında bulunan Suriye ve Irak'ında hemen farkettileri gibi suyu tümüyle kesmeden de yapılabilir. Suriye'nin Kürt isyancılarına yardım ettiğini ileri süren Türkiye neler yapabileceğini gösteriyordu.

Ortadoğu'nun diğer iki nehir havzası gibi Dicle-Fırat sistemi denize varana kadar olası çatışmalarla doludur. Üç nehir sistemini politik olduğu kadar çiziksel olarak birleştirme planları da vardır: Boru hatları ya da kanallarla Nil'den Negeve, Dicle'den Fırat'a, Fırat'dan Ürdün'e ve Dicle'yle Fırat'ın birleştiği Şattülarap'tan Kuveyt'e su taşınması düşünülmektedir. Bütün bu projelerde barışçı işbirliği umutlarının yanısıra çatışma tohumları da vardır.

Su şimdiye kadar İsrail ve Araplar arasındaki 1967'deki büyük savaşta; 1970'de Ürdün'deki kanlı iç savaşta; 1978 ve 1982'de Lübnan'ın işgalinde; 1983'ten bu yana Doğu Anadolu'daki düşük yoğunlukta operasyonlarda ve Sudan'ı uzun süre sarsan Kuzey ve Güney çatışmasında rol oynamıştır. Su için yeni savaşların olması ve Ortadoğu'nun sarsıntılar geçirmesi mümkündür. Sadece işbirliği çatışmayı önleyebilir. Geçmişe bakıldığında Ortadoğu'daki ya da hemen çevredeki devletler-

den hiçbirisi uzlaşmadan yana değildir. Bütün bu olaylar 2000 yıllarında bölgede petrolün değil suyun belirleyici olacağını göstermektedir. Ürdün Üniversitesinden Prof. E. Salameh, bunu şöyle özetlemektedir; "Ortadoğu'nun geleceğini su belirleyecektir."(6) Gerek Ortadoğu halklarına gerekse dünyaya suyun yirminci yüzyıl savaşlarında oynayacağı rolü gösteren İsrail olmuştur. İsrail'in 1982'de Lübnan'ın işgal etmesindeki temel amaç su kaynaklarına sahip olmaktır. Su hem İsrail hem de Filistinliler için çok önemlidir. 1967'de El Fetih grubunun savaşçı kolu olan El Asi Fahin İsrail'e sızıp yanlarında taşıdıkları patlayıcılara hedef olarak bir su pompalama istasyonunu seçmeleri bir raslantı değildi. İsrail askeri yetkilileri Filistinlilerin zayıf noktalarını bulduklarını anlamışlar ve bunu yoğunlaştıracaklarından korkmuşlardı. Bu hareket daha çok Arapların İsrail'e zarar vermek için suyun kullanma çabalarını yansıtıyordu.

Araplar 1962 Ocak ayında Kahire'de toplanıp suyu silah olarak kullanmaya açıkça karar verdiler. 1964'de ikinci defa toplanan Arap üst düzey yetkilileri Şeria'yı besleyen kay-

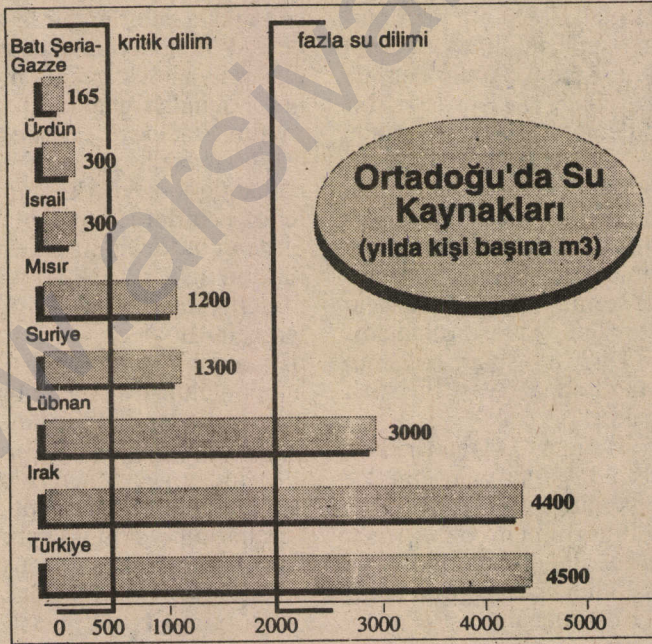
nakların akışının değiştirilmesi planını onayladılar. Arap yorumcularının çoğu İsrail'in 1948'den bu yana yaptığı savaşların önemli nedenlerinden birinin su ihtiyacı olduğuna inanmaktadırlar. İsrail'in 1967'i savaşından sonra Golan Tepelerini işgalindeki temel amaç Şeria kaynaklarının Araplar tarafından değiştirilmesini önlemektir. Batı Şeria'daki varlığının esas amacı on kilometre yerine, yarmuk'un yarısı üzerinde kontrol olanağı yaratmasıydı. İsrail bu olanakla suyu stratejik olarak kullanmada en korkusuz adımını atmıştır: Ürdün, Filistin gerillalarının kendi topraklarından operasyon yapmalarına

Bölgenin tümünün dayandığı üçüncü büyük nehir sistemi Fırat-Dicle havzasıdır. "Aras ırmağı ve Fırat'ın çeşitli kolları, Dicle'nin yukarı kaynakları Kuzey Kürdistan'daki dağlardan ve yüksek yaylalardan doğar. Kürdistan dev bir su deposu gibidir. İran'ın özellikle de Suriye ve Irak'ın başlıca su kaynaklarını da Kürdistan sağlar."

izin verdiği takdirde Ürdün'ün su sisteminin temeli olan DOGUGOR kanalını tümüyle yok edeceği uyarısında bulunmuştur.

Türkiye, İsrail'in 1969'da yaptığı bu hareketi 3 Ocak 1990'da Irak ve Suriye'ye karşı Fırat ve Dicle'nin sularını kapatarak komşularına "Eğer siz PKK'nın faaliyetlerine izin verirsiniz ben de sizi susuz bırakırım" mesajını açıkça vermektedir. Türkiye bu hareketiyle Avrupa kapılarındaki geri dönüp, Ortadoğu'nun önemli oyuncularından biri olarak sahnede yer almak istedi. Yıllardır düşman Suriye ve Irak birden Ankara'yı kınamakta birleştiler. Ve Türk baskısının artması durumunda, neler yapılabilecekleri, konusunda gizli askeri görüşmelere başladılar. Bağdat ve Şam gazeteleri Türkiye'yi "su emperyalizmi" ile suçladılar. Bu Türkiye için bir sürpriz oldu: Can damarları olan suyun kesilmesinin Bağdat ve Şam'daki düşman rejimleri bu kez ortak bir düşmana karşı birleştire-

ceğini hiç hesaplamamıştı. Irak ve Suriye Fırat ve Dicle sularının paylaşılmasını önermektedirler. Ancak Türkiye bu istek karşısında sınır ötesi suların paylaşılmayacağını savunmaktadır. Bu paylaşım konusunda Türkiye tarafından benimsenen görüşün fikir babası Cumhurbaşkanı Demirel'dir. Demirel şu iddiada bulunmaktadır: "Biz nasıl onların petrolünü istemiyorsak, onlarda bizim suyumuzu istemeyebilirler." Ama bu görüş bir çelişkilere demetinde kendisiyle birlikte getirmektedir. Demirel'in bu görüşü karşısında Türk Dışişleri Bakanı Iraklı ve Suriyeli meslektaşlarından kendi ülkelerinde PKK faaliyetlerinin yasaklanması halinde Fırat ve Dicle sularının paylaşılacağını açıkça söylemektedir. Esasen Türkiye açısından bu ölçü, 1987 yılı Temmuz ayında Turgut Özal'ın Başbakan sıfatıyla Şam'da gerçekleştirdiği iki günlük temaslar sonucunda ortaya çıkmıştır. O ziyaretin sonunda Türkiye ile Suriye arasında bir güvenlik bir-

Ortadoğuda bütün ülkeler kendi aralarında suyun paylaşımı konusunda çatışma halindedir. Bu yüzden "Bölgede bundan sonra ilk savaş su yüzünden çıkacak" kehaneti ciddiye kazanıyor.

de su protokolü imzalandı. Su ve güvenlik protokollerinin imzalanması ekonomik ve siyasi iki meseleyi birbiriyle irtibatlı hale getirmiştir. Türkiye'nin su kaynaklarını hegemonyasında bulundurma nedeni ile taraf haline geldiği meseleler iki ana konuya bağımlı oluyor. "1- Genel anlamda Ortadoğu'da barışçı çözüm süreci 2- Kürt sorununun Ortadoğu'da ve daha geniş anlamda uluslararası politikada içine oturacak çerçeve. Bu ikincisi Kürt sorununa, su nedeniyle Türkiye'ye karşı koz olarak kullanmayı hesaplayan bölge devlerinin de el atmasına imkan tanıyor."(7) Ortadoğu'da Kürt'lerin dışında kaldığı suların paylaşımı sorunu hiçbir zaman sağlıklı bir çözüm olamaz.

"Ancak, Kürt sorununun siyasi çözüme kavuşması halinde Fırat ve Dicle'ye ilişkin parametreler de değişecek ve belki de Türkiye ile Irak ve Suriye arasında Kürt'lerin de belirli haklara sahip olacağı bir tür ekonomik veya siyasi konfederasyon 21. yy.'da söz konusu olabilecektir. Böyle bir oluşum ilk TBMM'nin gizli oturum zabıtlarından anlaşıldığına, TC'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün de öngördüğü bir ihtimaldi."(8) Kürtlersiz bir Ortadoğu düşünülemez. Kürtlerin içinde yer alamadığı bir Ortadoğu Barış Zirvesi geçmişte olduğu gibi bugünde sorunların giderek artmasına neden olacak. Böylelikle Ortadoğu'daki çözümüstü denklemin çözümünü zorlaştıracaktır. Bugün Ortadoğu'nun en önemli sorunu olan Kürt sorunu acilen siyasi bir çözüme kavuşturulamadığı sürece Fırat ve Dicle'nin suları bölgenin egemen güçleri tarafından siyasi bir silah olarak kullanılacaktır.

Ortadoğu'da sorunlu su kaynakları Nil, Şeria, Dicle, Fırat ve Asi havzalarının nehir ve kollarıyla yeraltı sularıdır. Bu havzaların ortak özelliği, birden çok egemen devletin topraklarına dağılmış olmaları ve buna karşılık özellikle yukarı çığırda bulunan ülkelerin sulardan ulaşım dışı alanlardan yararlanmalarının nehir ve kollarının, hatta yeraltı sularının doğal akışını etkileyerek aşağı çığır ülkelerinin kullanımını etkilemesidir. Bu durumun sorun oluşturması suların yeterli olmamasının sonucu-

dur. Konuyu hukuk açısından ele alacak olursak, uluslararası hukuka sorunu çözen kesin ve etkin hukuk kuralları henüz yok. Doktrin de farklı görüşler savunulmaktadır; Birinci görüş: Nehirler içinde aktıkları ülkenin bir parçası kabul olunurlar.

Yani bir nehir kaynağından ağzına ve denize kavuştuğu noktaya kadar tek bir ülkenin toprakları ve sınırları içinde çıkışı-yorsa, ülke devleti o nehir ve suları üzerinde münhasır bir egemenlik hakkına sahip olur. Bu tür nehirlere milli nehirler adı verilir.

2. görüş: Sınır nehirleri, bunlar farklı devletlerin sahip oldukları ülkeleri birbirinden sınırı teşkil eden nehirlerdir. Sınır nehirleri ülkelerini ayırdıkları devletlerin ülkelerinin parçası kabul olunurlar.

3. görüş: Çok uluslu nehirler, ikiden fazla devletin ülkesinden geçtikten sonra denize ulaşırlar. Bu nehirler üzerindeki egemenlik hakkı ise suladıkları ülkelerde o devletlere ait bulunur.

4. görüş: Milletlerarası nehirler: Bazı çok uluslu nehirler vardır ki bunlar üzerinde açık denizlerden başlamak üzere deniz ulaşımı yapmak imkanı mevcuttur. Bu nehirler içinden geçtikleri ülkelerin parçası sayılmaktadırlar. İçinde bulunduğumuz çağda iktisadi ve sınai ihtiyaçlar, nüfus hareketleri, çevre kirlenmesi gibi sebeplerle nehirlerden yararlanma zorunluğu birden çok devletin ülkesinden geçen nehirlerin tabi olacakları koşullar üzerinde milletlerarası hukuku ilgilendirmeye başlamıştır. Böylece, devletler arasındaki ilişkileri bir milletlerarası hukuk meselesi haline gelmiştir. Ancak bu konuda Birleşmiş Milletler komitesinin bir raporunda yer almış olduğu gibi (Birden çok devletin ülkesinden geçen nehirlerden de yararlanma imkanına ilişkin milletlerarası hukuk kurallarının yokluğu) sebebiyle bu mesele yazarların görüş ve kanaatlerine bırakılmıştır.

Bu görüşleri üç genel esasta toplamak mümkündür.

I- Ülkesinden nehir geçen devlet, o nehir üzerinde diğer devletlerin menfaatlerini düşünmeyerek, istediği gibi tasarruf etmekte sınırsız bir egemenlik hakkına

sahiptir.

II- Ülkelerinde nehir geçen devletler, kaynağa daha yakın olan önceki devletlerden suların doğal akışına aykırı olacak, akışı önleyecek veya etkileyecek hiçbir harekette ve teşebbüste bulunulmamasını istemek hakkına sahiptirler.

III- Ülkelerinde nehir geçen devletler, diğer devletlere yapacağı olumsuz sonuçları dikkate almayarak o nehirden önceden kararlaştırılmış hallerde istedikleri şekilde yararlanmak hakkına sahiptirler.(9)

Konu, ilk defa hukukçular tarafından milletlerarası hukuk enstitüsünün 1911 yılında Madrid'de yaptığı toplantıda ele alınmış ve yayınlanan beyannamede milletlerarası su yollarıyla ilgili birtakım tavsiyeler arasında birden fazla devletin ülkelerinden akan nehirlerin kullanılması ve faydalanılması usullerinde devletlerin diğer devletlere zarar verici davranışlardan kaçınmaları önerilmiştir. Aynı enstitü 1961 yılında Salzburg toplantısında, devletleri kendi ülkelerindeki nehir sularından yararlanmaları diğer devletlere zarar verilmeden yapılmalı ve hakkaniyet kurallarının gözönünde bulundurulmasını önermektedir.

Milletlerarası Hukuk Derneği de 1958 yılında New York'da yaptığı kırksekizinci toplantısında, konuyla ilgili olarak aldığı kararda birden fazla ülkeden geçen nehirlerde devletlerin kendi ülkelerinde yapacakları faaliyetlerle diğerlerine zarar vermelerini ve bu hususta iyi niyet kurallarını gözönünde bulundurmalarını önermiş; iyi niyet kurallarının da her bağımsız olayda ortaya çıkacak şartlara göre tesbit edilebileceğini bildirmiştir.

Birden fazla devletlerin ülkelerinden geçen nehirlerin sularından faydalanabilmek için faydalanma şeklinin ilgili devletlere sağlayacağı bütün yarar ve zararları gözönünde bulundurmak gerekir. Mesela, bir hidrolik tesisinin yapımında bir kısım devletlerin enerji, direnç, ulaşım, balıkçılık gibi hususlardaki kazançlarıyla diğerlerinin su kaybı gibi konulardaki zararlarını dikkate almak gerekir.

Devletlerin hakkaniyet kurallarına ve anlaşma esaslarına uyup uymadıklarına

kimin karar vereceği hususunda bazen devletler arasında tartışma konusu olur. Nitekim Fransa'yla İspanya arasında ortaya çıkan Lanoux Gölü tahkimi bu konuda yapılmıştı. Hakem divanı, projeyi uygulayan devletin sadece önceden haber vermesinin onu sorumluluktan kurtarmayacağını, zira her egemen devletin zarar görüp görmediğine kendisinin karar vermeye hakkı bulunduğunu kabul etmişti. Ayrıca, Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansının almış olduğu 51. tavsiye kararı ile BMGK'nin 3281 (XXIX) sayılı kararının üçüncü maddesi de bu hususu açıkça beyan etmektedirler.

Birden fazla ülke üzerinde akan nehirlerden ülke devletlerinin egemenlik hakkına doğan faydalanma faaliyetlerini kısıtlayan veya düzenleyen hükümler Milletlerarası hukukta mevcut değildir. Böyle hükümler ancak ilgili devletler arasında yapılacak anlaşmalarda yer alabilir.

Konuyu Türkiye açısından inceleyecek olursak, önceki açıklamamızdaki görüşlerden sınırı aşan sular görüşünü kabul ettiğini görürüz. Türkiye burada Fırat ve Dicle sularının hakkaniyet esaslarına göre eşit bir şekilde paylaşımını değil tahsisi savunmaktadır. Bu hareketiyle Fırat ve Dicle'nin sularını Irak ve Suriye'ye karşı Kürt sorunu karşısında bir silah olarak kullanmaktadır. Türkiye'nin bu Şoven tutumu ister istemez kendisine karşı yerli ittifakların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Türk doktrininde nehir sularının paylaşılması konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşlerin çoğu Türkiye'nin suyu istediği gibi kullanma hakkına sahip olduğu yönündedir. Son yıllarda Doğu Ergil, Fırat ve Dicle sularından yararlanmayı zilliyetlik esaslarına göre ele almaktadır yani Irak ve Suriye'nin Fırat ve Dicle'nin sularında zilliyetlik hakkına sahip olabileceğini ileri sürebilmektedir. Zilliyetlik bir şey üzerindeki fiili tasarruf biçiminde ortaya çıkan hakimiyettir. Zilliyetin oluşabilmesi için sadece fiilen elinde bulundurmak yetmez aynı zamanda zilliyet olma iradesinde olması gerekir. Zilliyet, elinde bulundurduğu şeye zilliyetlik sıfatıyla malik olma-

lıdır. Zilliyetliğin en önemli fonksiyonu menkul mallarda aynı haklar için aleniyet sağlamasıdır. Bunun sonucu olarak menkul mallarda aynı hak iktisabı zilliyetliğin iktisabına bağlanmıştır. Zilliyetin zilliyet bulunduğu menkul mal üzerinde iddia ettiği hakka sahip olduğu karine olarak kabul edilir ve hak sahibi olmayan zilliyetten iyiniyetler aynı hak iktisabı geniş ölçüde korunur. Zilliyetlik diğer taraftan, zilliyetlik menkul mallarlarda, gayrimenkullerde de zaman aşımı ile aynı hak iktisabına imkan sağlar.

Bütün bu bilgiler doğrultusunda Doğu Ergil'in kavramları yerinde kullanmadığı ve burjuva hukuk bilgisinin kulaktan dolma bir bilgi olduğu ortaya çıkmaktadır. Suyun, bir mal olup olmadığı tartışma konusu iken Doğu Ergil suya bir mal vasfı vermektedir.

Ayrıca zilliyetlik özel mülkiyete tabi olan şeyler üzerinde kurulabilir. Burjuva hukukunda sular devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğundan dolayı üzerlerinde zilliyetlik tahsis olunamaz. Buradan da Doğu Ergil'in zilliyetliğe tabi olan şeyleri bilmediği ortaya çıkmaktadır. Yine zilliyetlik için öngörülen zaman aşımı süreleri gözönünde bulundurulduğu zaman Irak ve Suriye bu süreleri aşan uzun bir zamandan beri Fırat ve Dicle'nin sularını malik olmaları gerekiyordu. Oysa ki Türkiye bu sular üzerinde tek hak sahibi olduğunu iddia etmektedir. Burjuva hukuk düzeninde yasalar her zaman güçlünün çıkarlarını koruyan ilkeler olarak ortaya çıkmıştır. Her zaman güçlü olan devletlerin menfaatleri ortaya çıkmaktadır. Kanunların temelinde güçlünün iradesi vardır. Yani egemen olan güç kendi iradesini kanunlarla somutlaştırmaktadır.

Ortadoğu'da bugün kesin olan; suyun petrol kadar önemli olduğudur. Devletler arasında çekişmelerin devam edeceği görülmektedir. Artan nüfus ve azalan kaynaklar, Ortadoğuyu su kıtlığında zarar göreceğ bölgelerin en duyarlısı yapmaktadır. Daha önce söylediğimiz gibi; yeterli kaynak sağlamak için savaşlar yapılmıştır. Politikacılar milli çıkarlarını korumak için askeri gücü kullanmaya hazır olduklarını

söylemişlerdir. Ortadoğuda şiddet potansiyeli her zaman vardı. Bu şiddet potansiyeli yeniden harekete geçtiğinde -ki mutlaka geçecektir- üzerinde savaşılan alanlar çatışmanın nedeni olarak gösterilen "nedenin" tek neden olmadığını gösterecektir.

Mevcut sorunun çözümüne emperyalizm ve onun yerli işbirlikçileri tarafından çözülebilir ne de buna hizmet eden Burjuva hukukuyla çözülebilir. Sorunun çözümü Ortadoğu'nun asıl sahipleri olan, Ortadoğu halklarının sunulan çözüm önerilerinden soyutlanarak müdahale etmesiyle mümkündür. Ortadoğu halklarının kardeşliğinden yola çıkarak, suyun kardeş halklar arasında ihtiyaçlara göre yararlandırılması ilkesi hayata geçirilmelidir. Sömürülen halkların devrimci müdahalesi bu konuda da belirleyici olacaktır.

DİPNOTLAR:

- (1) John Bulloch ve Adel Darwish, Su Savaşları Çev. Mehmet Harmanlı (İstanbul 1994), sayı.16
- (2) Aynı
- (3) Aynı
- (4) age sy.22
- (5) Kemal Burkay, Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan (Stokholm 1992), sy.16
- (6) Su Savaşları sy.31
- (7) Cengiz Çandar, Su Sorunu, Türkiye ve Ortadoğu (İstanbul 1993) sy.449
- (8) age sy.453

KAYNAKLAR

- 1- Uluslararası Hukuk. Prof. Dr. Hüseyin Pazarcı İstanbul 1991
- 2- Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları. Prof. Dr. Fahir Armaoğlu Ankara 1991
- 3- Emperyalist Türkiye. Yalçın Küçük Ankara 1992
- 4- Körfez Krizi, Doğu Ergil
- 5- Medya Gerçeği Naam Chomsky Çev. Abdullah Yılmaz (İstanbul 1993)
- 6- Güç Komşuluk İlişkileri Prof. Dr. A. Suat Bilge Ankara 1992
- 7- Nehir Savaşı, Winston Churchill
- 8- Ortadoğu Çıkmazı, Cengiz Çandar İstanbul 1992

Ortadoğu'da Petrol Krizleri ve Emperyalizm

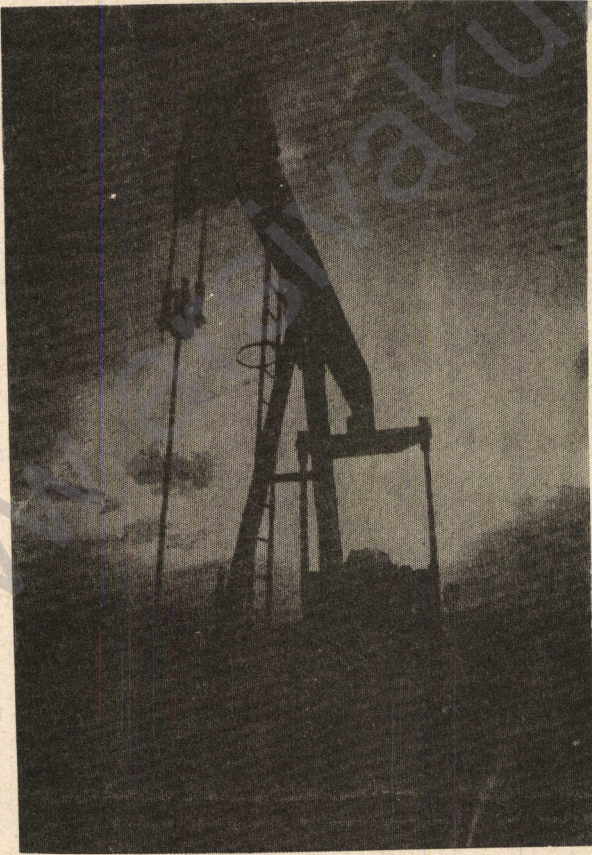
Abdullah Koç

"Petrol, Latince bir kelime olup 'taş yağı' (Petro Oleum) anlamına gelir. İlk olarak Fenikeliler tarafından gemi kalfatçılığında kullanıldığı sanılmaktadır." (1)

Petrolde ilk yararlananların Sümerler, Asurlular ve Babilliler olduğu bilinmektedir. Beşbin yıl önce, Fırat Nehri kıyısındaki Tutul, dönemin başlıca asfalt

üretim merkezlerinden biriydi. Eski Mısırlıların sıvı petrolden deri ve müşhil ilacı olarak yararlandıkları bilinmektedir. Persler ise İ.Ö. 480'deki Atina kuşatması sırasında sıvı petrol emdirdikleri liflere sarılı oklar kullanmışlardır." (2)

Bütün bunlara rağmen, petrol 1859 yılında ilk olarak bilinçli bir şekilde yeryüzüne çıkarılmıştır.

Dünya petrolünün %60'ı Ortadoğuda bulunmasına rağmen, bölge halkları aslan payını alan emperyalistler kendi malını dileniyor.

"Titusuille'in güneydoğusunda Oil Greek Valey'de çıkarılan petrol, aynı zamanda ileride oluşturulacak olan ve dünya petrollerinin %90'nını kendi ellerinde bulunduracak "Yedi kızkardeşlerin" atası olan Standard Oil of Ohio Company'nin temeli olacaktır." (3)

Petrolün bulunuşu, insanlık için bir zenginlikti. Ama emperyalizmin doğuşuyla işler değişti. Emperyalistler arası çelişkiler yoğunluk kazandı. Bu çelişkiler petrol bölgelerine de yansıdı ve bölgelerdeki iç çelişkilerini artırdı. Bu olguya canalcı örnek Ortadoğu'dur. Ortadoğu'nun, tarihi süreç içerisinde jeopolitik konumu önemini kaybedince, Ortadoğu'daki petrol birinci duruma yükseldi. Emperyalizmin Ortadoğu'da bulunduğu nokta petroldü. Çünkü, dünya petrolünün %65'i bu topraklarda üretilmektedir. Artık politika petrol üzerinde üretilmektedir...

Emperyalizmin bölgeye girişi -kanalları petrol oligarşileri ve Siyonist İsrail devleti vasıtasıyla gerçekleşti.

"Ortadoğu petrolüne bütün kapitalist dünya bağımlıdır, ama bağımlılık dereceleri farklıdır. Ortadoğu'dan ithal edilen petrolün, ülkenin tüm petrol üretimindeki payı ABD için %11, İngiltere için %14, Fransa için %35"dir. ABD ve İngiltere'nin bağımlılık oranlarının düşük olması, kendi başına bu oranla ölçülemez. Çünkü bu iki emperyalist ülke petrol üretiyor. ABD tükettiği petrolün büyük bir oranını (%25 gibi) Ortadoğu'dan ithal etmektedir.

Kapitalizmde zaman zaman yaşanan

krizler yeni arayışlarda beraberinde getiriyor. Kapitalist çarkın halkalarından birinde arıza olmadığı müddetçe çark dönmeye devam ediyor. Nihayet 1973-74 yılları arasındaki Arap-İsrail Savaşını fırsat bilenler, petrol fiyatlarını yükseltince

büyük bir kriz başladı. Bu kriz tamamen petrol fiyatlarından kaynaklanmadı ama etkilidir. Bu kriz yeni birtakim sonuçları beraberinde getirdi. Enerjide petrole olan bağımlılık, diğer alanlara kaymaya başladı. Nükleer enerji ve elektrik enerjisinin başka kaynaklardan elde edilmesi gibi sonuçlar doğurdu. Ancak Japonya gibi ülkelerde, hâlâ elektrik enerjisinin elde edilmesi için %45 oranında petrol kullanıldığı ve diğer alanlarda da %90 gibi bir oranla petrole bağımlı olduğu aşikardır. Bu petrolün büyük bir oranını da Ortadoğu'dan elde etmektedir. Bütün bu olgular, emperyalistler arası çelişkileri derinleştirdi. ABD'nin tek güç alma hevesini Ortadoğuyu tümüyle denetimi altına alarak Japon ekonomisini çökertmeye endeksledi.

Ortadoğu'da emperyalizmin tutunma noktalarından biri petrol şirketleridir. Bu şirketler "Yedi Kızkardeşler"dir. "Yedi Kızkardeş diye nitelendirilen dünya petrol karteli-

nin üyeleri; Beş Amerika'nın (Standard Oil Jersey, Standart Oil of California, Socauy Mobil, Gulf ve Texaco). Bunun yanında bir İngiliz İran şirketi British Petroleum) ve bir İngiliz-Hollanda şirketinden oluşmaktadır. (Royal Dutch-Shell) Bu yedi şirket dünya petrol üretiminin %90'nını elinde bulundurmaktadır." (5)

"Petrol fiyatlarının yükseltilmesinde en çok zararlı çıkan ülkeler hiç şüphesiz, petrol ihtalatçısı az gelişmiş ülkeler olmuştur. Petrol ihraç eden ülkeler (OPEC ülkeleri) bu operasyondan kârlı çıkarken, ileri kapitalist ülkeler de ihraç mallarının fiyatlarını yükselterek enerji fiyatlarındaki artışı başkalarına yansıtırlar." (6) Buna bağlı olarak, petrol fiyatlarının yükseltilmesiyle, petrol ihraç eden ülkeler (OPEC ülkeleri) şeklen hızlı bir büyümeye girdiler. Diğer taraftan petrol ihraç eden az gelişmiş ülkeler iki cepheden kısıka alındılar. Hem enerjideki artış hem de ithal mallardaki artışlar ülke ekonomilerini krize soktu.

Bu yedi kızkardeşlerin Ortadoğu'da hakim olmalarıyla yerli ülkeler tamamen safdışı bırakıldı. İşte buna karşı, 1960 yılında Bağdat'da, Venezuela, S. Arabistan, İran, Irak ve Kuveyt'in katılmalarıyla petrol ihraç eden ülkeler örgütü (OPEC) kuruldu. Ancak, dünya kapitalist sisteminde kurumlaşan kartellere karşı o kadar etkili olmadıkları gibi, tamamen bu kartellerin birer şubeleri haline geldiler.

Petrol şirketlerin, üretici ülkeler üzerinde oynadıkları oyunlar (savaşlar, kukla hükümetler, ülkelerin paylaşılması gibi) çeşitli sonuçlar doğurdu. I. paylaşım savaşının bir ayağını da petrol paylaşmazlığı oluşturuyordu. Çünkü savaşa kadar petrol sadece İran'da çıkarılıyordu. Daha sonra Irak'ta da petrol çıkarılınca, bölgenin önemi aniden arttı. Emperyalizm bölgeye ilgi duymaya başladı. Emperyalizmin paylaşım savaşı bölgeye de yansdı. Dört yıl boyunca savaşın devam etmesi, 10 binlerce insanın ölmesi, paylaşma savaşının sadece bir yönünü teşkil etmekteydi. Bu savaşla Ortadoğu pay edilmişti. Birden fazla devletçik ortaya çıktı. Aden, Umman, Katar ve Kuveyt gibi ülkeler cetvelle çizildi.

Az gelişmiş olan ülkeler gelişmiş olan ülkelere ne kadar entegre olursa, yani ekonomik bağımlılığı ne kadar artarsa o kadar sömürü oranı yükselir. Az gelişmiş olan ülkelerin alternatif program uygulama şansları azalır. Merkez kapitalist ülkelerin almış oldukları kararlar çok uluslu şirketler ağıyla, direkt az gelişmiş olan ülkelerde uygulanır. Dolayısıyla çevre ülkelerin her türlü merkez ekonomik karardan zararlı çıkmaları kaçınılmazdır.

Buna bağlı olarak Ortadoğu'da kurulan OPEC'in petrol kartelleri karşısında fazla şansları yok. Alınan kararlar sözde çevre ülkelerin yararına görünürse de esasta sömürülere yarar.

"Petrol fiyatlarının yükseltilmesinde en çok zararlı çıkan ülkeler hiç şüphesiz, petrol ihtalatçısı az gelişmiş ülkeler olmuştur. Petrol ihraç eden ülkeler (OPEC ülkeleri) bu operasyondan kârlı çıkarken, ileri kapitalist ülkelerde ihraç mallarının fiyatlarını yükselterek enerji fiyatlarındaki artışı başkalarına yansıtırlar." (6) Buna bağlı olarak, petrol fiyatlarının yükseltilmesiyle, petrol ihraç eden ülkeler (OPEC ülkeleri) şeklen hızlı bir büyümeye girdiler. Diğer taraftan petrol ihraç eden az gelişmiş ülkeler iki cepheden kısaca alındılar. Hem enerji-deki artış hem de ithal mallardaki artışlar ülke ekonomilerini krize soktu.

Petrol fiyatlarının yükseltilmesinde emperyalistlerin parmağı var. Somut örneği ise ABD'nin izlemiş olduğu politikadır. ABD kendi elinde bulundurduğu 5 şirket vasıtasıyla, Batı Avrupa ve Japonya ekonomisine karşı çeşitli tedbirler alma yoluna gidiyor. Çünkü, Batı Avrupa ile Japonya ekonomilerinin de Ortadoğu'daki petrole bağıllığı vardır. Buna karşın ABD dünya pazarında bu rakiplerini safdışı bırakmak için bazı durumlarda OPEC ülkeleri ve Yedilerle anlaşarak petrol fiyatlarını yükseltebiliyor.

Zaman zaman emperyalizmin yaşadığı krizler petrol alanına da yansıyor. Yaşanan ikinci petrol krizi ise 1979 yılında gerçekleşti. Fakat bu kriz I. petrol krizi kadar etkili olamadı.

Bölgenin kaderini kendilerinin bulunduran, emperyalizm ve yerli işbirlikçilerine karşı bir hareket başlatmak zorunlu bir husustur. Buna göre: a- Cetvelle çizilen devletçiklerin esas yapılarına kavuşturulması, tamamen bir şirket görevi gören devletçiklerin ortadan kaldırılması, b- Çokuluslu kartellerin hareket alanlarını daraltmalı, c- Bütün bunların sağlanması için, bölgedeki mevcut antiemperyalist güçlerin birleşmesiyle mümkün olabilir.

İngiliz emperyalizmi, I. paylaşım savaşından sonra Ortadoğu sınırlarını çizirken söz konusu ülkelerde böl yönet politikasını başarıyla uygulamıştır. Emperyalistler, Ortadoğu'dan çekilirken kendilerine bağlı devletçikleri oluşturmaktan da geri kalmadılar. Bu yeni haritalar bölgede yeni politik, ekonomik ve sosyal birtakım istikrarsızlıkları da beraberinde getirdi.

"İngiliz emperyalizmi 1961'de askeri planda körfezden çekilirken, geride bir de çıbanbaşı bıraktı. Kuveyt'e bağımsızlık verdi. 1961'e kadar Kuveyt Irak'ın bir parçasıydı. General Kasım 1961'de, yabancı petrol tekellerinin Iraktaki imtiyazlarının %95'ini iptal etti. Bunun üzerine petrol tekelleri İngiliz hükümetini devreye soktu ve çözüm olarak Kuveyt'in doğmasına karar verildi."(7)

"Yoktan var edilen bu devletlerden Irak ve Kuveyt, sınırları çizilirken, gerek nüfus, gerek toprak varlığı açısından ileride güçlenmesi çok daha kolay olan Irak'ın, Basra Körfezi aracılığıyla denize açılması olanağını olabildiğince sınırlamaya özen gösterdiler. İşte Kuveyt bu amaçla yaratıldı. İngiltere'nin denetiminde olan Kuveyt Irak'ın ileride İngiliz himayesinden kurtulması durumunda onun Körfez'e çıkışını engelleyebilecek ve Irak'ın bu zengin petrol bölgesinde İngiltere'ye rakip olmasını engelleyecekti."(8)

Emperyalizmin Ortadoğu'da oluşturduğu bu petrol devleti, beraberinde yeni krizleri de getiriyordu. Bu devletle, Irak'ı tamamen bir kara parçasına dönüştürdü. Irak'ın Körfeze açılması engellendi. Irak'ın elindeki petrolün büyük bir bölümü bu petrol devletçğine geçti. Irak'ın da bölgede hegemon olma amacı vardı. Bu nedenle, 3. petrol krizi başladı.

Dünya petrolünün %65'ini bulunduran Ortadoğu toprakları emperyalizmin iştahını kabartıyordu. ABD ve batılı emperyalistlerin kışkırtmasıyla Saddam Kuveyti işgal etti. ABD'nin ekonomisi büyük bir krize doğru gidiyordu. Kaynakların büyük bir bölümü silah sanayisine aktarılmıştı. İşsizlik oranı yükselmışti. Elindeki

eski savaş malzemelerini paraya çevirmek istiyordu. Silah stokunun bir bölümünü kullanmak istiyordu. Böylece ekonomisi düzelecek, işsizlik oranı aşağılara çekilecekti. Bu durumda ABD için en uygun olan, Ortadoğu'daki bir alanın ateşlenmesiydi. Onlar için binlerce insanın ölümü o kadar önemli değildi. Nasılsa insanları yok edip, insan haklarını çıkarma diye bir olanakları vardı. Elleriindeki olanaklarla, kendi maskelerini kolaylıkla değiştirebilme şansları vardı.

Emperyalistler medya ile Ortadoğu savaşını inanılmaz bir boyuta getirilip savaşın başlamasını sağladılar. Zafer medyayla kazanıldı.

Ortadoğu'daki petrolün, emperyalistlerin iştahlarını kabartmasının diğer bir nedeni ise "Petroleum Economics'in 1990 Ocak sayısı verilerine göre Batılı ülkelerde petrol rezervleri ömrünün 8-27 yıl arasında değişmesi, buna karşılık Ortadoğu'da ise 88-138 yıllar arasında olmasıydı. Bu büyük pastadan dilimler kapma yarışını Saddam Kuveyt'i işgaliyle su yüzüne çıkırdı."(9)

Körfez savaşına giden yol, 3. petrol krizini beraberinde getirdi. Bu savaş tamamen egemen olma ya da egemenliğini sürdürme savaşıdır. Emperyalizme karşı verilen bir savaş değildi. Bölgedeki petrol oligarşilerinin, emperyalizmin çıkarlarını koruma savaşıdır.

Bu savaşın ekonomik ve siyasi boyutları bölgeyi ve dünyayı önemli ölçüde etkilemiştir. Bu savaşın bütün yükü az gelişmiş olan ülkelerin sırtındaydı. Fatura tamamen bu ülkelere çıkarıldı. Türkiye gibi ülkelerin bir koyup beş alma sevdası boşa çıktı. Bu gibi ülkelerin ekonomileri büyük ölçüde zarar gördü. Bu savaşla, OPEC ülkelerinin konsensusu bozuldu. Arabistan, krize ortaya çıkan petrol açığını doldurmak zorundaydı. Bu krizden, petrol oligarşileriyle, metropol ülkeleri kârlı çıktılar. Petrol ithal eden az gelişmiş olan ülkeler ise iki taraftan kısıka alındı. Bunların emperyalistlere olan entegre katsayıları arttı. Petrol fiyatlarının yükselmesiyle ekonomileri önemli ölçüde

zarar gördü.

Bir gözlemcinin dediği gibi "11 bölge, insanı soluksuz bırakan savaşlar ve sorunlarla doludur."(10) Tarihte bir başka örneği bulunmayan Kürt sorunu, emperyalizmin bölgeye müdahalesiyle, dünya kamuoyuna girdi. Petrolün büyük bir bölümü Kürtlerin topraklarında üretilmektedir. Fakat enteresan bir şey ki, Kürtler bu petrolden bir litre kadar bile faydalanmamaktadır. Kürtlerin toprakları bu derecede zengin olması, Kürtlerin topraklarında parçalanmaya neden olmuştur. Topraklarının bölünüp-paylaşılması ve soykırına uğramaları tarihi bir tragedya'dır. Emperyalizm her zaman olduğu gibi, hümanist maskesini takıp, Kürtleri bölgedeki işbirlikçilerine bağlayarak, sömürü ve yoketmeyi sürdürüyor. Kürt sorununu sürüncemede bırakarak, bölgede silahlı bir güç bulundurmaya meşrulaştırıyor. Bölgedeki ülkeler, Kürtleri kullanıyor. Yani Kürt sorunu, uluslararası emperyalistlerin hegemonya savaşının bir maşasını oluşturuyor. Emperyalizmin her Ortadoğu'ya müdahalesi, Kürt sorununu daha da derinleştirip çözümsüzleştiriyor.

Bölgedeki bu yoğun çelişkiler, bölgeyi yeni bir harekete gebe bıraktı. Bu bir tarihi zorunluluktur. Nitekim bölge, bugün bir devrimin yapılabileceği bir ortam, bir kaynak halini alma yolundadır. İşte Kürt hareketi bölgenin bu çelişkileri üzerine geliyor, filizleniyor. Büyük oranda, umutlar bu harekete bağlanma yolundadır. Kürt hareketinin stratejik açıdan önem kazanması, emperyalizmi düşündürmüştür. Emperyalistler, bölgede kendi işbirlikçileri vasıtasıyla hareketi dizginleme çareleri arıyor.

Bir işçi sınıfının olgusu vardır: Kuveyt. Arabistan gibi, petrol üreten ülkelerde yaklaşık olarak beşbin işçi çalıştırılmaktadır. Bu işçilerin büyük bir bölümü bölgenin dışından getirilmektedir. Amaç, yerli işçilerin, örgütlenip emperyalistlere karşı koyma tehlikesinin görülmesidir. Yabancı işçilere karşı şöyle bir sistem mevcuttur: İşçiler bütün örgütlenmelerden mahrum edilmektedirler. İşçiler, sen-

dika kuramıyor, çalışma saatleri, dünya standartların üstünde, petrol ağalarına karşı hiçbir savunma hakları yok. Bütün bunlardan, güdümlü dünya işçi örgütleri haberdardır. Fakat bütün bunlara karşı hiçbir önlem alınmıyor. Bu da emperyalizmin işine gelmektedir.

Bölgenin kaderini kendi ellerinde bulunduran, emperyalizm ve yerli işbirlikçilerine karşı bir hareket başlatmak zorunlu bir husustur. Buna göre: a- Cetvelle çizilen devletçiklerin esas yapılarına kavuşturulması, tamamen bir şirket görevi gören devletçiklerin ortadan kaldırılması, b- Çokuluslu kartellerin hareket alanlarını daraltmalı, c- Bütün bunların sağlanması için, bölgedeki mevcut antiemperyalist güçlerin birleşmesiyle mümkün olabilir. Tabii, bunların gerçekleştirilmesi için, bölgede biriken çelişkilerin iyi tahlil edilmesi gerekir. Mevcut bir halk hareketinin esas çelişmesini tespit edip, ona göre bilinçli bir müdahaleyle, hareketini kanalize etmesi devrim için kaçınılmazdır.

DİPNOTLAR:

- 1) Münir Cerid, Petrol Emperyalizmi, 1965 Sol. yy. s.10
- 2) Ana Britannica 17. cilt
- 3) Ortadoğu, Mezopotamya'dan Körfez Savaşına Allain Gresh-Dominique Vidal (Çev. Hamdi Türe) Alan yy. s.44
- 4) Coşkun Adalı, Emperyalizmin Ortadoğu'ya Müdahalesi Sorun y. s.17
- 5) Allain Gresh-age s.46
- 6) Fikret Başkaya, Azgelişmişliğin Sürekliliği, Ankara 1961, s.129
- 7) Coşkun Adalı, age s.53
- 8) Doğu Ergil, Körfez Bunalımı, Gündoğan y. s.18
- 9) Özgür Halk, sayı:4 (15 Şubat 1991, s.14)
- 10) Paul Kenedy, Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, Türkiye İş Bankası Kültür Y. s.608
- 11) Kurtuluş (A.S.D.)
- 12) Ortadoğu Dosyası, Filistin Ayaklanması İsrail, İran ve Irak

Ortadoğu'da Emperyalizm

Hüseyin Bal

Ortadoğu'da emperyalist politikalar deyince karşımıza iki önemli kavram çıkıyor. ORTADOĞU VE EMPERYALİZM. Konuya girmeden önce bu iki kavrama kısaca değinelim.

Emperyalizm: "Emperyalizm tekellerin ve mali sermayenin egemenliğinin ortaya çıktığı sermaye ihracının birinci planda önem kazandığı; dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılmasının başlamış olduğu ve dünyadaki bütün toprakların en büyük kapitalist ülkeler arasında bölüşülmesinin tamamlanmış bulunduğu bir gelişme aşamasına ulaşmış kapitalizmdir." V.İ.U. Lenin (Kapitalizmin En Yüksek Aşaması)

77 yıl önce yapılan bu tanımın tüm yönleriyle bugün içinde geçerli olduğu inancındayım. Dünya bugün de emperyalist ülke menşeli tröstler arasında paylaşılmaya devam ediyor, tekellerin ve mali sermayenin egemenliği bugün de -daha üstboyutlarıyla- sürüyor ve tüm dünya, halkları birkaç emperyalist ülke tarafından -hem de daha azgın şekliyle- hâlâ sömürülüyor. O halde emperyalizmi bu tanım çerçevesinde değerlendirmek bize en doğru bakış açısını verecektir.

Ortadoğu: Emperyalist ülkeler kâr amaçlı politikalarını uygularken her ülke ve bölgenin kendine özgü koşullarını gözönünde bulundururlar. Ortadoğu bölgesini de diğer bölgelerden ayıran çok önemli farklılıklar var. Bu farklılıkların anlaşılmasının Ortadoğu'yu tanıma ve emperyalizmin Ortadoğu'daki varlığını anlama açısından faydalı olacağı kanısındayım:

1- Ortadoğu dünyanın en zengin petrol rezervlerine sahiptir. Suudi Arabistan, İran, Irak, Kürdistan, Kuveyt, Katar,

B.A.E. büyük petrol üretimleriyle başta emperyalist ülkeler olmak üzere, dünyanın büyük bölümünün petrol ihtiyacını karşılamaktadır. Bu nedenledir ki Ortadoğu, petrolün bulunup, enerji kaynağı haline gelmesinden bu yana tüm emperyalistlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Yeni enerji kaynakları bulunmazsa, bu ilginin devam edeceği kaçınılmaz görülüyor. Ör. Suudi Arabistan dünyanın en büyük petrol üreticisi ve ihracatçısı durumundadır, çıkardığı petrolün kaliteli olması, çıkarılışının kolay ve ucuz olması da buna eklenirse ABD'nin bu ülke üzerindeki hakimiyeti de daha anlaşılır olur.

2- Dünyanın çeşitli kültürlerine sahiptir. Bu niteliğiyle bir uluslar mozayığı görünümündedir. Araplar, Farslar, Yahudiler, Süryaniler, Türkler, Beriberiler ve daha birçok ulus bu topraklarda yaşamaktadır.

3- Uygarlığın beşiğidir... İnsanlığın gelişme süreci içerisinde başta Mezopotamya olmak üzere Ortadoğu'nun çok önemli yeri vardır. Sümerler, Babiller, Akadlar, Asurlar, Medler, Persler, Urartular, Eski Mısırlılar bu topraklarda yerleşmiş uygarlıklardan sadece birkaçıdır. Ayrıca tek tanrılı üç dinin de doğuş yeridir. Kudüs şehrinin üç din için de kutsal olması bunun iyi bir kanıtıdır.

4- Coğrafi olarak çok önemli bir yerdedir. Asya, Avrupa ve Afrika arasındaki tüm geçiş yolları bu bölgededir.

5- Dünyanın en sıcak bölgesidir. Hemen hemen bütün ülkelerin başka bir ülkeye veya kendi içerisindeki muhalif gruplara karşı çatışmaları söz konusudur. İsrail'e karşı Filistin Halkının bağımsızlık mücadelesi, Türkiye'ye karşı PKK'nin yürüttüğü UKM'si, Afganistan da İslamcı

gruplar arasındaki çatışmalar, Mısır ve Cezayir'de aşırı dincilerin iktidar mücadelesi v.s. Bu durum emperyalistlerin bu ülkelere muazzam bir silah ihracatı yapmalarını sağlamıştır.

6- Ortadoğu'da ekonomi, tarıma ve petrol üretimine dayalıdır. Petrol üreticisi ülkeler, kişi başına milli gelir ölçütüne göre zengin ülkelerdir. Bu ülkelerde sanayi yok denecek kadar az gelişmiştir. Petrol üretmeyen ülkeler ise az gelişmiş fakir ülkelerdir. Bu iki grup arasında muazzam bir zenginlik farkı vardır.

Ortadoğu'yla ilgili özellikleri çoğaltmak mümkün. Ancak bu genel özelliklerin bu konu için yeterli olduğunu sanıyorum. Bundan sonra Ortadoğu'da emperyalizm uygulamalarına geçebiliriz. Gerek konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve sistimize edilebilmesi, gerekse her dönem kendine özgü koşullarının ve politikalarının farklı olması nedeniyle emperyalist uygulamaları 3 döneme ayırarak incelemeyi uygun buluyorum. 1.1945'lere kadar olan dönem 2.1945-90 arası dönem 3. Günümüzde Emperyalizm.

I-Dönem: Kapitalizmden emperyalist aşamaya geçilmesi ve tüm dünyanın olduğu gibi Ortadoğu'nun da emperyalizmin hakimiyetine girdiği dönem:

XIX. yy.'ın ikinci yarısına kadar İran, Pakistan ve Afganistan dışında Ortadoğu'nun hemen hemen bütünü Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğindedir. Bu dönemden itibaren, sanayi devrimini yap-

mış ve emperyalist aşamaya geçmiş olan dünyanın en büyük sömürgeci ülkesi İngiltere, ikinci sömürgeci Fransa ile 1871 de ulusal birliği sağlayıp hızlı bir gelişme sürecine girmiş Almanya -zaten yarı sömürge olan- Osmanlı İmparatorluğu ege-

menliğindeki bu ülkeleri hızlı bir şekilde denetimleri ne alarak sömürmeye başladılar. 1830'da Cezayir, 1881'de Tunus, 1904'de de Fas Fransa'nın denetimine girdi. İtalya 1911'de Libya'yı işgal etti. Mısır'ı da İngiltere sömürgelerine ekledi. XX. yy.'ın başına gelindiğinde ise emperyalizmin denetimine girmeyen en ufak bir toprak parçası bile kalmadı. Osmanlı İmparatorluğu, İran gibi yarı sömürge durumundaki ülkeleri de ekonomik denetimlerine aldılar. 1838'de Osmanlı devletiyle İngiltere arasında ticaret anlaşması imzalandı. Almanya İstanbul-Bağdat demiryolunu inşa ederek Irak ve Kürdistan'da yeni pazarlar açmayı hedefledi. 1914'de İngiltere Anglo-Pers kumpanyasının %51'ini satın alarak İran petrolünün işletilmesinde söz sahibi olmaya başladı. Irak, Arabistan, Kürdistan petroleri ise tamamen Shell, Mobil, Exsan gibi uluslararası petrol şirketlerinin denetimindeydi. Sadece petrol çıkarılan ülkelerin kukla yöneticilerine çok

ufak paylar verilerek onların susmaları sağlanıyordu.

1914'de emperyalistler arasında çelişkilerin yol açtığı I. Bölüşüm Savaşı yaşandı. Bu savaşın sonucunda Ortadoğu'da emperyalist etki azalmadı, bilakis daha

Bu dönemden itibaren, sanayi devrimini yapmış ve emperyalist aşamaya geçmiş olan dünyanın en büyük sömürgeci ülkesi İngiltere, ikinci sömürgeci Fransa ile 1871 de ulusal birliği sağlayıp hızlı bir gelişme sürecine girmiş Almanya -zaten yarı sömürge olan- Osmanlı İmparatorluğu egemenliğindeki bu ülkeleri hızlı bir şekilde denetimlerine alarak sömürmeye başladılar. 1830'da Cezayir, 1881'de Tunus, 1904'de de Fas Fransa'nın denetimine girdi. İtalya 1911'de Libya'yı işgal etti. Mısır'ı da İngiltere sömürgelerine ekledi. XX. yy.'ın başına gelindiğinde ise emperyalizmin denetimine girmeyen en ufak bir toprak parçası bile kalmadı.

da arttı. 1916'da Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de Yahudi devletinin tohumları atıldı ve 1948'de bu süreç tamamlanarak Filistin halkının toprakları üzerinde, emperyalizmin karakolluğunu yapacak olan Yahudi devleti kurulmuş oldu. 1921'deki San Remo konferansı ile Ortadoğu'daki manda yönetimler Avrupa emperyalistleri tarafından paylaştırıldı. 1923 Lozan anlaşmasıyla da Kürt halkı yeni bir sömürü süreci içerisine girdi. 1940'lara kadar süren ayaklanmalar da kemalist iktidar tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı. Bunların dışında 1945'lere kadar emperyalizmin Ortadoğu'daki uygulamalarında önemli gelişmeler yaşanmadı. Ancak emperyalistler arası ikinci bölüşüm savaşından sonra gerek tüm dünyada olsun gerekse Ortadoğu'da olsun emperyalist politikalarda önemli değişiklikler yaşanmaya başlandı. 1917 Ekim Devrimiyle birlikte Sovyetler Birliği'nin kurulması ve dünyada önemli bir güç haline gelmesi de buna eklenince tüm dünyayı etkileyecek önemli bir süreç içerisine girildi.

II. DÖNEM: Dünyanın iki kutuplu bir sistem içerisine girmesi, emperyalizmin liderliğini ABD'nin alması ve klasik sömürgelerin "bağımsızlığına" kavuşup yeni sömürge haline gelmeleri:

Avrupa emperyalizmi 1950'lere kadar Ortadoğu'da uzun süreli etkiler bıraktı:

I- Bölgeyi büyük oranda Avrupa'ya bağladı.

II- Avrupa'nın ekonomik, kültürel, siyasi etkisi uzun yıllar bölge ülkeleri tarafından silinemedi.

III- Suni sınırların yaratılmasına yol açtı. Böylece birçok ulus bu sınırlarla parçalanmış oldu.

1950'lerden sonra artık Ortadoğu'da, dünya devleti olmayı hedefleyen ve baş

emperyalist konuma gelen ABD'nin etkisi artmaya başladı. Diğer taraftan dünyanın ikinci süper gücü olan Sovyetler Birliği'de kendi ulusal çıkarları doğrultusunda özellikle ABD karşıtı küçük burjuva temelli iktidarlara yanaşmaya çalıştı. İlk dönemin klasik sömürgeleri ise kimisi gerçekten antiemperyalist mücadelelerle kimisi de emperyalist ülkeler tarafından cetvelle çizilmiş gibi verilen suni sınırlarla- bu dönemden itibaren bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Ancak bu bağımsızlık sonucunda emperyalistler daha önce göndermiş oldukları valilerle değil

de o ülkenin yerli halkı içerisinde çıkmış yerli kukla iktidarlara bu ülkeleri yönetmeye başlamışlardır. Ekonomi zaten hiçbir zaman bağımsız olmamıştı. Ekonomisi bağımsız olmayan bir ülkenin de idari olarak ne derece bağımsız olacağı gayet açık. Ancak bunların yanında köktenci çözüm getirmekle -sınırlı çapta da olsa- birtakim anti emperyalist hareketler görmek mümkün:

-1953'te İran'da Musaddık halkın desteğini de alarak iktidara geldi. Bunun

üzerine Şah ABD'ye kaçtı. Ancak 1 yıl sonra ABD destekli bir saray darbesiyle Şah tekrar iktidara geldi.

- 1946 yılında Kadı Muhammet önderliğinde Muhabbat Kürt Cumhuriyeti kuruldu. Sovyetler Birliği'nin desteğiyle kurulan bu Cumhuriyet Sovyetlerin anlaşma gereği bu bölgede askerlerini çekmesi sonucu İran ordusunun saldırılarına dayanamayarak yıkılıyor.

- 1955'de asker kökenli Abdulkasım Nasır Mısır'da iktidara geldi. Kendisine sosyalist ve Milliyetçi diyordu. Amacı tüm Arapları birleştirmek ve liderleri olmaktı. Uyguladığı politikalarla hem Sovyetler Birliği'nin desteğini aldı. Hem de tüm Arapların ve 3. Dünyanın desteğini

Avrupa emperyalizmi 1950'lere kadar

Ortadoğu'da uzun süreli etkiler bıraktı:

*I- Bölgeyi büyük oranda
Avrupa'ya bağladı.*

*II- Avrupa'nın ekonomik,
kültürel, siyasi etkisi uzun
yıllar bölge ülkeleri
tarafından silinemedi.*

*III- Suni sınırların
yaratılmasına yol açtı.*

*Böylece birçok ulus bu
sınırlarla parçalanmış
oldu.*

aldı. Karizmatik liderlerden biri oldu. Ölümünden sonra yerine gelen Enver Sedat, Nasır'ın politikalarından vazgeçerek ABD'ye yakınlaştı. Tüm Arap alemini karşısına alarak, İsrail'le Camp David anlaşmasını imzaladı.

- 1956'da Suveyş bunalımı Avrupa emperyalizminin bölgede prestij kaybetmesini sağladı. Nasır'ın Suveyş kanalını millileştirdiği açıklamasıyla, İngiltere ve Fransa'nın bölgeye asker çıkarması sonucu başlayan bunalımda tüm 3. Dünya Sovyetler ve ABD Nasır'ı destekledi. ABD'nin destekleme amacı ise bölge halklarının sempatisini kazanmaktı.

- 1940'da Salah Bitar ve Misel Aflak tarafından kurulan Baas partisi belirli dönemlerde Suriye ve Irak'da iktidara geldi. Parti programında anti-emperyalizm ve 'sosyalizm' sayılan hedefler arasında yer alıyordu.

- 1973'de Arap İsrail savaşından sonra OPEC (Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri) petrol ambargosu uygulayarak Batıya bir des vermek istedi. Bu olay emperyalizme karşı verilen iyi bir cevaptı. Ambargonun etkisi uzun yıllar devam etti. Ancak olumsuz koşullarına da 3. Dünya ülkeleri katlanmak zorunda kaldı.

- 1979'da İran'da İslam Devrimi oldu ve ABD yanlısı Şah düzeni devrildi. Devrimi yapanlar anti-emperyalist ve anti-kapitalist olduklarını ilan ettiler.

- 1978'de kurulan ve 1984 yılında silahlı mücadeleye başlayan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) anti-emperyalist, anti-sömürgeci, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi veren, sosyalist bir hareket olarak kendisini tanıttı.

Anti-emperyalist hareketlerin yanında emperyalizme tamamen eklenmiş ülkeler var. Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır, Pakistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri ABD'nin en önemli müttefikleridir. İki kutuplu bir sistem içerisinde dış politikasını, hem etki alanlarını genişletmek ve korumak hem de Sovyetler Birliği'nin etkisinin artması önlem olarak belirleyen ABD'nin bu bölgedeki planları ise şunlardı:

a) 1955'de Pakistan, Irak, Türkiye komünizme karşı ABD ve İngiltere'nin desteğini alarak Bağdat Paktını kurdular.

b) 1947'de Truman doktrini ile sözde 2. Dünya savaşında zarar gören Türkiye Yunanistan ve bazı Avrupa ülkelerine yardım öngörülüyordu. Gerçekte ise amaç bu ülkeleri kendi yanına çekmek ve komünizmin genişlemesine karşı kullanmaktı.

c) 1955 Marhall Planıyla Ortadoğu'da komünizme karşı ortak hareket edilmesi öngörülüyordu.

d) İkili anlaşmalarla hem bu ülkeler, ABD'nin ekonomik ve siyasi etkisine giriyor; hem de bu ülkelerde askeri üsler kuruluyordu.

3. DÖNEM: Reel sosyalizmin çözülmesiyle, Yeni Dünya düzensizliğinin başladığı ancak yeni umutların yeşerdiği dönem:

Tüm dünyada meydana gelen hızlı dönüşümler, aynı hızıyla Ortadoğu'yu da etkisine aldı. Ülkelerarası savaşlar, ulusal mücadeleler, dinsel çatışmalar artarak devam etti. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra dünya jandarmalığını yapmaya başlayan ABD dünyanın neresinde olursa olsun kendi çıkarlarına ters düşen bir hareket gördüğünde Birleşmiş Milletleri de yanına alarak ekonomik ambargo, askeri tehdit ve işgal politikalarıyla bu hareketleri ezmeyi başardı. "Dünyanın herhangi bir bölgesinde bana karşı gelen ve statükoyu değiştirmeye kalkan bir hareket gördüğümde onun başını ezerim" düşüncesiyle 1991'de diğer emperyalistleri de yanına alarak Irak'a saldırdı. Hava bombardımanı sonucu 150.000 sivil katledildi. Irak'ın faşist diktatörü Saddam ise iktidarını devam ettirdi. Çünkü ABD Irak için daha iyisini bulamayacağını biliyordu. 1992'de ekmek götürmek bahanesiyle Somali'yi işgal etti. Bu işgalde de diğer emperyalist dostlarının ve göstermelik örgüt Birleşmiş Milletlerin desteğini aldı. Çıkarlarına ters düştüğü için Libya ve Suriye'yi terörist ülke ilan etti. Afganistan'da kukla 'komünist' iktidarın yıkılmasından sonra İslam guruplar arasındaki

çatışmaları körükleyerek ülkeyi silaha boğdu. Son İsrail FKÖ anlaşmasını destekleyerek Filistin halkının yeni bir sömürü süreci içerisine girmesine yol açtı, böylece Ortadoğu'nun en önemli sorunlarından biri olan Filistin sorununun çözülmüş olduğunu tüm dünyaya göstermek istedi. Dönemsel koşullara göre güneyli Kürt işbirlikçilerini destekledi, kendi çıkarlarına ters düştüğü zaman ise desteğini çekti ve binlerce insanın faşist Irak yönetimi tarafından katledilmesine göz yumdu. Çıkarları uyuşan tüm gerici güçleri yıllarca destekledi ve bugün de desteklemeye devam ediyor. İkel milliyetçi hareketler, faşist diktatörlükler, gerici Arap monarşileri ve kapitalizm yolcusu az gelişmiş tüm ülkeler, tüm dünyada olduğu gibi Ortadoğu'da da emperyalizmin en önemli müttefikidirler. Bu konuda çok çarpıcı olacağını sandığım bir örnek vermek istiyorum. Suudi Arabistan, ülkeye de adını vermiş olan Suudi ailesine mensup 50000 prens ve ailenin de reisi olan kral tarafından şeriatla yönetilen bir Arap ülkesidir. Bu ülke, kadınların otomobil kullanmadığı tek ülkedir. Bu ülkede bir trafik kazasında, bir araba bir kadına çarpıp onu öldürmüştü kazayı yapan kişi ölen kadının ailesine 600000 riyal kan parası ödüyor, eğer ölen kişi erkek ise bu bedel 120000 riyal. İnsanlıktan bu kadar uzak olan bir uygulamaya sahip olan bu ülkenin en büyük destekçisi ise kendini insan hakları ve demokrasi şampiyonu olarak gören ABD'dir.

Emperyalizmin Ortadoğu'daki sömürü politikaları tabii ki bu bölgeye özgü değil. Bugün tüm dünyada emperyalizmin sömürüsünden söz edebiliriz. Çünkü, sömürü, doğası gereği emperyalizmin varolma nedenidir ve bu neden ortadan kalktığında emperyalizm de yok olacaktır.

Bu nedenlerledir ki, emperyalizmin tüm dünya halkları üzerindeki sömürüsü, katliamları, gerici iktidarlara desteği, doğayı tahribatı, cinsler arası ayrımcılığı ve kadını meta olarak kullanması v.s. son derece anlaşılır bir durum. Bundan dolayı

yaşadığımız dünyanın sömürü ağı içerisinde tek sorumluyu emperyalizm olarak görmek kendi çevremizdeki gerici Arap monarşilerine, küçük burjuva ve ilkel milliyetçi hareketlere, faşist diktatörlüklere ve yerli işbirlikçileri gözlerimizi kapamak anlamına gelir.

Türkiye'de kemalist iktidarlar yıllardır ABD'nin Ortadoğu'daki kuklası rolünü oynamaktadır. ABD'nin bu ülkeden almış olduğu askeri, ekonomik, siyasi ve kültürel tavizlerle Türk halkı hem kendi burjuvazisi, hem de emperyalizmin sömürü aygıtları uluslararası tröstler tarafından sömürülmektedir. Aynı şey Mısır, Irak, Pakistan, Ürdün gibi az gelişmiş diğer Ortadoğu ülkeleri için de geçerlidir. Kürt halkının sömürüsü ise daha katmerlidir. Irak'ta Saddam diktatörlüğü yıllardır halka savaş, ölüm ve açlıktan başka bir şey vermedi. Körfez Savaşında ölen sivil masum insanların ölümlerinin sorumluları emperyalizmin yanında faşist Irak yönetimidir. Suudi Arabistan-Kuveyt, Katar, BAİ gibi petrol zengini ülkeler ise Ortadoğu'da emperyalizmin en önemli kuklalarıdır ve yönetimleri emperyalist yönetimleri aratacak şekilde çağ dışıdır. Bunların dışında kendilerine sosyalist diyen ve anti emperyalist olduklarını söyleyen Baas partisi Suriye ve Irak'ta, Nasır Mısır'da, Kaddafi Libya'da iktidara geldi. Tamamen küçük burjuva ve ilkel milliyetçi temellere dayanan bu iktidarların gerçekte ise sosyalizmle hiçbir ilgisi olmadı. Heps iktidarları döneminde ülkele- rindeki komünistlere büyük baskılar yaptılar. Bir çoğu asıldı, bir çoğu zindanlara atıldı, bir çoğu da işkencede öldürüldü. Bunlar da gösteriyor ki, bugüne kadar Ortadoğu'da gerçekten tutarlı anti emperyalist ve sosyalist iktidar kurulamadı.

Sonuç: Emperyalizm güçlüdür, sömürücüdür ve tüm dünya halklarının en büyük düşmanıdır. Ancak direnen dünya halkları da güçlüdür, işçi sınıfı da güçlüdür. Bu gücü doğru kullanmak, doğru bir ideoloji ve mücadele perspektifi ile mümkündür. Doğru ideoloji Bilimsel Sosyalizm, doğru mücadele ise bu ideolojiyi

esas alan proletarya mücadelesi ve halk savaşıdır. Gerek ulusal kurtuluş mücadelelerinde gerekse toplumsal mücadelelerde bilimsel sosyalizmi hedef almak zorundayız. Çünkü; sosyalizm gelmeden kapitalizm yıkılmaz, emperyalist sömürü sona ermez, sosyalizm gelmeden halklar özgür ve eşit koşullarda bir arada yaşayamaz, sosyalizm gelmeden kadın sorunu, çevre sorunu, milliyetler sorunu çözülmez, kısacası sosyalizm olmadan güzel bir dünya kurulamaz. Bugün Ortadoğu'da

bu olmadığı içindir ki bunca acı ve sömürü yaşandı ve halkların özgür ve eşit şekilde bir arada yaşamasına izin verilmedi.

KAYNAKÇA

1- Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması V.İ.U. Lenin Çev: Cemal Süreya sayfa 108

2- S.B.F. Ortadoğu ders notları Türk-kaya Ataöv

3- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi İletişim Yayınları

ÖNÜMÜZDEKİ BİR YILLIK DÖNEMİN DOSYALARI

Talep ve eleştirilerimize rağmen öğrenci arkadaşlarımızdan destek alamıyoruz. Yazı alamıyoruz. İki üç yazarla yayın hayatını sürdüren bir dergi olmak istemiyoruz. Varolan eksikliklerimizin gerisinde duran ve üretmeyen arkadaşlarımızı bir daha eleştirirken yeni bir umutla, sekizinci sayıya kadar ki konularımızı açıyoruz:

- Diller ve Lehçeler (Kürtçe, Çerkezçe, Lazca, Türkçe vs.)
- Sanat ve Edebiyat
- Kültür Tarih ve Uygarlık
- İkel Dinler, Kitaplı Dinler ve Mezhepler.

YAYIN KURULU

Ortadoğu Sorunları Üzerine Faik Bulut'la Söyleşi

Herhangi bir kısaltmaya başvurmadan, genel yayın yönetmenimizin Faik Bulut'la yaptığı görüşmeyi okuyucumuzun değerlendirmesine sunuyoruz.

M. AYHAN: Ortadoğu dünyanın sorunlar yumağı bölgesi durumundadır. Ortadoğu'nun Dünya politikasındaki yerinin kiritiğiyle beraber, önemli nedenler sıralanırsa nasıl bir tablo ortaya çıkar?

F. BULUT: Ortadoğu, her şeyden önce eski ve yeni sömürgecilik nedeniyle sorunlar yumağı haline getirilmiştir. Yeni Dünya Düzeni ise, 1960-1987 arasında bölgede rekabet peşinde koşan iki süper devletin (ABD ve SSCB) geriye bıraktığı çelişki, çatışki ve pislikleri devralarak ilerlemek üzeredir. Orta yerde sömürü düzeni, kapitalist ve emperyalist sömürü, uluslararası, bölgesel ve devletsel (ya da milli) çıkarlar olunca; bölgemizdeki çelişkiler daha da keskinleşmektedir. Sözgelimi Lübnan, 1960'lardan beri, bölgesel ve uluslararası güçlerin rekabet, nüfuz ve çatışma alanıdır. Her şeyin denenip sırandığı bir laboratuvarıdır orası. Benzer şeyi Filistin ve Kuveyt sorunları veya Afrika boynuzundaki Sudan (Güney sorunu) ve Somali için de ve hatta 1960'lardaki Yemen Savaşı (bir tarafında Suudi Arabistan'ı cepheye süren Amerikan emperyalistleri ve İngilizler, diğer tarafında ise sırtını Sovyetler Birliği ile ilerici Arap yönetimlerine dayamış Mısır lideri Cemal Abdülnasır) için söyleyebiliriz.

Buna bir de, Arap ülkelerindeki toplumsal çelişkileri eklemek gerek. Sözgelimi petrodolar şeyhleri ve diğer Arap zenginleri; öte yanda Somali, Sudan, Mo-

ritanya gibi ülkelerde açlıktan ölenler. Filistin halkı gibi sadece "göçmen" konumunda olanlar, yeri yurdu bulunmayanları da eklersek, tablo tamamlanmış olur.

Ortadoğu, şu anda dünyanın en kilit bölgelerinden biri haline gelmiştir. Emperyalistlerarası ekonomik, siyasi ve askeri bir rekabette, çelişkilerin çatışmalara dönüşebileceği yerlerden biri olarak görülebilir. Aslında Batılı ülkeler, özellikle de ABD, Çinhindi denilen bölgeden çekilirken, stratejik mevzilerini Ortadoğu'da inşa etmek istiyordu. Ancak 1970 ve 1980'li yıllarda bu pek mümkün değildi. Çünkü Sovyetler Birliği, bölgede bir hayli etkindi. Bir yere kadar da olsa, anti emperyalist Arap milliyetçiliği güçlüydü. Üstelik, Filistin toprağını işgal eden İsrail siyonizminin başdektekçileri Batılı emperyalistler (ABD, İngiltere, Kanada, Fransa) olduklarından; Arap dünyası ve hatta işbirlikçi yönetimler, Batı ile açık bir flört içine giremiyor; diyelim ki, Amerikan askerlerine ülkelerinde üs vermiyor, Amerikan filoloranın limanlarını gündüz gözüyle ziyaret etmelerini istemiyorlardı.

Ne var ki Soğuk Savaş döneminin bitmesi ve Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan Körfez Savaşı sürecinde, Batılı emperyalistler, Ortadoğu'nun stratejik önemine uygun bir seferberlik ilan ettiler, devasa bir mevzilenme içine girdiler. Başta Suudi Arabistan, Türkiye, Mısır, İsrail olmak üzere birçok bölge ülkesinde askeri konumlanmalara gittiler; sayısı 100 binlere varan askeri bir yığınak yaptılar, binlerce uçağın inip çıkmasına yarayan havaalanları inşa ettiler ya da Ada-

na'daki İncirlik üssü gibi Amerikan üsle-
rini açıktan bir faaliyet içine soktular. Şu
anda Silopi'de konumlanan Çekiç Güç
gibi kuvvetleri de, "simgesel işgal" say-
mak gerekir.

Böylesine önemli olan bir bölgede,
1991 Körfez Savaşı ile birlikte, ABD, bir
bakıma giderek yük-
selen dev rakipleri
(Japonya, Almanya ve
Avrupa) karşısında,
Ortadoğu'daki ekono-
mik musluklarının,
daha yerinde bir ifa-
deyle petrol boru hat-
larının vanasını ele
geçirdi. Görünüştaki
düşman Irak Devlet
Başkanı Saddam Hü-
seyin olmakla birlikte,
ABD'nin gerçek ra-
kipleri Japonya ile
Avrupalı emperyalist-
lerdi. Tersi de doğru-
dur. Dahası, ABD,
Irak Kürdistanı'ndaki
bölgeyi de neredeyse
tekeline alarak, Avru-
pa'yı devre dışı bırak-
maya çalıştı. Fakat
Avrupalı emperyalist-
ler, İsrail-FKÖ anlaş-
masıyla birlikte, karşı
hamle başlatıp; kay-
bedilmiş alanlarını ye-
niden kazanma ama-
cındalar. Ve rakabet
sürüyor. Çünkü Or-
tadoğu, Pasifik,
Uzakdoğu ve Atlas
Okyanusu bölgeleri
arasındaki geniş ekonomik rekabet
alanının belkemiğidir.

Kısacası, Ortadoğu'da petrol vardır,
Kürdistan (İran, Irak, Suriye, Türkiye) gi-
bi fethedilmesi gereken bir toprak vardır,
Filistin gibi bir tarafa bağlanması gere-
ken bir toprak vardır ve nihayet, kapita-
list tekellere petrodolar akıtacak silah pa-
zarları vardır.

Ayrıca yanı başındaki Kafkasya ve
Balkanlar bölgesinde, milli çatışmalar ve
yangınlar vardır. Bunun kıvılcımları da
her an bölgeye yayılabilir.

*Soru: Kürt sorunu, Filistin sorunu,
Kıbrıs sorunu, Afganistan sorunu, Lübnan sorunu, su sorunu ve İslamcı örgütle-*

*Sorunların karşılıklı etkisi de, aynı
çerçevede düşünülmelidir.*

*Sözgelimi 1960'lardan 1990
başlarına kadar, Ortadoğu'daki
devrimci dinamik kesinlikle Filistin*

*Devrimi idi. Ancak bu sorun,
şimdilerde giderek içselleşiyor,
kendi kabuğuna çekiliyor. Bunun
yerine, şimdiye kadar unutulmuş
görünen Kürt sorunu, giderek
yükseliyor ve içsellikten dışsallığa*

*doğru bir gelişme sürecine giriyor.
Bundan böyle bölgenin devrimci
dinamiği Kürt mücadelesi*

*olacaktır. Ya da "Ortadoğu'nun
belalısı" Kürtler olacak. Yine
emperyalistler bölgeye yığınak
yaptıkça, anti emperyalizm*

*yükselmeye başladı. Sovyetik
yapının çöküşünden sonra
gerileyen sosyalist akımların*

*yerini, şu anda, benim "arazi
dukum" ya da "geçici dalga" veya
"geçici çözüm" diyebileceğim
İslam radikalizmi almaya başladı.*

*rin yoğunlaşması Or-
tadoğu'da akla ilk
gelen sorunlar... Em-
peryalistlerin bu so-
runlarda taraf olma
çabalarını nasıl de-
ğerlendiriyorsunuz?
Emperyalist devletle-
rin bu sorunlardaki
rollerini nasıl de-
ğerlendiriyorsunuz?*

*Cevap: Kürt, Filis-
tin, Kıbrıs, Afganis-
tan gibi sorunlar, her
zaman diyalektik bir
ikilik taşırlar. Bir ya-
nıyla emperyalistlerin
sömürgecilik düze-
ninden (böl ve yönet)
kaynaklanmışlardır.
Sömürge veya yan-
sömürge çerçevesin-
de değerlendirilmeli-
dirler. Diğer yönleri
ise, içseldir; kendile-
rini işgal eden yerel
(bölgesel) devletlerin
ya da yönetimlerin,
kendilerini ezen ulus-
ların ürünleridirler.
Irak'ta, İran'da ya da
Türkiye'de ezilen bir
Kürt halkı olmazsa,
Kürt sorunu diye bir*

*şey olamaz. Siz, hiç sadece kumlu bir
arazide gül bittiğini gördünüz mü? De-
mek ki sorun, öncelikle içseldir. Yani
Kürd'ün ezilmişliği, Filistinlinin sömür-
geleştirilmişliği, Afganın işgal edilmişliği
sözkonusudur. Ezilen ve sömürülen, di-
yalektik bir toplumsal kural gereği, diren-
me ve başkaldırma hakkını kullanacaktır.
Nitekim şimdiye kadar olan da budur;*

yoksa biz, Mücahit direnişi, Filistin İntifadısı Kürt Serhıldanı diye bir şeye tanık olamazdık. Böylesi ortamlarda, dış güçlerin, yani özellikle emperyalistlerin, kendi çıkarları gereği kargaşa ve istikrarsızlık (başkaldırı, isyan, gerilla savaşı, halk savaşı, ulusal direniş vs)lardan yararlanmaları çok olağan. Emperyalistler, dünyaya hükmetme ve onun efendisi olma dürtüleriyle, hemen her soruna müdahale edip, kendi çıkarlarına elverişli bir mecraya sokmaya çalışırlar. Bu kaçınılmaz bir kural; mesele, bu çabalarını asgariye indirmek veya belli sınırlarda tutmaktır. Yoksa dış güçlerin müdahalesini, günümüz şartlarında, tümüyle bertaraf etmek mümkün değil. Ayrıca, emperyalistler müdahale ediyor diye, o haklı dava, "tu kaka" olmaz. Kemalist sosyalistler bu hataya sık sık düşerler.

Aslında kural şu olmalıdır; bir halk, kendi sorununa sahip çıkabildiği, mücadelede kendi özgücüne güvenebildiği ve ilgili halkı (ya da halkları) kardeşçe çözüme davet edebildiği oranda, dış güçleri de taraf olmaktan çıkarcaktır. Diyelim ki Kürtler; kardeş Kürt, İran, Arap halklarını "barışçıl bir çözüme ikna edebildikleri, kendi egemenlerine karşı mücadeleye yönelttikleri oranda, Batılı ülkelerini etki sahasından uzaklaştırmış olurlar. Aynı şey su sorunu ya da Kıbrıs için de geçerlidir.

Soru: Ortadoğu'daki sorunların birbirini etkileyen özellikleri var. Bu sorunların arasındaki bağlantılar ve birbirlerine etkileri konusunda neler düşünüyorsunuz?

Cevap: Yine diyalektik bir kuraldır; her şeyin bir özgün bir de evrensel yanı vardır. Buradan yola çıkarsak, bölge halklarının ve yaşadıkları sorunların, hem "ortak/benzeşik" hem de "ayrı/özel" yanları olduğu muhakkak. Bir kere, eğer bu sorunlar, "emperyalizmin yarattığı sorunlardır" diyorsak, "emperyalizmin yaptıklarının evrensel bir yönü vardır" sonucuna varabiliriz. Mesela

"bölmek ve yönetmek" ya da "yapay sınırlar çizmek", hem Kürdistan için geçerlidir hem Filistin için hem Yemen hem Sudan hem de Lübnan ve Suriye için. Kıbrıs'ı bundan dışlayabilir miyiz? Kesinlikle hayır... Yine emperyalist sömürü ve sömürgecilik olgusu, halkların ezilip imha edilmesi temeline dayanır. Bunu da hemen bütün bölge halkları yaşadılar.

Öte yandan, sınıfların, daha doğrusu sınıflı toplumların da evrensel bir görüntüsü var. Sözgelimi İran, Türkiye, Irak milli burjuvazisi; ikili karakter taşır. Bir yanı-

la emperyalizme karşıdır; çünkü kendisi sömürmek ve iç pazarına sahip çıkmak ister. Öte yandan, kendi sınırları içindeki diğer etnik toplulukları, halkları, milliyetleri veya milletleri (Kürt, Beluci, Azeri, Ermeni, Çerkez, Türk, Arap) ezer; milli baskı ve zulüm uygular, bunu yaparken de emperyalistler ile uzlaşır, zaman zaman işbirliği yapar. Öyle ki, "milli" diye "kutsallaştırıp putlaştırdığı" birtakım değerlerini, bizzat kendi eliyle yokeder. Sözgelimi yukarıda saydığımız bütün ülkelerde, "vatanın ve milletin bölünmez

Kıbrıslı Türk ve Rumlar arasında direkt görüşmelerle çözümlenmelidir.

Dahası, iki taraftan halkın görüşlerine, yani bir çeşit referanduma başvurulmalıdır.

Biraz öteye giderek söyleyebiliriz ki, Kıbrıs sorununu en iyi çözecek olanlar, iki taraftan sosyalist ve komünistler olabilirler. Çünkü milliyetçi partiler, ister istemez, "milli" çıkarlarını, yani egemen sınıfların çıkarlarını düşünürler, halkın çıkarlarını değil. İlle de bir çerçeve önereceksek; her şeyden önce, işgal edilen Rum toprakları ve mülkleri geri verilmeli, belki de karşılıklı tazminatlar ödenmeli, tarafların çıkarlarına uyan bir federasyona gidilmeli.

bütünlüğü" ezen ulusun yöneticisi milli burjuvazinin, kutsal duası gibidir. Gelin görün ki, bu "bölünmez bütünlük" bizzat iktidarların eliyle tuzla buz edilir; "verilmeyen vatanın bir karış toprağı", bizzat burjuvazi tarafından dış güçlere satılır ya da peşkeş çekilir. Yeter ki, kendi sömürü düzenleri devam etsin ve iktidarları ayakta kalsın. Somut örneğini Halepçe'ye bomba yağdırdıktan sonra, Irak Kürdistanı'nı bilerek gözden çıkaran Saddam Hüseyin'de gördük; benzer şeyi Demirel ve Çiller gibileri yaptılar. "PKK'ye verecek bir çakıl taşımız bile yok" diye avaz avaz bağırarak Türk yöneticileri, kendi iktidarlarının devamı için, ülkenin ana çıkarları dahil, belli topraklarını (İncirlik, Piriçlik, Silopi/Çekiç Güç gibi) dış güçlerin emrine sunmuşlardır. Ya da Cudi, Gabar, Tendürek ve Ağrı bombalandıkça, geriye insansız topraklar kalmakta, "bölünmez bütünlük" insanların nazarında "ateş ile barut, kan ile ölüm" halini alarak bir zulüm mekanizmasına dönüşmekte, ezilen Kürdün ve Türkün vicdanında büyük bölünmeler ve kopuşlar yaratmaktadır.

Bölge sorunlarının kopmaz bağlantılarını şöyle örnekleylim: Emperyalizmin çizdiği sınırlara itiraz eden Arap milli burjuvazisi (Saddam), kendisine bir pay koparmak için saldırdı. Kimi sosyalistler, bu Saddam zalimini, "Arapların Bismarıkı" ilân ederek antiemperyalizm kisvesi altında, milli burjuva pohpohçuluğu yaptılar. Ardından emperyalistler, işbirlikçilerle (toplumsal ve sınıfsal yön) birleşerek bölgeye çullandılar. Ezilen bir ulusun (Arap burjuvazisi tarafından ezilen Kürtler) koruyucusu kesildiler. Aynı emperyalistler, daha önce, Sovyet düşmanlığı ve anti komünizm temelinde besleyip büyüttükleri İslancı

örgütleri (Afgan Mücahitleri, Ürdün Müslüman Kardeşler ve Hizb-ül Tahrir gibi İslamcı örgütler, Mısır'da İslami Cemaat vs) birden karşılarında gördüler. Arap rejimleri de, kendi elleriyle komünistlere karşı kıskırttıkları bu örgütlerin, kendi yönetimlerine alternatif bir siyasi güç oluşturduklarını hayretle görmüş oldular. Yine emperyalistler, 1960'larda besleyip büyüttükleri ENOSİS ile Yunan yayılcılığını, faşist Albaylar Cuntası ile Yunanistan'da başa getirdiklerinde, bu canavar durmaksızın Kıbrıs Rum kesiminde demokrat Makarios'u devirdi. Derken Türk yayılcılığı devreye girdi.... Görüldüğü gibi sorunlar el ele ve içiçe gibi. Bakınız; Filistin-İsrail barışından sonra, Batılı ülkeler, bu kez Kıbrıs, Kürt gibi meseleleri çözmeye çalışıyor. Bunlar bağlantılı olmazsa, peşi sıra ele alınamazlar...

Sorunların karşılıklı etkisi de, aynı çerçevede düşünülmelidir. Sözgelimi 1960'lardan 1990 başlarına kadar, Ortadoğu'daki devrimci dinamik kesinlikle Filistin Devrimi idi. Ancak bu sorun, şimdilerde giderek içselleşiyor, kendi kabuğuna çekiliyor. Bu-

nun yerine, şimdiye kadar unutulmuş görünen Kürt sorunu, giderek yükseliyor ve içsellikten dışsallığa doğru bir gelişme sürecine giriyor. Bundan böyle bölgenin devrimci dinamiği Kürt mücadelesi olacaktır. Ya da "Ortadoğu'nun belalısı" Kürtler olacak. Yine emperyalistler bölgeye yığınak yaptıkça, antiemperyalizm yükselmeye başladı. Sovyetik yapının çöküşünden sonra gerileyen sosyalist akımların yerini, şu anda, benim "arazi durum" ya da "geçici dalga" veya "geçici çözüm" diyebileceğim İslam radikalizmi almaya başladı.

Bir kısmı, emperyalistlerin gelip bölgede savaşmalarını ve hatta Kabe gibi yabancılara "haram" ve müslümanlara "helal" olan bir bölgeye yerleşmelerinin ideolojisini yaptılar. Kur'an ayetleriyle olayı efsunlayıp fetvalarla kutsadılar. O halde, İslamcıların anti-emperyalizmi değil, Batı düşmanlığı sözkonusu ki; bunun temelinde de "din düşmanlığı" yatıyor.

Soru: Günümüzde güncel olmayan Ermeni meselesinden başlayarak, varolan sorunlar hakkında daha özel sorular sormak istiyorum. Ermeni meselesi hakkında neler düşünüyorsunuz? Ermenilerin katledilmesi ve talepleri hakkında bir değerlendirme yapar mısınız? Özellikle geçmişten günümüze emperyalistlerin Ermeni meselesine yaklaşımının bir kritiğini yapar mısınız?

Cevap: Ermeni meselesi, Türkiye'de çok az tanınan, bilinen kısmıyla da yanlış aktarılan bir meseledir.

Bir kere, tarihe ve insanlığa karşı dürüst olmak lazım. Ülkemizde, hâlâ devletin "şamaroğlanı" durumundaki Ermeni de-yimi ile karşıyayız. "Her kötülüğün başı Ermeniler" imiş gibi bir izlenim yaratılıyor. Bu, İslamcıların, her taşın altında "Yahudi" aramalarına benziyor. Oysa kabul etmek gerek; Ermeniler de bizim gibi insan, ayrıca Türkiye'deki yaşayan bütün halk kitleleri gibi, zalim değil mazlumdur. İktidarların kurbanıdır onlar.

Özel duruma gelince, Tanzimat ile birlikte Osmanlı'da, Hıristiyan topluluklara karşı bir kin belirmeye başladı. Bu yapay kin ve nefret; yanlış bilinçlenmenin sonucuydu. Dönemin iktidarları, "böl ve yönet" ilkesinden hareketle, kendi düzenlerinin devamı uğruna Türk, Kürt, Çerkez, Ermeni, Amavut veya Asuri gibi halkları birbirine kırdırdılar. Bu kırımlarda, kâh birinin kâh ötekini yanında yer aldılar.

Şurası doğru; Avrupalı sömürgeciler, Osmanlı denen "Hasta Adamı"nın ölümünü beklerken, bu imparatorluk yönetiminde yaşayan Hıristiyan halklara belli birtakım imtiyazlar tanıdılar, yükselen

Hıristiyan burjuvazisi arasından "işbirlikçiler" bulup, bunları Osmanlı ve İslam düşmanı bir temelde kullandılar. Ermeniler de bu tuzaktan kurtulamadılar, özellikle Osmanlı-Rus Savaşlarında ('93 Harbi ve daha sonraki savaşlar) Ermeni çeteleri, Türk ve Kürt köylerine baskınlar düzenleyip soykırıma varan faaliyetlerde bulundular. Ama sıradan Ermeni esnafının, köylü ve çiftçisinin bu tür katliamlarla en küçük bir ilintisi ve bağı yoktu. Yine kabul etmek gerek ki, başta Kürt Hamidiye Hafif Süvari Alayları'nı kurduran Sultan Abdülhamit olmak üzere, geçmişteki Osmanlı yöneticileri de, Kürt, Türk ve Çerkezleri silahlandırıp örgütleyerek masum Ermeni vatandaşları kılıçtan geçirttiler. Burada da suçlu olan Osmanlı destekli bu çetelerdir; yoksa sıradan Kürt, Türk ve Çerkez insanı değil. Hatta tam tersine, gerek Erzurum, gerek Diyarbakir gerekse Sason gibi bölgelerde Ermeni, Kürt, Türk, Çerkezler omuz omuza vererek "kardeşlik, eşitlik ve özgürlük" için Osmanlı yönetimine karşı mücadele ettiler.

Denilebilir ki; 1878-1915-1918 savaş yıllarında çok sayıda insan katledilmiş, milli boğazlaşma-

larda sayısız insan ölmüştür. Ermeniler ise kıyıma uğramışlardır. Devletin, bu konuda bir özeleştirii yapması gerekir. Ancak emperyalistler sadece Ermenilere değil, Türk, Kürt ve Asurilere de sahip çıkar görünmüş; zaman ve zemine göre ya bunları tutarak bölgedeki yönetimlere karşı kıskırtmış ya da bu halkları birbirlerine kırdırtmışlardır. Buna karşılık Ermeni, Kürt, Türk, Asuri vs. gibi halklar da, zaman zaman birlik olup, sınıfsal açıdan kendi bey ve ağalarına ortakça başkaldırmışlar (özellikle Van yöresinde ve Hak-

Her iki ülkenin egemen sınıfları, bir şekilde, Filistin üzerinde egemenlik iddia etmekte, fırsat buldukları anda da, Filistin'i kendi "himayelerine almaya" ya da daha açık biçimde Filistin'i ilhak etmeye yeltenmekte. Bu, aslında, haksız bir iddiadır. Filistin kurulursa, özellikle Ürdün için uzun vadede tehlike çanları çalabilir. Sorunun tek tarafı (haklı olarak) Filistin halkından başkası değildir.

kari bölgesinde) veya devlete karşı birlikte ayaklanmışlardır. Sözelimi Hakkari, Dersim ve Sason bölgelerinde; örneğin 1895'teki Sason köylü ayaklanmasının lideri Şeyh Muradyan kod adlı bir Ermeni idi ve hareket esas olarak Kürtler ile Ermenilerin ortak mücadelesinden oluşuyordu.

Soru: Ortadoğu'nun güncel ve yoğun sürtüşmelere neden olan Kıbrıs sorununu yaratan etmenler nelerdir? Ege sorunuyla Kıbrıs sorununun ilişkendirilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Yunanistan, Türkiye ve emperyalist devletlerin soruna taraf olma çabalarının çözümsüzlük yarattığını söyleyebilir miyiz?

Cevap: Kıbrıs sorunu, daha önce belirttiğimiz gibi, emperyalistlerin bölge ülkelerine (Türkiye ve Yunanistan) bıraktığı kötü bir mirastır. Başlangıçta İngiliz ve ardından Amerikan emperyalistleri, bu adayı, "yüzmeyen bir savaş gemisi" yapmak ve Sovyetler Birliği'ni kuşatmak, Ortadoğu'ya müdahale etmek için bir sıçrama tahtası olarak kullanmak istemişlerdir. Bu amaçla hem Türk hem Yunan milliyetçiliğini/yayılmacılığını kıskırtmışlardır.

1974 "Barış Harekâtı" denilen işgal ile, Türkiye bu meseleye yangın söndürücü olarak değil, barut ile gitmiştir. Ta, Kurtuluş Savaşı zamanından kalan Türk-Yunan milli çatışması da bu işgale eklenince, mesele iyice karmaşık bir hal almıştır. Ege sorunu da, bundan bağımsız ve farklı bir sorun değildir. Burada hatırlayalım: 12 Eylül'ün başsuçlusu Kenan Evren ve diğer cunta üyeleri, uluorta "milliyetçilik ve milli bağımsızlık"tan dem vurdukları bir dönemde, Amerikalı

general abilerinin vaatlerine kanarak, Ege kıta sahanlığındaki Türk egemenlik haklarından vazgeçmişlerdir. Bunların yurtseverliği ve milliyetçiliği, böylesine sahte ve böylesine koftur.

Aslına bakılırsa, Türkiye ile Yunanistan arasında, Kıbrıs ve Ege meselesi dahil, çözülmeyecek bir sorun yoktur. Yeter ki emperyalistler buraya burunlarını sokmasınlar.

Soru: Denктаş-Eroğlu arasındaki çatışmayı nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Denктаş ile Eroğlu arasındaki çatışma, hakim sınıfların arasındaki çatışmanın dışarıya vurumudur. Ancak burada tutarlı olan Denктаş, kendisine verilen yetkileri kötüye kullanarak daha bir yozluk içine giren ise Eroğlu'dur. Yine de unutulmamalı; Eroğlu, Denктаş'ın bir yan ürünüdür.

Soru: Kıbrıs sorununun yegane tarafları adada yaşayan iki halk değil mi? Kıbrıs sorununun çözümü konusunda nasıl bir seçenekten yanasınız?

Cevap: Bana kalırsa, Kıbrıs sorunu, ne Yunanistan ne de Türkiye'nin müdahale edeceği özgür bir ortamda; Kıbrıslı Türk ve Rumlar arasında direkt görüşmelerle çözülmelidir.

Dahası, iki taraftan halkın görüşlerine, yani bir çeşit referanduma başvurulmalıdır. Biraz öteye giderek söyleyebiliriz ki, Kıbrıs sorununu en iyi çözecek olanlar, iki taraftan sosyalist ve komünistler olabilirler. Çünkü milliyetçi partiler, ister istemez, "milli" çıkarlarını, yani egemen sınıfların çıkarlarını düşünürler, halkın çıkarlarını değil. İlle de bir çerçeve önereceksek; her şeyden önce, işgal edilen Rum toprakları ve mülkleri geri verilmeli,

Ayrıca esas olarak feodal beylikler ve dini cemaatler üzerine kurulu devlet yapısı, emperyalizmin bir dayatması olduğundan, aşağıdaki ezilen kitlelerin müslüman olmaları kaçınılmazdı. Bir yanıyla da, ezen-ezilen ilişkisi çok egemendir. Ne yazık ki bu ezen-ezilen ilişkisi, kendisini hep cemaatler (sünni müslüman, şii müslüman, Dürzi, Hıristiyan vs.) kanalıyla ifade ettiğinden, verilen sınıf mücadelesi de doğal olarak cemaat liderleri olan "savaş ağaları"na yarıyor.

belki de karşılıklı tazminatlar ödenmeli, tarafların çıkarlarına uyan bir federeasyona gidilmeli. Halk oylaması yapılacak ise, Türkiye'den apar topar götürülüp oradaki Rum mal ve mülklerinin üzerine yerleştirilen kimseler, böylesi bir halkoylamasına katılmamalıydılar. Çünkü orada hak iddia etmeleri sözkonusu olamaz.

Soru: Geçmişte solun sık tartıştığı günümüzde ise pek tartışılmayan Afganistan sorunu var. Geçmişte kimisi "Sovyetlerin kukla hükümeti" kimisi ise "Demokratik halk devrimi" olarak tanımladı. Siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Sovyetler Birliği emperyalist ve yayılmacı bir ülkeydi. Doğal sonucu olarak da Afganistan'ı işgal etti. Nitekim, kurmaya çalıştığı rejim, kendi çöküşünden sonra yıkılıp gitti. Necibullah gibi bir kukla, hâlâ sığındığı büyükelçilikten çıkıp halkın arasına karışmıyor. Ülke çıkarlarına tam bir ihanet içindeydi gibi yorumlar yapılabilir.

Bununla birlikte, günümüzden geçmişe baktığımızda, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesine karşı çıkanların "Sosyal emperyalist/Kukla Afganistan" türünden söylemlerinde aşırı gittiklerini görüyoruz. Aslında darbeci subaylar ya da Perçem türünden partilerin tüm kadrolarını, başından sonuna kadar "Sovyet işbirlikçisi ve hain" ilan etmek yanlıştı. Onlar, biraz da İttihat ve Terakki, Jön Türk ya da Kemalist yöntemle, kendi ülkelerini feodalizmden kurtarmaya çalışıyorlardı. Kitlesel ayaklanma olmadığından, Afganistan'ın kabilesel yapısı buna elvermediğinden, belki de tepeden devrim (bu yönüyle İttihat Terakkici) yoluyla "burjuva demokratik devrimi" gerçekleştirmek istiyorlardı. Programları, Doğan Avcıoğlu-İlhan Selçuk-Uğur Mumcu gibi "sol cuntacı" kimselerinkinden pek de farklı değildi. Ne yazık ki, bu girişimleri Sovyetler'in yayılmacılık siyasetlerine denk düştü. (Avcıoğlu ekibi de darbe yapmak için Sovyetler Birliği'ne başvurmuştu). İşte facia da burada başladı.

Zaten günümüzdeki iktidar boşluğuna

ve İslamcı milis/kabile savaşları ile İslamcı "savaş ağaları"nın Afganistan'ı ne hale soktuklarına baktığımızda, bundan 10 yıl önce Afganistan'ın dönüştürülmesi için yapılan şeylerin değerini daha iyi anlıyoruz. Öte yandan Sovyet işgaline karşı çıkıp direnen Çin yanlısı Afgan marksist örgüt ve hareketlerin, "Sovyet emperyalizmine karşı Afgan Mücahitleriyle İttifak" türünden izledikleri siyasetlerin de, İslamcılara ve gericiliğe belli bir inisiyatif kazandırdığını söylemek gerek. Ya da tersinden söylersek, Afganlı Maocu örgütlerin bu siyasetleri, bizzat kendilerinin sosyalist inisiyatiflerini köreltmıştır.

Soru: Sovyetler Afganistan'dan birliklerini çekeli beş yıl oldu. Daha sonra -bildiğiniz gibi- tek bir kurşun atılmadan parçalandı. Ama Afganistan'da yaralar dinmedi. Daha fazla insan öldü. Bunun bir kritiğini yapar mısınız?

Cevap: Afganistan'ın temel illeti kabilecilik, aşiretçilik denen feodal kalıntılar ile bunu kendine dayanak yapan İslamcı savaş ağaları. Dikkat edilirse bu savaş ağalarının hemen hepsi, şu anda Afganistan'daki İslamcı örgütlerin liderleridir. Gulbeddin Hikmetyar, Hizb-i İslami; Burhaneddin Rabbani, Cemaat-i İslami başkanıdır. Ahmet Mesut Şah, Gulbeddin'e karşı Rabbani'nin bir komutanı. Ebul Ali Mizali İran yanlısı "Vahdet" Şii Partisi'nin önderidir. Ve daha onlarca partinin hepsi İslamcı bir ideolojiye göre kurulmuştur. İşin garibi, en keskin görünen Hikmetyar, hem CIA yetiştirmesi hem de Pakistan istihbaratının bir ajanıdır. Burhaneddin Rabbani ile birlikte Suudi petrodolarından ve afyon ticaretinden büyük pay alırlar. Ebu Ali Mizali ise İran'ın talimatlarına göre hareket eder. Demek ki, Afganistan'ın kanayan yarasında, sürekli olarak kabilecilik, feodalizm, İslam, emperyalizm ve Suudi Arabistan ile İran gibi İslam ülkelerinin parmakları dolaşmaktadır.

Soru: Afganistandaki İslami örgütler iktidarı aldı. Mücedidi Geçici Konsey başkanı oldu. Rabbani devlet başkanı oldu. Hikmetyar ise başbakan oldu. Ama

kendi aralarında çatışmalar hâlâ sürüyor. Sayısız ateşkes ilan edilmesine rağmen bir sonuç alınamıyor. Kafalarını kendi omuzları üzerinde taşımayan bu örgütler devlet iktidarını oluşturabilir mi? Sürekli bir hükümet oluşturabilirler mi?

Cevap: Tekrar ediyorum, başta emperyalist çıkarlar olmak üzere, buna bağlı olarak kabile reisi olan ve İslamcı ideolojiyle silahlanmış savaş ağalarının çıkarları, bir devlet oluşturmaya elvermiyor. Buna İran, Pakistan ve Suudi Arabistan'ın

Lübnan'daki içsavaş önemli turistik merkezlerinden Beyrut'u harabeye çevirdi. Çatışmaların dinmesiyle yapım çalışmalarına başlandı. Ancak küçük bir kıvılcımın yaratacağı kargaşa daha büyük bir tahribatı hazırlayabilir.

ülke üzerindeki rekabetini eklemek gerek.

Bu anlamda İslamcı örgütlerin kafaları, kendi omuzları üzerinde durmuyor. Dursa bile, afyon ile uyuşturulmuş, İslamiyet ve kabilecilik ile sınırlandırılmıştır.

Soru: İran, Pakistan, Suudi Arabistan ve emperyalistlerin Afganistan sorununun rolünü biraz daha açabilir miyiz. Afganistan'daki İslamcı örgütlerin hangileri hangi ülkeye yakın?

Cevap: Yukarıda da değindik. İran, mezhep ayrılığını kullanarak Şii örgüt ve partilerin hamisi gözüküyor. Onlara, Afgan parlamentosunda, %25'lik bir temsil hakkı ile bakanlık verilmesi gibi hakları istiyor. Suudi Arabistan, tarihsel olarak kendisine bağlı gibi çalışan Müslüman Kardeşler örgütünün Afganistan'daki yasal temsilcisi, Cemaat-i İslami partisi lideri ve Devlet Başkanı Rabbani'yi yanına çekerek ülkedeki etkinliğini kurmak niyetinde. Bu arada Hizb-i İslami (aşırı bağınaz Sunni) lideri Başbakan Hikmetyar'ı yanına alabilirse, bu nüfuzunu pekiştirmiş olacak. Hikmetyar, ta öğrencilik yıllarında Pakistan istihbaratı ile içli dışıydı. Daha sonra bu istihbarat örgütü, Hikmetyar ile CIA'nın arasını buldu. Darbe yaptıktan sonra ülkesinde İslam Şeriatı ilan eden Evren'in şu "muhterem biraderi" Ziya-ül Hak, Hikmetyar aracılığıyla Afganistan'ı, ülkesine katmak ve Amerikan "Yeşil Hilal/Yeşil Kuşak" projesi çerçevesinde dönemin Sovyetler Birliği'ni kuşatmak, Orta Asya müslüman cumhuriyetlerine sıçramak istiyordu. ABD, bu amaçla, mücahitleri eğitti, onlara büyük miktarlarda silah ve para yağdırdı. Hatta CIA, o bölgede Mücahitler denetiminde yapılan uyuşturucu ticaretini yapmaya başladı. Sovyetik yapı çökünce, planların hepsi tutmadı, ama yine de etkili oldu.

Soru: ABD, Sovyetler Birliğinin yenilgiye uğraması için Mücahitlere Stringer füzeleri vermişti. Şu anda basına yansıdığı kadarıyla bu silahları geri almanın yollarını arıyor. ABD'nin bu çabalarını

nasıl yorumluyorsunuz?

Mücahitlere Amerikan Stinger füzelere verildiği ve bunların yeniden geri alınmak istendiği doğru. O kadar ki, Amerikalı istihbaratçılar, bu füzelerin kimde olduklarını tespit için harıl harıl çalışıyorlar. Üstelik füzeleri, mevcut değerlerinin üç katı fiyatı üzerinden almak istediklerini de ilan ediyorlar. Çünkü bu silahların, Amerika kartışı "aşırı" diye tanımlanan örgütlerin eline geçmesinden korkuyorlar. Sözgelimi PKK, Lübnan Hizbullah örgütü, Mısır İslami Cihad örgütü ya da Filistin Hamas örgütünün eline geçse, ya ABD ya da onun müttefiklerine karşı kullanılmış olabilecek.

Soru: Önümüzdeki süreçte Afganistan sorunu nasıl bir gelişme kaydedebilir. Bir çözüm üretilebilir mi?

Cevap: Gelişmenin seyrini kestiremiyorum. Çünkü şu anda Afganistan, çok içsel bir sorun haline almış. Geçmiş yıllarda, dünyanın en önemli sorunu iken, Sovyetik yapının çöküşünden sonra, birdenbire ihmal edilmiş; adeta unutulmuş ve hatta Körfez Savaşı sırasında da uyuşturucu merkezi gibi suçlamalara hedef olmuştur.

Pakistan'ın Afganistan'ı ilhak etme siyaseti, Ziya-ül Hak'ın ölümünden sonra terkedilmiştir. Şu anda Afganistan üzerinde rekabet eden iki belirgin ülkeden biri İran, diğeri de Suudi Arabistan'dır. Biri insan gücü ve ideolojisi, diğeri de petrodoları ve geleneksel İslami kültürüyle bu ülkeyi etkilemek yolunu seçmiştir. Bu arada Türkiye-ABD ittifakı da, General Reşit Dostum (Özbek Milis komutanı) aracılığıyla bölgede etkin olmayı çalışmaktadır.

Ama Afganistan'ın kabileci yapısı ile İslamiyetin o parçalayıcı (mezhepçilik, fırkacılık) ideolojisi nedeniyle, iç savaş sürmekte. Sanırım, bu, ülkenin feodal yapısıyla ilgili; pek yakında son bulacağı da yok. Yani "savaş ağaları"nın çok yönlü çatışmaları sürecek. Yine de, Afganistan'ın geleceği, önemli ölçüde Orta Asya cumhuriyetlerindeki gelişmelere, mesela Batılı emperyalist devlerin o bölgedeki

rekabet gücüne ya da yeni siyasetlerine bağlı olarak belirlenecektir.

Sözgelimi Tacikistan'daki İslamcı hareketin Afganistan'da üs kurması, buradan hareketle Rus birliklerine karşı mücadele etmesi, Afganistan'ı, yeniden uluslararası gündeme getirebilir. Bu kez ters yönden, yani Batı'nın vurulması gereken bir hedefi olacak. Yine Afganistan, bugün Arap/İslam dünyasına, köktendinci İslam devrimcisi ihraç eden bir eğitim merkezi gibidir. Bu da gelişmeyi etkileyebilir.

Soru: İslamcı örgütler, sadece Afganistan'da değil, genel olarak Ortadoğu'da yoğunlaşıyor. Filistin'de, Mısır'da, Ürdün'de, Lübnan'da ve son dönemde Türkiye'de hızlı bir gelişme gösteriyorlar. Bu bir yönüyle Ortadoğu'nun kültürel özelliklerine bağlanabilir. Ama temel neden, solun kendi seçeneğini (sosyalizmi) halkların önüne koymasından kaynaklanıyor gibime geliyor.

Cevap: Temel neden şudur: Sovyetik yapı çöktü; Doğu Avrupa, kapitalizmin işgaline uğradı. İlk elde, sosyalist ideoloji, kurtarıcı ideoloji olmaktan çıkar gibi gözükte. Hatta, "işe yaramaz ve kof bir ideoloji" olarak sunuldu. İnsanlık, emperyalist ve kapitalist ideolojinin gazabına uğradı. Derken, böylesi bir boşlukta, İslam "tek çözüm yolu" tek "kurtarıcı ideoloji" olarak sunuldu. Zaten din, her zaman ya en büyük utkuların ya da en büyük bozgunların yanı başında durur ki, "kendisini hemen kitlelere ilaç" diye sunabilsin. Nesnel ortam böyle iken, Ortadoğu'daki ilerici, yurtsever hareketler, iktidara büyük vaat ve umutlarla geldiler. Sonunda "arap sosyalizmi, islam sosyalizmi" türünden çarpık ideolojileri, yani milli burjuvazinin ideolojisini devreye soktular. Ne yazık ki, bunda da başarılı olamadılar. Bu olağan idi. Çünkü ulusal kurtuluşçu milli hareketler (iktidarlar), emperyalizm ve kapitalizm ile bağlarını kökten koparmayınca, sömürü düzeni başka biçimlerde devam etti. Halkın refah düzeyinde umulan iyileşme olmadı. Kırdan şehire göç başladı. Demokratik

ortamın yokluğunda (klasik tek şef, tek parti yönetimi, sözgelimi Türkiye'de Kemalizm, Mısır'da Nasırizm, Cezayir'de Bumedyenizm, Suriye'de Baasçılık vs.), muhalefeti, ister istemez, yeraltındaki İslamcı hareketler yürüttüler. Çünkü iktidarlar, halkı, "sosyalizm" adına yönetiyor ve sömürüyorlardı. Üstelik, komünistlerin varlık gösterip muhalefete cesaret ettikleri yerlerde, iktidarlar, İslamcıları karşı bir akım olarak öne sürüyor, "daha tehlikeli gördükleri" komünistleri, İslamcılar aracılığıyla eziyorlardı. Ayrıca, Kruşçev'in şu ünlü "Üçüncü Yol" tezi (yani ne sosyalist ne de kapitalist olan yoldan üçüncü bir kalkınma modeli), Ortadoğulu komünistlerin "kuyrukçu" ve "sınıf işbirlikçisi" siyasetler izlemelerine, dolayısıyla halkın gözünde itibar kaybetmelerine yol açtı. Kaldı ki, en "sosyalistim" diyen iktidarlar bile, İslam ideolojisinden kopmamış, tersine, İslam dinini, "ülkenin resmi dinidir" diye anayasasına sokmuştur. Bütün bunlara, Ortadoğu'daki sosyalistlerin, özgün ortamlarda, özgün siyaset ve programlar yapamamalarını (özellikle marksistler milli meselede sınıfta kalmışlardı. Dilerseniz, Filistin, Kürt gibi azınlıkların yaşadıkları toplumlardaki komünist partilerin milli meselelere çözüm programlarına bir bakın. Hemen hepsi dogmatik, klasiktir. Hiçbir yaratıcılıkları yoktur. Tersine, antiemperyalizm çerçevesinde, azınlıkların lehine değil, o ülke ezen sınıfının lehine olmuştur.) eklerseniz, İslamcı örgütlerin neden sahneye çıktığını anlarsınız.

Soru: İslamcı örgütlerden bir kısmının antiemperyalistlik iddiası var. Gerçekten bunların özünde antiemperyalistlik olabilir mi? Yoksa sürecin biçimsel olarak yarattığı bir şey mi? Bana göre sosyalist iktidarların inşasıyla beraber, emperyalistlerin kucağına gidecekler. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Cevap: Ne İslamcı örgütlerde ne de ona kaynaklık eden İslam ideolojisinde, antiemperyalistlik denen bir şey vardır; olamaz. Olan şey, Hz. Muhammed zamanında, Medine Yahudileri'ne karşı uygu-

lanmak ile hayata geçirilmiş, rakip din düşmanlığıdır. Kur'an'da bile... "inname Kahude mikrun" yani "Yahudiler bil-hassa sinsi, hilebaz ve kurnazdırlar" denir. Hz. Muhammed bir hadisinde de ise, "her taşın altını kaldırın, bulduğunuz Yahudi'yi öldürün" türünden bir ifade kullanmıştır ki, geçmişte ve günümüzdeki İslamcıların anti-siyonizmi ve İsrail düşmanlığı buradan kaynaklanmaktadır. Batı düşmanlığı ise, Haçlı Seferleri ile başlamış; Osmanlı İmparatorluğunun Tanzimat denen döneminde yeniden canlanmış, Abdülhamit döneminde iyice kıskırtılmıştır. Mustafa Kemal bile, Kurtuluş Savaşı sırasında, Kürt, Türk, Laz vs... birleştirmek için "anasır-ı İslam" (İslam unsurları), "Ehl-i salib"e (Haç'a inananlara) ve "Ermeni küffarına karşı" kıskırtmıştır. Dolayısıyla İslamcıların antiemperyalizmi olamaz. Kaldı ki, 1940-70 arasındaki İslamcı hareketlere yön veren ve İslam Dünyası'nın "Komintern"i durumundaki İhvan-ı Müslimin "(Müslüman Kardeşler) örgütü, oldum olası Amerikan istihbaratının denetiminde, Südi Arabistan yönetiminde ve Aramco gibi ünlü Amerikan-Suudi petrol şirketinin himmetinde, hep Sovyetler Birliği'ne karşı ve komünizm düşmanlığı temelinde gelişmiştir. Bu hareketin lideri Hasan El Benne, bir zamanlar, İngiliz istihbaratından para bile almıştır. Hizb-ül Tahrir gibi radikal sayılabilecek örgüt ise, yine komünizm düşmanlığı temelinde, İngiliz emperyalistlerinin eliyle kurulup, büyütülmüştür.

Şii radikalizminin yön verdiği ve İran İslam Devrimi ile ivme kazanan İslamcılarının antiemperyalizmi, esas olarak, "ulusalci öğelerle emişmiş; Üçüncü Dünyacı bir nitelik kazanmıştır. Bu yüzden, ilk elde antiemperyalist görünüyorlar. Ama iki temel eksiklikleri bulunuyor;

Bir; kendilerini mezhepçilikten kurtaramıyorlar. Sözgelimi Şii olan köktendinci İslamcı örgütler, Sunni olanlara pek yardım etmiyor. Hatta ona karşı, bir yabancı devlet ile işbirliğine gidebiliyorlar. Nitekim bu durum Suriye ve Afganis-

tan'da yaşandı. Sunni örgütlerin hepsi, sırtlarını ABD'ye dayarken, İran yanlısı Şii örgütler ise, onlara karşı ve ABD düşmanlığı temelinde sırtlarını Sovyetler Birliği'ne dayadılar.

İki; İslamcılar, gerçek antiemperyalist olsalardı, dünyanın diğer bölgelerindeki ezilenler ile birlikte olurlardı. Oysa Filipinler'deki, Peru'daki, İrlanda ve Kamboçya'daki başka dinlerden olan halklar ile dayanışma içinde değiller. Onları sadece ve sadece, dünyanın çeşitli yerlerindeki ezilen müslüman cemaatler ilgileniyor. Filipinler'deki Moro müslümanları, Kenya'daki ve Güney Afrika'daki müslüman cemaatler gibi. Demek ki, Kur'an'da deyim olarak geçen "musta'zafin" (ezilenler) ibaresi, sadece ve sadece "ezilen müslüman kitleyi" ilgilendirmekte.

Ayrıca İran, en çok karşı olduğu emperyalist ABD ve onun yetiştirmesi İsrail ile, "müslüman ve ezilen" bir ülke olan Irak'a karşı birleşip, silah satın aldı. Ünlü İranganate skandalını hatırlayın!

Yine, Körfez Savaşı sırasında, İslamcılarının rengi iyice belli oldu. Emperyalistler vargüçleriyle bölgeye yüklenirken, İslamcı örgütler ikiye bölündüler. Bir kısmı, emperyalistlerin gelip bölgede savaşmalarını ve hatta Kabe gibi yabancılara "haram" ve müslümanlara "helal" olan bir bölgeye yerleşmelerinin ideolojisini yaptılar. Kur'an ayetleriyle olayı efsunlayıp fetvalarla kutsadılar. O halde, İslamcılarının anti-emperyalizmi değil, Batı düşmanlığı sözkonusu ki; bunun temelinde de "din düşmanlığı" yatıyor.

Soru: Emperyalistlerin İslami örgütlere yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Emperyalistlerin İslamcı örgütlere yaklaşımı iki yoldan oluyor:

Bir; İslamcı örgütlere karşı direkt cephe alıp, onlarla doğrudan mücadele etmek ya da onlarla savaşan devlete doğrudan destek vermek. Bu daha çok, Lübnan'daki Hizbullahi örgütlere karşı Amerikan-İsrail saldırılarını şeklinde kendini gösterdi. Bunun ardından ünlü "Batılı re-

hineler" olayı geldi.

İran-Hizbullahi örgütler ile Batılı ve bölgedeki işbirlikçileri arasındaki pazarlıklarda önemli bir rol oynadı. Buna bağlı olarak köktendinci örgütlerin Batılı ülkelerde (buna İran istihbarat faaliyetleri dahildir) yaptıkları türlü çeşitli eylemler (suikast, adam kaçıрма, patlama, sabotaj) vardır ki New York'ta bulunan bir iş merkezine atılan bombanın, Mısır radikal İslamcı örgütlerinden İslami Cemaat lideri Şeyh Abdurrahman yandaşlarına maledilererek, bu önderin tutuklanması da taze bir örnektir. O halde birinci durumda İslamcılarla mücadele etme ve onları enterne edip kuşatma sözkonusu.

İki; ama ilişkilerdeki ağırlık noktası, özellikle ABD ile İslamcı örgütler arasındaki diyalogdur. Bir kere Afgan direnişi sırasında, savaşkan İslamcılar eğiten ve onları peyderpey İslam ülkelerine gönderip "komünizme karşı vurucu güç" haline sokan makam CIA'nın ta kendisidir. En radikal İslamcılar bile, (siyasi literatürde "Afgan İslamcılar" olarak bilinirler, çünkü orada silahlı eğitim görüp ülkelerine birer gerilla, fedai, mücahit olarak dönmüşlerdir) CIA'nın bu teorik ve pratik eğitiminden nasiplerini almışlardır. Yukarıda adı geçen kör Şeyh Ömer Abdurrahman dahi, Mısır'dan kaçarken, Sudan'daki ABD büyükelçiliğinde çalışan bir CIA görevlisinin verdiği vize ile ABD'ye gitmiştir. Kaldı ki, ünlü CIA ajanı Graham Fuller, şu anda Mısırlı köktendinci İslamcılar ve Müslüman Kardeşler örgütleriyle diyalogda olduklarını inkar etmiyor. Tersine, "görüşük ve iyi yaptık" diyor. Aynı biçimde Cezayir'deki Selamet Cephesi de, gerek ABD gerekse Fransa ile görüşmeler yapıyor. Amaç, ikilidir. ABD açısından, bu örgütlerin, sisteme zarar vermeksizin "iktidara belli ölçüde ortak" olmasıdır. İslamcılar açısından, ABD'nin kullanılarak iktidara giden yoldan basamak yapılmasıdır. Nitekim ABD, İsrail ile barış görüşmelerinin yanı sıra, Suriye'den, Lübnan'daki radikal örgütleri de buldukları ülkenin yönetimine ortak edilmesi yolunda ikna

edilmesini beklemekte; yaptığı yayınlarında (Amerika'nın Sesi Radyosu) İslamcı örgütleri, "şiddet yanlısı terörist örgütler" olarak değil de "inanan ideolojik örgütler" olarak tanıtmaktadır. Bu düzlemde, Refah Partisi'nin Türkiye'de yeni Amerikancı "göstermelik atılımlar" yapması (başı açık diş doktoru kadın ile başı açık kadın manken çıkartması gibi) dikkatle izlenmelidir.

Soru: Ortadoğu'da herhangi bir ülkede İslama dayalı bir devrim olabilir mi? Hangi şartlarda, ne tür etkileri olabilir?

Cevap: Teorik olarak bu ihtimal hâlâ var. Pratikte sanırım treni kaçırdılar. Özellikle devrim yani şiddet yoluyla iktidarı alma şansları daha az. Şu anda potansiyel olarak sıcak olan yerlerden Mısır, Tacikistan ve Cezayir'e bakılırsa; Mısır'da, bireysel şiddet eylemleri arttığından ve İslamcı örgütler tam 80 parçaya bölündüğünden, üstelik adi gasp olaylarına varacak derecede yanlış eylem yöntemleri seçtiklerinden bu ülkede iktidar olma şansları yok. Cezayir'de de benzer olaylar seyrediyor. Orada da İslamcılarda bölünme ve başıboş kör bir şiddet sözkonusu. Ama burada şiddetin boyutu daha kitlesel ve fazla destek buluyor. Tacikistan, basbayağı vur-kaç eylemleri yapan İslamcı mücahit eylemlerine tanık oluyor. Buralarda iktidarı alma şansları az, ama özellikle Cezayir gibi yerlerde iktidarı paylaşma, ona ortak olma şansları var. Tacikistan'da iktidar almırsa, bu Orta Asya açısından dönüm noktası olur. Cezayir ise, Kuzey Afrika açısından köşe taşını oluşturur.

Soru: Emperyalizm gerçekleştirdiği Filistin İsrail özerklik anlaşmasına radikal İslamcı örgütler prim vermedi. Filistin'deki bu güncel gelişmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Kanimca ilk primi verdiler bile. Her şeyden önce, özerklik bölgesinde yapılacak seçimlere katılacaklarını ve İsrail ile ateşkes yapabileceklerini bizzat önderleri Şeyh Yasin açıkladı.

Bununla birlikte, Filistinli İslamcılarının, özellikle de HAMAS adlı kitlesellik

kazanmış örgütün, ayakta kalabilme şansı, bu barış anlaşmasına ve FKÖ'nün belkemiğini oluşturan El Fetih örgütüne karşı tavır almasında ve ona alternatifmiş gibi gözükmesinde yatıyor. Yoksa programları, özünde farklı değil. Biri milli burjuvaziyi temsil ediyor, laiklik istiyor. Diğeri ise, ekonomik açıdan Arafat programından farklı değil, sadece "laiklik" yerine "İslam Şeriatı" istiyor. Filistin'in bir anda ve bütünüyle kurtarılması meselesi, kanımca HAMAS ile El Fetih arasında, sadece taktik bir ayrılık. Kaldı ki, Arafat ekibi bile, "ülkemizi yine tümüyle kurtaralım, ancak öncelikle bize verilen toprağı alıp üzerine yerleşelim" diyor.

Soru: İsrail'i her platformda destekleyen ABD son dönemde Araplara karşı yumuşak görünmeye çalışıyor. Çözüm olmayan çözümü siyonist İsrail yönetimine bile kabul ettirdi. ABD'nin tavrındaki bu değişmeyi nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Her şeyden önce, ABD İsrail'den vazgeçmiş değil. Tersine, İsrail, ABD'nin bölgedeki "hareminde" yine "en gözde" ülke. Son aylarda iki ülke arasında yapılan ve "İsrail, ABD'nin nazarında, bölgedeki ülkelere üstün kılınacak, stratejik biçimde desteklenecektir" yolundaki anlaşma bunun somut kanıtı.

Her şeye rağmen, bölgedeki barış, İsrail'in önemini (Araplara göre) giderek azaltacaktır. Körfez Savaşı da, ABD'ye bir şey gösterdi. İsrail, yedek bir güç olarak tutulup, bunun yerine Arap ülkeleri devreye sokulursa daha fazla başarı elde edilebiliyor. Ayrıca, ABD'nin, zaman içinde İsrail ile Arap ülkelerine eşit davranacağı yolunda işaretler de bulunuyor. Ancak İsrail, şimdiye kadar "başkuma" ya da "gözde" rolünde olduğundan, diğer kumalarına tahammül edemiyor ve kendini, sürekli gündemde ve ABD'nin gönlünde tutacak yeni strateji ve taktikler peşinde. Sözelimi İran ile Irak'ın kuşatılması, Barış Suyu projesi gibi.

Öte yandan ABD, Avrupa'nın ekonomik gücüyle bölgeye yeniden yüklendiğini ve Japonya'nın Ortadoğu'ya sarktığını, İsrail'i bile ABD'den alacak kadar ileri

hamleler yaptığını görüyor. Bu yüzden, günümüzde Avrupa'ya daha yakınlık duyan Arap ülkelerini yanına çekmek istiyor.

Soru: Hamas önemli bir güç. Gündemdeki çözüme de karşı. Arafatın kabul ettiği çözümü benimsemeyen diğer örgütlerle arasında da çeşitli ittifaklar söz konusu. Yine İsrail kamuoyunda da anlaşma aleyhine çeşitli baskı mekanizmaları var. Bu olgular ne tür sorunlar yaratabilir? Varolan anlaşmadan gerçek bir çözüm çıkar mı?

Cevap: HAMAS dahil, Arafat'ın çözümüne karşı çıkan yaklaşık 10 Filistinli örgütün "İslamcı ve Yurtsever Cephe" adında bir cephe içinde örgütlendikleri, marksist Demokratik Cephe ile İslami Cihad (İran yanlısı) arasında bir direniş ittifakı doğduğu doğru.

Belli ölçülerde (maddi ve manevi) İran'dan, sadece manevi açıdan Suriye'den destek gören bu Ret örgütlerinin yurtdışında yapabilecekleri fazlaca bir şey yok. Çünkü, kendi dayandıkları kitlenin esas gövdesi, çok dağınık. Hem içeride hem de dışarıda adamları bulunuyor. HAMAS sayılmazsa, bu örgütlerin "beyin merkezleri"de uzun yıllar yurtdışında kalmış, halktan uzak. Ret cephesi diyebileceğimiz örgütlerin, uluslararası destekleri hemen hiç yok. Oysa bu örgütler, yine Ret Cephesi oluşturduklarında, (1977'lerde) başta Sovyetler Birliği ve ilerici Arap ülkeleri olmak üzere yoğun uluslararası desteğe sahiptiler. Buna rağmen, etkili bir engelleme yapamadılar. Alternatif üretmedikleri gibi, İsrail'in Lübnan'ı işgalinden hemen sonra, (1982-1983'te) kendilerini destekleyen her bir yabancı gücün adına kardeş Filistin örgütleriyle kanlı çatışmalara girdiler. Bugün böyle bir avantajdan, yani uluslararası destekten yoksunlar.

Kaldı ki, güzel beylik lafları bir yana bırakırsak, bu örgütlerin alternatif programları da bulunmuyor.

Bununla birlikte, Ret Cephesi olarak belirecek bu örgütlerin, Arafat'ın başını önemli ölçüde ağrıtaacakları; mücadelenin

iyice içselleşmesi durumunda orta yerde Filistinlinin Filistinliyi öldürmesi gibi bir içsavaş yaşanacağı muhtemel. Ya da bir yolu bulunursa, seçimler kanalıyla muhalif kesimler iktidarı alırlar, o sırada da İsrail ile yüz yüze gelirler. Kısacası, olayın bir yanında Filistinli-Filistinli çatışması, diğerinde ise Filistinli-İsraili çatışması var. Her iki durumda da, kaybeden ve zayıflayan Filistinli olacaktır. Bununla birlikte, İsrail ile esas olarak uzlaşan Arafat, barışı dayatacak gibi görünüyor, ezmek ve bastırmak pahasına olsa da. Ayrıca İsrail ile ABD, zaman zaman Arafat'ı harcamayı, Filistinlilerin birbirlerini kırmalarını tasarlasalar bile, kendileriyle "uzlaşan" bir Arafat'ı, kolay kolay kurda kuşa yem etmezler. Tehlike anında her şey değişebilir. Tarihsel açıdan açmazda olan milli burjuvazi, kısa dönemde hata yaptıkça muhalifler güçlenir. Şu andaki haliyle soruyorsanız, Arafat-İsrail barış girişimleri, birtakım pürüzlere, nazlanmalara, küşüşmelere ve ağız dalaşlarına rağmen yürüyecektir. Fakat "çözüm müdür" diye sorarsanız, çok kısa vade için "evet" ama uzun vadede ve bu haliyle "hayır" derim..

Soru: Filistin'in bağımsızlaşmasını gerektiriyor. Özerklik veya Ürdün, İsrail, Filistin Konfederasyonunun bir çözüm oluşturmayacağını düşünüyorum.

Cevap: Benim gönlümden geçen de ünlü devrimci Filistin deyimiyle "Minel Nahr ile'lBahr" yani "Ürdün sınırından Akdeniz kıyısına kadar" olan doğal Filistin coğrafyasının kurtulması ve tam bağımsız olmasıdır. Ancak şimdiki koşullarda bu bir Üpotyadan öteye geçmez. Belki de çok çok ileride gerçekleşebilecek tatlı-acı bir düş.

Bunun dışında, Filistin-Ürdün-İsrail konfederasyonu türünden (hangi biçimi alırsa alsın) uygulamalar, esas olarak İsrail'in bölgedeki varlığını meşrulaştırmak ve Arap dünyasına yamamak gibi hedeflerin yanısıra, emperyalizmin bölgedeki planlarıyla yakından ilgili olduğundan, günümüzde bu çözüm biçiminin orta vadede dayatılıp belli bir yere kadar kabul

göreceğini söyleyebiliriz. Uzun vadede ise, bölge halklarının emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine (Arap, Türk, Kürt, İran ve İsrail gericiliği) karşı mücadelesi ve bölgedeki devrimci dinamiğin kendisi tayin edici olacaktır.

Yoksa Lübnan-Suriye, Ürdün, Filistin ve İsrail'den oluşan bir blok, "Ortadoğu'nun kaplanları" veya "Benelüksü" rolünü oynayacaklar. Doğaldır ki, bu kaplanlar bağımsız olmayacak, tersine iplerini Batılılara kaptırmış olacaklar.

Soru: Diğer Arap devletleri de Filistin sorununa gericici bir perspektifle yaklaşıyor. Emperyalistlerle beraber soruna taraf olmaya çalışıyorlar. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Diğer Arap ülkelerinin Filistin sorununa yaklaşımları, esas olarak yabancı süper güçlere ve emperyalizme olan yaklaşımlarından ayrı değildir. Dikkat ediniz, ABD ve Avrupa'ya, yani kapitalist-emperyalist dünyaya en yakın olanlar, günümüzdeki Filistin-İsrail barışını en fazla kutsayanlardır.

Bunun dışında iki özel ülkeden söz etmek yerinde olur: Suriye ve Ürdün. Her ikisi de, Filistin halkıyla olan tarihsel bağları, ortak siyasi geçmişleri nedeniyle, "özel hukuk" denilebilecek birtakım bağlarla Filistinlilere bağlıdırlar. Her iki ülkenin egemen sınıfları, bir şekilde, Filistin üzerinde egemenlik iddia etmekte, fırsat buldukları anda da, Filistin'i kendi "himayelerine almaya" ya da daha açık biçimde Filistin'i ilhak etmeye yeltenmektedirler. Bu, aslında, haksız bir iddiadır. Filistin kurulursa, özellikle Ürdün için uzun vadede tehlike çanları çalabilir. Sorunun tek tarafı (haklı olarak) Filistin halından başkası değildir.

Soru: Lübnan sorunu da belli bir yerden sonra Filistin sorunuyla içiçe gelişti. Lübnan'daki iç bunalımı yaratan etkenler nelerdi? Emperyalizmin, Suriye'nin ve diğer Arap devletlerinin bu iç burhandaki rolleri hakkındaki değerlendirmeleriniz neler?

Cevap: Lübnan sorunu da, Osmanlı İmparatorluğunun yenilişinden sonraki I.

Dünya Savaşı (emperyalist bölüşüm savaşı) sırasında İngiliz-Fransız planlarının "böl ve yönet" siyasetinin sonucudur. Özelde ise Sykes-Picot adıyla bilinen her iki ülke temsilcilerinin paylaşım ve Siyonizme taviz verme sorunudur. Alt bağlamında Fransızların, kendilerine karşı gelişen Suriye Arap milliyetçi hareketini bölüp parçalama meselesidir. Biliyorsunuz ki, Suriye, prensip olarak kendisinden koparılmış bu toprak parçasını "bağımsız devlet" olarak kabul etmez, dolayısıyla Beyrut'da büyükelçilik bulundurmaz ve Şam'da da Lübnan büyükelçiliği yoktur.

Suriye, Lübnan üzerinde egemenlik hakkı iddia ederken, esas olarak bu noktadan hareket etmektedir. Bu da yetmiyor; Suriye'deki iktidar partisi olan Baas ideolojik açıdan bütün Arap ülkelerinin "tek bayrak altında toplanmasından" yana olduğu için, üçlü sloganlarından biri de "birlik/pan Arabizm"dir. Ek olarak, Baas Partisi, Lübnan'ı, "büyük Suriye'nin doğal bir parçası ve Şam Eyaleti'nin uzantısı" diye kabul ettiğinden, Osmanlı yönetimindeki tarihi ve idari bölünmeye dayanarak da, bu ülkeyi ilhak etmeyi "mübah" görmekte. Bir yere kadar haklı da olabilir.

Ama pratikte Lübnan, Suriye açısından, uluslararası ve bölgesel alanda rakip ülkelerle çatışma alanı, pazarlık kozu, sıçrama tahtası, dolaylı rekabet sahası olarak algılanıyor. Lübnan, Suriye'nin "dış dünyaya doğru sallanan kılıcı veya mızrağın sivri ucu"dur. Bu bakımdan, bir hayli önemlidir. Ayrıca, gerek Suriye gerekse diğer bölge ülkeleri, kozlarını Lübnan üzerinden paylaşıp orada gayrimeşru işler çevirdiklerinden, Lübnan bulunmaz bir coğrafyadır.

Soru: Şu anda Lübnan'daki iç savaş dinmiş görünüyor. Ama yerleşim yerleri harabeyi andırıyor. Ülke bir sürü örgütün merkezi görüntüsünü veriyor. Ve yine ufak çapta da olsa saldırılar geliyor. Lübnan da her şey nasıl normale dönebilir. (Bu sorumuzu Filistin sorunuyla ilişkilendirerek bir kritik alabilir misiniz?)

Cevap: Lübnan, ta başından belirttiği-miz üzere, uluslararası ve bölgesel çatışmanın bir arenası olagelmıştır. O bir şiddet, rekabet ve nüfuz laboratuvarı gibidir. Sovyet-ABD rekabeti yıllarında, casusların kaynaştığı, bağımlı güçlerin çatıştığı bir savaş alanıydı. Arap ulusal kurtuluşçuluğunun yükseliş yıllarında Mısır-Suriye-Irak ilerici hareketlerinin Suudi Arabistan-Ürdün gibi gerici hareketlere karşı başlatıldığı bir er meydanıydı. Ayrıca esas olarak feodal beylikler ve dini cemaatler üzerine kurulu devlet yapısı, emperyalizmin bir dayatması olduğundan, aşağıdaki ezilen kitlelerin müslüman olmaları kaçınılmazdı. Bir yanıyla da, ezen-ezilen ilişkisi çok egemendir. Ne yazık ki bu ezen-ezilen ilişkisi, kendisini hep cemaatler (sünni müslüman, şii müslüman, Dürzi, Hıristiyan vs.) kanalıyla ifade ettiğinden, verilen sınıf mücadelesi de doğal olarak cemaat liderleri olan "savaş ağaları"na yarıyor.

1960-70'li yıllarda ilerici/gerici Araplar arasında dönen mücadelenin arenası olan Lübnan, 1980'lerde yoğun biçimde İsrail-ABD ittifakının işgal sahası oluverdi ve bu kez devreye, Filistin-İsrail, Filistin-Lübnan, Filistin-Suriye çatışması girdi.

Arap ülkelerindeki yurtseverlik ve emperyalizm karşıtı milliyetçilik, 1973 Arap-İsrail savaşından sonra küllenmeye başlayınca, ilerici ve gerici diye tanımlanan Arap ülkeleri arasındaki rekabetin yerini uzlaşma aldı. Ardından Sovyetik yapı çöktü, Doğal olarak Lübnan'daki çatışmalar da dinmiş oldu. Şu anda her şey normalmiş gibi görünüyor. Özellikle ülke üzerinde Suriye ve Suudi Arabistan'ın etkisi büyük. İkisi de çatışma istemiyorlar. Ülkenin yeniden inşası için uluslararası çabalar sürüyor. Fakat bu yapı, bir şekilde değişecektir. Ya da yeryüzünde yeni çatışma/rekabet imkanları doğduğunda; sözcülimi ABD ile Avrupa arasında rekabet şiddetlendiğinde, bunun yankıları doğal olarak Lübnan'da kendini gösterecektir.

Lübnan için makul çözüm, ya Suri-

ye'nin bir vilayeti haline gelmek ve ona ilhak olmak bunu tarihi olarak haklı buluyorum, ancak siyasi açıdan pek katılmıyorum. Ya da mevcut yapısını, köklü biçimde değiştirmiş olması gerekir. Sözelimi cemaatçilik üzerine kurulu devlet yapısının değişip yerini, gerçek çoğulculuğun alması ve böylece sınıfların cemaat zincirlerinden koparak gerçek konularına kavuşması gerek. Çözüm burada; yoksa potansiyel çatışma ve bölünme her zaman yaşanacak.

Lübnan'daki Filistinliler meselesi, kısa vadede çözümlenemez. Hatta sorunlardan birinin kaynağını oluşturabilir. Ya Filistinli göçmenlerin, anayurtları olan Filistin'e dönmesi kabul edilir ve Lübnan'daki mülteciler geri dönerler. Yahut Filistinliler, kurulması tasarlanan bölgesel konfederasyon içindeki yerlerini alırlar. Aksi halde, çözümsüzlük ve sorun sürer gider.

Soru: Ortadoğu'da kendini hissettirmeye başlayan ve gelecekte savaşlara neden olabilecek bir su sorunu var. Petrol kaynakları yakın gelecekte tükenecek. Petrol nedeniyle çıkan kavgalar, su sorunu nedeniyle meydana gelebilir mi? Önümüzdeki süreç için bir değerlendirme yapar mısınız?

Cevap: Su sorunu, bölge için hayati bir sorun. Kimi gözlemciler, su yüzünden bölgesel savaşlar çıkabileceğinden de söz ediyorlar. Bence bu her zaman mümkün. Ama tersi de olası, yani su yoluyla ülkelerin birbirlerine bağımlı hale gelmeleri. Yalnız petrol ile su karşılaştırmasında, gözden kaçan bir nokta var. O da şudur: petrol, bölgede çıkıyor ama uluslararası boyutu var, emperyalist dünyayı yakından ilgilendiriyor. Çünkü, ekonomi ve sanayi dünyaları, petrol denen akaryakıtı bağı. Oysa bölge sularının, diyelim ki ABD, Avrupa ve Japonya nazarında önemi hemen hiç yok. Çünkü buradan çıkan su, Tokyo ya da Paris'teki bir otomobilin motorunu ya da fabrikanın çarkını ilgilendirmiyor. ABD ile Avrupa petrol için çatışıyorlar, su için değil. Bu nedenle, su yüzünden savaş senaryoları mümkün ol-

makla birlikte, biraz abartılıdır. Dolayısıyla çıkacak anlaşmazlıklar da, bölgesel olmaktan öte bir anlam taşımaz.

Soru: Uluslararası hukukta ve uluslararası anlaşmalarda su hakkına ilişkin düzenlemeler, soruna taraf ülkelerin görüşleriyle kendi görüşünüzün bir karşılaştırmasını yapar mısınız?

Cevap: Aslında suyun çıktığı ülke, suyu ikinci veya üçüncü elden kullanan ülkeye karşı her zaman horozlanır ve meydan okur. Bu anlamıyla su, tek başına "Allah'ın suyu" olmaktan çıkıp, bölgedeki karmaşık siyasi, askeri ve ekonomik ilişkilere göre biçim alır. Sözelimi su, Türkiye açısından, Irak ve Suriye'ye boyun eğdirme aracıdır. Çünkü bu iki ülke de, geçmişte Sovyet yanlısı siyaset izlediler; ABD ve NATO'ya karşı tutum aldılar. Üstelik PKK diye bir "terör" örgütünü desteklediler, "Kürtçülük" denen bir "bela"yı azdırdılar ve "Filistin terörünü ihraç ettiler". Böylece su, "hem teröristleşmiş oluyor hem de emperyalizm karşıtı bir su haline geliyor!" Çık çıkabilirsen için içinden. Yine su, Suriye, Ürdün, Irak ve diğer Arap ülkeleri açısından, İsrail'in "Arap servetlerini çalıp kendi kalkınması ve siyonist amaçları için kullanması, Türkiye'nin ise Osmanlı İmparatorluğunu hülyalarını canlandırıp Arap alemi üzerinde tahakküm kurması için bir araç"tır....

Demek ki su, su olmaktan çıkıp; bir şantaj aracı, bir siyaset yolu ve bir savaş nedeni (casus belli) olabiliyor. Burası, en tehlikeli olandır.

Uluslararası hukuktaki yerini bilmem ama, bence suların devletlerin elinde koz olarak kullanılmasına bir son vermek gerek. Üstelik suyu kullanan bizzat halklar olduğundan, o suyu kullananlara sormak, onların oyuna başvurmak gerek. Sözelimi Türkiye, Fırat ve Dicle sularını, Irak ve Suriye için bir şantaj aracı olarak kullanıyor. Peki, hiç kimse şunu sormuyor mu: "Yahu sımırın bu tarafında suyu kullanan da çoğunlukla Kürt, azınlık halinde Arap ve Süryanidir. Acaba suyun alt kısmında (yani Suriye ve Irak'ta) bulunan bu

Kürt veya Arap, GAP bölgesinde bulunan Kürt ve Arap kardeşinin, aynı sudan mahrum olmasını istiyor mu istemiyor mu?" Çünkü suyun gerçek sahibi, binlerce yıl o toprağı ekip biçen, onunla beslenip büyüyen halktır. Yoksa 70 veya 100 yıllık devletler değil.

Soru: Su nedeniyle uyuşmazlığa düşen ülkelerin su dışında herhangi bir koz kullandıklarını söyleyebilir miyiz? Yine emperyalistlerinde belli kozlarla oynadıkları söylenebilir mi?

Cevap: Suyun dışındaki kozları şöyle sıralayabiliriz: Kürtler, Araplar, Asuriler, yani ülkedeki azınlıklar. Bağlı olarak bu azınlıkların davalarını savunan örgütler (mesela Suriye Türkiye'ye karşı PKK kozunu kullanırken, Türkiye'de Suriye'ye karşı Müslüman Kardeşler örgütü kozunu kullanıyor), henüz soğumamış toprak iddiaları (Suriye'nin Hatay, Türkiye'nin Musul-Kerkük iddiaları gibi).

Komşuların birbirlerine karşı kullandıkları bu ve benzer kozları, emperyalistler de, şu ya da bu ülkeye karşı kullanabilmekteler. Nitekim Güney Kürdistan'ın BM tarafından himayesi ve Çekiç Güç meselesi bunlardan biri.

Soru: Sovyet sistemi varolduğu sürece emperyalizme karşı bir denge oluşuyordu. Sovyet sisteminin çözümlüğüyle emperyalistler daha rahat at oynatıyor. Çözülüşle dengeler yıkıldı. Bu durum ABD'nin politikasında ne tür değişimler yarattı?

Cevap: Sovyetler Birliği'nin varlığı, bütün kötülüğüne ve bencilliğine rağmen, Batılı emperyalistlerin bölgede "at oynatmalarını" engelleyebiliyor; böylece denge doğabiliyordu. Halklar, iki süper devletin ya da emperyalistlerin sıkı rekabeti sırasında, bir boşluk bulup kendi isteklerini kabul ettirebiliyorlardı. Oysa şimdi, bu olanak ortadan kalkmış gibi. Emperyalistler, gönüllerince cirit atıyorlar bölgede. Hemen her istedikleri de oluyor. bu, bir süre daha devam eder.

Soru: Pakistan, İsrail, Irak ve Türkiye dönem dönem kendi ekonomik ve siyasal güçlerinin üzerine çıkıyorlar. Kendi güçlerine denk düşenden daha fazla bir şid-

dete yönelebiliyorlar. Her dönem birinin bölge şampiyonluğuna yaklaşımı oluyor. Emperyalizm hoş karşılamadığı için rüyaları direkten dönüyor. Bu emperyalistlerin ek yardımlarından kaynaklanmıyor mu? İran, Irak, İsrail, Pakistan'ın yayılma çabalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Pakistan, Irak, İsrail ve Türkiye gibi devletler bölgede orta büyüklükte devletler olarak bilinir. Belli bir oranda kalkınmışlardı; uluslararası stratejik hesaplar nedeniyle önemli birer ortak duruma gelmişler ya da Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde önem kazanmışlardı. Orta yerde bulanıklık, istikrarsızlık ve belirsizlikler vardır. Boşluklar doğmaktadır şurada ve burada. Bu yüzden, bu gibi ülkelerin de, yayılmacılık hülyaları ve emelleri beslenmektedir. Fakat daha bilimsel bakarsak, bu ülkeler ne kadar yayılmacı olurlarsa olsunlar, büyük emperyalist devletlerin "taşeronu" olmaktan öteye gidemezler. Çünkü büyük iç sorunları vardır (yoksulluk, milli mesele, enflasyon). Ayrıca yabancı devletlere ve kuruluşlara (Dünya Bankası, IMF) bağımlı olduklarından sürekli bağımsız siyasetler izleyemezler. Ek olarak ve daha da önemlisi, diyelim ki Sovyet pazarından pay kapmak, "modern anlamda yoğun sermaye ihracı" ile mümkündür. Bu ise, ne İsrail ne Türkiye ne de Pakistan'da bulunur. Bunlar sermayeye muhtaçlar. Göreceli olarak İran'ın bağımsız siyasetlerinden söz edilebilir. Ancak bu noktada da, İran'ın karşısına Türkiye rakip olarak çıkmakta. Ayrıca İran, yıkılmış ekonomisini düzeltmek için dış yardıma muhtaç. Dolayısıyla şimdilik yayılmacılık, onun açısından, "ideoloji ihracı"ndan, siyasi ve örgütsel yardımdan öte bir anlam taşımaz.

Soru: İran İslam devriminin emperyalizmin politikasında yarattığı değişim nedir? Bu devrimin Ortadoğu'daki rolü kendi kültürünü yaymayla sınırlanabilir mi?

Cevap: İran İslam Devrimi, Amerikan emperyalistlerinin, uzun yıllar çalışıp di-

dinip Şah üzerine kurduğu bölge politikalarına büyük bir darbe vurmuştur. Denklem, tümüyle çökmüştür. Yine Alman ve Fransız emperyalizmi, büyük ekonomik ve pazar kaybına uğramışlardır. İsrail'in, bölgede Arap olmayan iki ülkeden biri (diğeri Türkiye) üzerine kurduğu bütün hesaplar altüst olmuş; birden insiyatif Arap dünyasının ve Filistin devriminin eline geçmiştir. Tam da Sovyetler Birliği'ne yönelik Yeşil Kuşak projesi hayata geçecek iken, bir bakıyorsunuz, bu "kuşak" esas bağından olmuştur, olacak iş değil yani!

Bu da yetmiyormuş gibi, şimdiye kadar kuzu kuzu Amerikan emperyalizminin güdümünde olan İslamcı örgütler (özellikle Müslüman Kardeşler ve bağlı olarak Hizb-ül Tahrir, Rabıta ve Suudi Arabistan destekli örgütler), birden kış uykusundan uyanarak parçalanmalara uğradılar. Köktendinci kesimi, giderek Batı, ABD ve İsrail'e karşı tutum almaya başladı. Gericici Arap ülkeleriyle Amerikan işbirlikçisi petrol şeyhleri, bizzat kutsal topraklarda, kendi yönetimlerine karşı başkaldıran "müslüman" bir kitle ya da örgüt buldular. Böylece ABD, bölgede yeni işbirlikçiler arama yoluna gitti.

İran Devrimi, Sovyetik yapının çöküşünden biraz öncesine, dünya çapında devrimin inişe geçtiği bir döneme denk düştüğünden, "çaresizlik ve umutsuzluk" içinde bulunan kitlelere "her derde deva" bir ilaç gibi geldi. Yığınlar nezdinde "tek yol İslam" oluverdi.

İran, uzun bir süre, iki süper devletin girmeye cesaret edemedikleri bağımsız bir alanda, ulusal siyasetlerini ve bölgesel politikalarını yürüttü. Ancak İran Devrimi, başından beri iki büyük hata izledi. **Birincisi**, içerideki her türlü muhalefeti ezerek, kimseye hayat hakkı tanımadı. Dolayısıyla kendi milli demokratik devrimini kendi eliyle bir anda baltalamış oldu. Siyasi açıdan da, dünya çapında tecrit oldu. Üstelik, yokettiği muhaliflerin, ülkedeki içsel devrime katkılarını berheva etmiş oldu. **İkincisi**, Irak ile savaş bataklığına saplanması oldu; nihayet milyon-

larca cana kıyıldıktan ve milyarlarca dolar zarara girildikten sonra, Humeyni'nin tabiriyle "zehirden de acı olan bir anlaşma"ya imza atmak zorunda kaldı. Üstelik bu savaş yüzünden ABD ve İsrail ile silah alışverişi yaparak, dünyada skandal yaratıp itibar kaybetti.

İran'dan etkilenen İslamcı gruplar, o ülkedeki devrimden çok sonra harekete geçtiler ve dalgalar halinde yükselmeye başladılar. Şu anda İran, devrim dalgasının inişe geçtiği bir dönemi yaşıyor. Bu olgu, daha geç bir dönemde ve dalgalar halinde bölgedeki İslamcı örgütleri olumsuz etkileyecek; giderek tutuculaşmalarına ve emperyalizm (ya da yerli işbirlikçileri) ile uzlaşmalarına yol açacaktır.

Soru: Kuşkusuz Ortadoğu'nun en önemli sorunu Kürt sorunudur. Dört ülkenin iktidarını rahatsız ediyor. Kürt sorunu bu ülkelerde nasıl bir gelişme gösterebilir? Nasıl bir çözüm üretilebilir. Çözümün gerçek tarafları kimler olabilir?

Cevap: Kürt sorunu, Filistin sorunuyla ters orantılı bir gelişme çizgisi izliyor. Filistin sorunu, giderek inişe geçiyor; bu arada içsel bir durum alıyor ve zamana göre konuşursak çözüm mecrasına giriyor.

Buna karşılık Kürt sorunu, giderek içsel olmaktan çıkıyor; uluslararası bir lürum halini alıyor. Daha fazla ilgi odağı olabiliyor, yabancı devletlerin müdahalelerine hedef teşkil edebiliyor.

Dört parçadaki büyük toprak parçası ve üzerinde yaşayan 30 milyonluk bir nüfusla, adeta kendini dünya ülkelerine kabul ettiren bu sorunun değişik boyutları olduğu da muhakkak.

Bir kere, tek bir ülkedeki azınlık sorunu değildir Kürt sorunu. Tersine dört ülkedeki milli bir sorundur. Dolayısıyla, çözümü de aynı zaman ve aynı mekanda olmayacaktır. Örneğin Saddam vahşetinden sonra ayaklanan Güney Kürtleri, bütün gövdeleriyle, "Kürt" kelimesini dahi ağızlarına almayan Türk yöneticilerin üzerine yıkılmış oldular. Türkiye ile İran, 1.5 milyona yakın Kürt mülteciyi barın-

dırmak zorunda kaldı. Kürt sorunu, Türkiye'de belli bir açılım gösterdi. BM ve ABD ile Avrupa, soruna duyarlı oldular. Irak Kürdistan'ı, Batılı emperyalistlerin himayesine girdi. Çekiç Güç, onlar adına, Kürtlerin bekçiliğini yapıyor. Şu anda Irak Kürtlerinin bir federal hükümetleri, parlamentoları, yerel organları bulunuyor. İlan edilmemiş bir devlet adeta.

İkinci olarak, Batılı ülkelerin, şimdilik bir Kürdistan (bağımsız devlet) istedikleri kanısında değilim. Bununla birlikte, uzun vadeli olarak, "nasıl bir Kürt devleti kuralım da, bizlere uzun bir dönem hizmet etsin" türünden planlar yapıldığı da muhakkak. Buradan yola çıkarak, özellikle ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa'nın; Kürtler ve Kürdistan üzerinde büyük bir rekabete girişeceklerini sanıyorum. Bu rekabet, hem Kürtlere hem de bağlı oldukları devletlere yardım ve müdahale şeklinde olabilir. Belli bir blokun, diğer bir blok ya da devlete (Avrupa'nın ABD'ye ya da tersi) karşı Kürdistan devleti istemesi ya da reddetmesi biçiminde tecelli edebilir. Ya da bu meseleyi, ilgili devlete (diyelim ki Türkiye'deki Kürtleri, Türk devletine) karşı kullanma biçiminde ya da belli bir Kürt hareketini, ilgili devlet lehine (sözgelimi İran KDP ile PKK'yi, Türkiye ve İran için) bastırma şeklinde de gerçekleşebilir.

Burada bilinmesi gereken nokta şudur; Kürtler, büyük ve dinamik bir güç olduklarından, üstelik bölgenin en ayakta silahlı güçlerini oluşturduklarından; dahası, Filistin barışından sonra İsrail'in önemi bir yere kadar azaldığından, Batılı emperyalistler, bu Kürtleri kendileri için "stratejik paralı askerler"; İran, Pakistan, Afganistan, Kafkasya hattında kullanılması gereken "müttefikler" olarak görebilirler.

Üçüncü noktaya gelince, orta vadede bile, yani beş on yıllık bir dönemde, Kürtlerin "bağımsız bir devlet" kurabileceklerini sanmıyorum. Olsa olsa, bundan böyle İran, Türkiye ve Irak'ta Kürtler için "özerklik" ve "federasyon"lu yılları olabilir. Kuşkusuz bunun biçimleri değişebilir.

Sözgelimi Türkiye himayesinde Kuzey Kürtlerinin bir kısmı, diyelim ki Diyarbakır, Mardin, Botan bölgesi ile Irak Kürdistanı'nın Musul ve Kerkük'e kadar olan bölgesi birleştirilebilir. Böylece Türk ve Kürt burjuvazisinin ağzına, ekonomik bir bal çalınmış olur. Türkiye'deki sertlik yanlılarına da, "aslında toprak vermedik, toprak ilhak ettik" türünden bir söylemle gidilir. Buna örnek olarak da ilhak edilmiş Musul-Kerkük olgusu gösterilir. Türk yayılmacılığının ayrıntı kabartılır. Gelişmelerin seyrine göre, zamanla bu Türkiye artı Kürdistan haritasına, İran Kürdistan'ı (gönüllü ya da kerhen) eklenmiş olur. Bundan sonra ki adım, uzun vadede Kürdistan'a giden yol olabilir. Böyle bir Batı planı, yetersiz olsa da, var; ama ayrıntılarını bilmiyorum.

Başka bir gelişme ise, eğer İran'a bir şekilde emperyalist saldırı olursa, Irak Kürdistanı'na benzer bir siyasi durumun İran Kürdistanı'nda yaratılmış olmasıdır. Nitekim, Iraklı Kürtlerin takvimlerindeki Kürdistan hep bu tür bir haritayla süslenmiştir.

Kuşkusuz dördüncü bir noktada tayin edici olacak olan da, Kürt örgütlerinin mücadeledeki konum ve durumlarıdır. Sözgelimi PKK ile İran Kürt örgütlerinin direnme, planları benimseme veya karşı koyma, alternatif çözümleri gerçekleştirme... gibi güçleri, gelişmeyi bambaşka bir yönde etkileyecektir. Ama ben, bu örgütlerin, kısa vadede, bütün bu emperyalist planları bozacak güçte olacaklarını sanmıyorum. Kısmen bozmaları ise pekala mümkün. Aşamalı geçişler ve uzlaşmalar yaşanabilir.

Son bir nokta daha: Şu olguyu hiç gözden kaçırmamalıyız. Ortadoğu'daki eski emperyalist sınırların taşları artık yerinden oynadı. Biz göremesek de sağımızda solumuzda sınır değişiklikleri oluyor. Bosna-Hersek, Makedonya gibi yerlerin yanında Kafkasya'da Ermeni-Azeri sınırı, Karabağ sınırı değişti. Yanıbaşımızdaki Irak (Kürt) sınırının da taşı oynadı, Kuveyt sınırı zaten allak bullak oldu ve Filistin-İsrail barışı, aslında böl-

gede yeni bir sınır değişikliğine konan küçük ama anlamlı bir imzadır. Burada önemli olan, "sınırlar da değişebilir" fikrinin yerleşmiş olmasıdır. Bölgedeki durum, Birinci Emperyalist Dünya Savaşı öncesi durumuna bir hayli benziyor. Kürtler dahil siyasetle ilgilenen herkes, bu noktayı gözden kaçırmamalı ve buna hazırlanmalı.

Soru: Biçimsel olarak Güney'deki Kürtler çözüme daha yakın görünmekle beraber, Kuzeydeki Kürtlerin gerçek çözümlü oluşturmada daha şanslı olduklarını düşünüyorsunuz. Siz ne dersiniz?

Cevap: Bu saptamanız çok doğru. Özellikle geçen yıl Güney Kürdistanı'na gittiğimde, Irak ve İran Kürtleriyle yaptığım görüşmeler ve konuşmalar sonucunda bu kaniya daha çok vardım. Güneyli Kürtler (yavaş bir bilinçlenme içinde olsalar da), bundan üç yıl önce "Kürdistan" kavramını, yaşadıkları dar bölgeden, diyelim ki Barzanilerin hâkim oldukları "Behdinan" ya da Talabani denetimindeki "Sorani" bölgesi için kullanıp, "**Kürdistan xoman**" (bizim Kürdistanımız) şeklinde telaffuz ediyorlardı. Oysa son gidişimde, Kürdistan kavramı daha da genişlemiş; bir kısmı için "İran Kürdistanı" ile Irak Kürdistanı" oluvermiş, diğer bir kesimi için de İran, Türkiye ve Irak Kürt bölgelerini de kapsar olmuş. Kuzeyli Kürtler zaten bu görüşmeler, Ermenistan, Suriye ve Kazakistan Kürtleri de farklı düşünmüyorlar, hatta onlar açısından bu daha da romantik bir anlam taşıyor ve neredeyse "vaadedilmiş topraklar" kutsallığına ulaşıyor! Güneyli Kürtler arasında, Kürdistan gerçekleştirmek hayaldir" diyenleri çok işittim. Artık, günahları boyunlarına!?

Belirtmek yerinde olur: Son on yılda yaşanan dramatik gelişmeler (Halepçe katliamı, Kürt mülteci akını, Şırnak baskını, sınırötesi operasyonlar, PKK-KDP çatışması vs.) Kürtleri daha fazla yakınlaştırmış, fiziksel temaslarını kolaylaştırmıştır.

Soru: Çekiş Gücün gölgesinde YNK ve KDP'nin oluşturduğu Kürt devleti ken-

dini sürekli kılabilir mi? Sözkonusu örgütlerle PKK'nın siyasal ve örgütsel temelini nesil değerlendiriyorsunuz? PKK Ortadoğu'daki dengeleri -çeşitli olasılıkları hesaba katarsak- nasıl etkileyebilir?

Cevap: Ne KDP ne de YNK, Çekiş Güç olsa da olmasa da, süreklilik arz etmezler. Kürtlerin onlara desteğini sağlayan iki temel unsurdan biri aşiretçi bağlar diğeri de Saddam korkusudur. Yine de, çok abartmamak gerek: Çünkü tarihte sırtlarını, Batılı ve emperyalist güçlere dayayarak devleşen birçok egemen sınıf görülmüştür. Yakın örneklerini Hindistan'dan ayrılan Pakistan, ondan da kopan Bengladeş ve Ürdün hakim sınıflarında gördük.

Ambargo ve olağanüstü şartlar kalkarsa, Kürtlerin KDP ve YNK (kötü iktidar odakları ve yeni sömürücü sınıf oldukları) karşısı birçok gösteri yapacaklarından, belki de iktidarı alaşağı edecek bir emekçi ayaklanmasından söz edilebilir. Durum çok belirsiz olmasına rağmen, böyle bir potansiyel var.

YNK, sosyal demokrat olduğundan paçayı kurtarır. Ama Kürdistan'ın kurulması ve yabancı güçlerden arındırılmasının ön şartlarından birisi; Kürtleri paralı asker yapan işbirlikçi, feodal milliyetçi KDP'nin dağılması ya da tümüyle ortadan kalkmasından geçer.

Öte yandan, Irak Kürdistanı, hemen bütün Kürt örgütleri açısından yeni bir olanak (askeri, siyasi, örgütsel) da sunabiliyor. Belki de, bir zamanlar Filistin Devrimi ile Suriye-Lübnan topraklarının, bölge devrimcileri için çekim merkezleri olmaları, gibi bir çekim merkezi olabilir.

PKK'nın ise gerek KDP gerekse YNK'den farklılıklarını herkes biliyor. Her şeyden önce, şimdiye kadarki Kürt örgütlerinin programlarındaki nihai hedef "**özerklik**"tir. PKK programına bakılırsa, "**bağımsız ve birleşik Kürdistan**" ibaresi yer alıyor. Bu, KDP ve YNK'nin, İran ve Türkiye Kürtleri arasında örgütlenmesini olanaksız (değil ama sınırlı) kılarlarken, PKK diğer parçalarda rahatça örgütlenbiliyor.

Yine bu örgütler, esas olarak Kürtlerden oluşmakla birlikte, PKK programı diğer milletlerden kişi ve kümelerin kendisine katılıp "parti" temelinde faaliyet göstermesini öngörüyor. Bu noktada KDP ve YNK'de daha çok bölgesel, kişisel, kabilesel, aşiretsel ve milliyetçi (Kürt) bağlar rol oynarken, PKK'nin üyelik şartının "bireysel" tercihler üzerine yoğunlaştığı ve yurtseverlik denen Kürt ulusalcılığının yanında, belli bir ideolojiyi (sosyalizm, marksizm, leninizm) benimsemiş olmayı, daha doğru bir ifadeyle "partili, PKK'li" olmayı hedeflediği açıktır. Ek olarak, "PKK'nin tabanı, daha karmaşık ve daha emekçi, yani en alttakilerden" oluşabiliyor. Burada hiyerarşi, örgütseldir. Oysa KDP ve YNK'de, orta sınıf ile köylülük yoğunudur. Hiyerarşik düzen çoğunlukla bozulup; feodal hiyerarşi, örgüte hakim olabiliyor. YNK ve KDP modern örgüt sayılmazlar, PKK ise (begensek de beğenmesek de) modern bir örgüt özelliklerini taşıyor. Programlarına bakan ve konuyu inceleyen uzmanların (özellikle Amerikalı CIA ajanı Graham Fuller, yine ABD'nin Ankara eski Büyükelçisi Morton Abramowitz ile Hollandalı Kürdolog Martin van Bruinessen'in yazılarına bakınız) görüşleri de bu yönde.

Soru: Emperyalizmin Kürt sorununa ve sorunu gündemleştiren örgütlere yaklaşımı ve politikasını nasıl yorumluyorsunuz? Yine Kürtlerden rahatsızlık duyan Ortadoğu'daki ülkelerin politikalarını açarsanız nasıl bir tablo ortaya çıkar?

Cevap: Emperyalistler kendi insiyatifleri dışında bir Kürt faaliyeti istemediklerinden, yine bu dönemde kendilerini "sivri" ve "keskin" gelebilecek, ideolojik açıdan "sosyalizm-marksizm" türünden laflar etmeyecek, bölgedeki çıkarlarına çomak sokmayacak Kürt hareketleri istediklerinden, politikalarını da buna göre çizmekte. Bu politika, aynı zamanda, sözkonusu emperyalist ülke ile Kürt meselesinin bulunduğu ülke çıkarlarının çakışması ya da çatışmasına göre yeni yeni biçimler alabilecek esnekliktedir. Bu düz-

lemde, emperyalistlerin, başhedef seçip, "yontmak, yola getirmek, uslandırmak" istedikleri Kürt örgütlerinin başında PKK geldiği, herkesçe bilinen bir gerçek. Nitekim, başta ABD olmak üzere hemen bütün Avrupa ülkelerinin, "PKK terörist bir örgüttür, yasaklanmalıdır" yolundaki fetvaları, yukarıda saydığım ölçütlere dayanmaktadır.

Kürt sorununu yaşayan bölge ülkeleri ise, hem birbirlerinden hem de yabancı devletlerin bu işe burunlarını sokmalarından ciddi biçimde rahatsızlık duymaktalar. Aynı zamanda, özellikle konuya yakından ilgi duyan İran, Türkiye ve Suriye, muhtemel bir iç dinamikten korkmakta, yine olası bir Kürt özerkliği ya da federasyonunun, kendi topraklarına bulaşıcı bir hastalık gibi sirayet edeceğini sezmekteler. Bu nedenle sık sık "Üçlü Şam Zirvesi" ya da "Üçlü Ankara ve Tahran Zirvesi" toplanmakta. Ne var ki, bu siyasetler, tümüyle Batılı siyasetlerden ve milli çıkarlardan bağımsız olmadığından, orta yerde "asgari" denebilecek taktik anlaşmalar ya da uzlaşmalar doğabilmektedir. Çünkü emperyalist çıkarlar, bu üç ülkenin, biraraya gelip kendilerine karşı ortak tavır almalarından korkmaktalar. Aynı biçimde İran milli çıkarı, Türk milli çıkarına ters düştüğünden, kaçınılmaz olarak çelişkiler su yüzüne çıkmaktalar. Ayrıca bu ülkeler, stratejik çıkarlarını birleştirecek kadar bağımsız ve rahat değiller. İç dinamikler, ister istemez, yöneticileri yabancı ittifaklar yapmaya itiyor. Dolayısıyla, kısır döngü yeniden başlıyor: Kürtlere karşı başkasıyla ittifak, komşu ülkeyi suçlama, Kürtleri bastırma, diğer komşuya gözdağı verme...vs...

Soru: Yaptığımız görüşmenin önemli bir bilgilendirme sağlayacağı kanısındayım. Yine de sormak istiyorum. Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Cevap: Hayır.

Soru: Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ediyoruz.

Cevap: Ben teşekkür ederim.

20-21-1993

Kıbrıs Meselesi

Eyyüp Demir

Mesele, eskiden bende masal kavramını çağrıştırıyordu. Ama şimdi bakıyorum masalla hiç de ilişkili değil. Aksine ciddi ve üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Çünkü kapitalizm sömürü temelinde yükselerek gerçekte mesele olan şeyleri, masallaştırmıştır.

"Mesele"nin tanımındaki beş öge var:

Bir. Çözülemeyen, halledilemeyen, neticelendirilemeyen şey.

İki. Anlaşmazlık.

Üç. Cevabı istenen soru.

Dört. Mücadele.

Beş. Bilimsel yollarla çözülmesi gereken şey, problem.

Şimdi bu tanımlara ayrı ayrı göz attığımızda, birinci tanım; kapitalizmin var olan sorunlara yaklaşımını, ikinci tanım; kapitalizmin halklar üzerindeki oyunlarını, üçüncü tanım; var olan bir gerçeğin araştırılması ve buna somut delillerle yalaşılmasını, dördüncü tanım; halkların var olan bir gerçeği ortaya çıkarmak için verdiği savaşı, beşinci tanım ise; bu sorunları halkların yararına olacak şekilde düzenleyerek, bilimsel bir sonuca bağlanması biçiminde ele alabiliriz.

Sözcüğün tanımında görülen; Anlaşmazlığın neden oluştuğu, yani cevabı istenen soru ve bu soruyu çözmek için verilen mücadeleyi, netice olarak da çözüm yollarını araştırmak; bilimsel olarak çözülmesini gerçekleştirmektir. Burda görülen şu: Tez-antitez-sentez. Eğer sentez doğru yapılmazsa tekrar başa dönmek gerekir, doğru senteze ulaşıncaya kadar da sürer. Ne kadar, ayrı düşünceler olursa olsun; sonuçta birleşecekleri, bağdaşacakları bir nokta bulunur.

Kıbrıs'ta da ayrı durum söz konusu. Birbirinden kopmuş iki halk; Rumlar ve Türkler. Bu iki ulus ateş ve barut gibi gös-

terilmektedir. Bunu iki halk arasındaki anlaşmazlık şeklinde görmek yanlıştır. Çünkü bu sorun tarihseldir. Kapitalizmin gelişimiyle birlikte bu sorunlarda gelişmiş, aslında çözülmesi kolay olduğu halde neredeyse çözümsüzleştirilmiştir.

Kıbrıs hem tarihi, hem de siyasi bakımdan önem taşır. Özellikle adanın Anadolu, Suriye, Mısır ve Doğu Akdeniz ticaret yolu üzerinde yer alması nedeniyle tarihin bilinen ilk dönemlerinden günümüze kadar önemini yitirmemiş, dolayısıyla Kıbrıs tarihi Ege, Mezopotamya, Suriye, Anadolu ve Mısır tarihi ile içiçe gelişmiştir.

İnsan uygarlığı Kıbrıs'ta milattan önceki yıllara kadar uzanır. Ancak Kıbrıs'ın yerli halkının nereden ve nasıl geldiği pek net değildir. Ada birçok halkın yönetimine girip çıkmıştır.

Yunanlıların adada görülmesi Dor İstilasası'ndan sonra, Yunan kolonizatörlerinin Kıbrıs'a yerleşmesiyle başlar. Ada birçok devletin yönetimine girmiş; özellikle Venediklerin idaresindeyken Türklerle birtakım anlaşmazlıklar başlar. Türkler stratejik yönden kendi güvenliğini sağlamak için Kıbrıs'ı idaresine almayı hedefleyerek, 1571 yılında yapılan bir saldırıyla Venediklerden aldılar. 307 yıl adayı kendi egemenliği altında tutan Osmanlı İmparatorluğu 1878 yılında Rusya'ya karşı diplomatik desteğin bedeli olarak Kıbrıs'ı İngiltere'nin yönetimine bıraktı. İngiltere 1960'a kadar Kıbrıs'tan ayrılmayıp sömürgesini sürdürmüştür.

XX. yy'a ulaşıldığında Osmanlı egemenliği altındaki halklar vahşeti yaşarken, dünyada da benzeri uygulamalara bolca rastlanmaktaydı. İngiltere'nin ve diğer emperyalist ülkelerin halkları ve ezilen sınıfları en kaba sömürü yöntemleri ve açık bir vahşetle karşı karşıya bıraktığı, fakat bu-

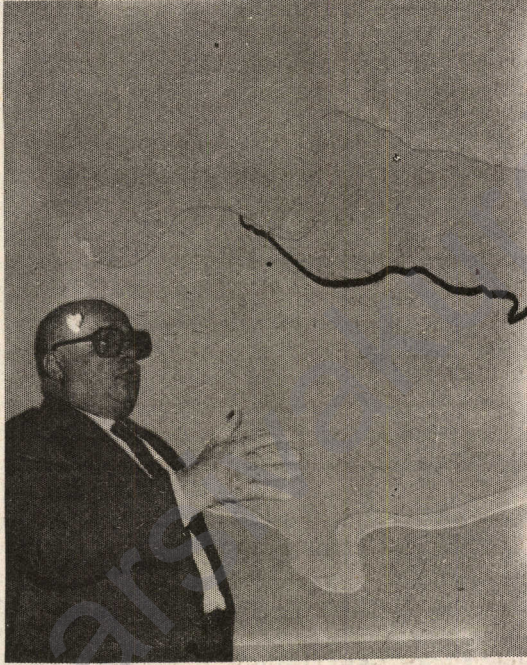
nun beraberinde büyük direnme hareketlerini de doğurduğu görülmektedir. Kıbrıs'taki eksiklik ise İngiliz emperyalizmi karşısında yeterli bir direnme gösterememeleridir. Kıbrıs'ta yaşayan iki halk ortak bir gelecek için güçlerini birleştiremedikleri gibi, İngiliz yönetimine karşı bir antkolonyalist mücadele vermediler. Mücadele vermeleri gereken hedeften uzaklaşarak, Rumlar ve Türkler kendi aralarında çatışma başlattılar.

Yunanistan'ın Kıbrıs Rumlarını desteklemesi, Türkiye'nin de Kıbrıs Türkleri'ni kayırması sorunu daha da muğlaklaştırarak Birleşmiş Milletlere kadar götürmüştür. Yunanistan öteden beri Kıbrıs'la ilgilenecek "enosis"i yayma düşüncesindeydi. Kıbrıs'ın kendi kaderini tayini için meseleyi Birleşmiş Milletler (BM)'e götürmüş böylece iki ulus arasındaki sorun uluslararası alana taşınarak daha da karmaşık hal aldı.

ABD ve İngiltere halkları çıkarları doğrultusunda kullanmayı ihmal etmemiştir. 1956'da Süveyş'te İngiltere'ye kendisinden bağımsız bir Orta Doğu politikası izleyeceğini öğreten ABD, Kıbrıs'ta "enosis"i değil, İngiltere'yle (Batıyla) üsler verilmesi karşılığında "bağımsızlık" formülünü destekleyecektir. Orta Doğu'daki gelişmeleri iyi bilen İngiltere de 1957'de kurulan Mcmillan Hükümetiyle birlikte "üsler" karşılığında bağımsızlığa razı olacaktır. Yani kısaca ABD ve batının çıkarı korunduğu taktirde bağımsızlık fikri desteklenmiş, aksi bir durumda da itilmiştir.

Kıbrıs'ta yaşayan iki halk birlikte hareket edemedikleri gibi, diğer bir alanda da ayrı düştüler. Toplumsal reformlar için, anayasa ve sendikal haklar için İngiliz yönetimine karşı ortak mücadele verilmemiştir. Adanın sendikalarla organik bağ içindeki güçlü sol siyasal partisi olan, Emekçi Halkın İlerici Partisi (AKEL)'de Kıbrıs'lı Türkleri kendisine çekememiştir, tümüyle dışlayarak politika yapmayı seçmiştir.

AKEL daha ilk parti programında en başta gelen amaçlarından biri olarak "enosis"i koymuştur. İşin ilginç yanı, AKEL gittikçe daha çok Sovyetler Birliği Komünist Partisine bağlanan bir örgüt olmuş, bağlandıka da daha çok "enosisçi" kesilmiştir. Öte yandan da zaten Türkiye'deki iktidarın soğuk savaşı ve sol karşıtı politikaların yörüngesine girmiş olan Kıbrıs Türk toplumunda, bağımsız özgür bir

Yunanistan, Türkiye ve emperyalist güçlerin dış etkileri Kıbrıs'ı çözümsüzlüğe itiyor. Rum ve Türk kesminin politik çatışmalarına paralel olarak, iki kesimde iç çatışmalarda söz konusu. Denktaş Eroğlu çatışması en hararetili çatışma...

ğımlı ya da yalnız ve güçsüz olmuştur.

Türkiye başlangıçta Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçmiş ve adanın egemenliğini İngiltere'ye Lozan Antlaşması ile devretmiştir. Bundan sonra 1950'lerde konunun Yunanistan tarafından uluslararası alana çıkarılmasına kadar Türkiye Kıbrıs ile siyasi açıdan ilgilenmemiştir. Bu alaksızlık daha sonra Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki haklarını uluslararası platformda aramada zorluklar çıkaracaktır.

Türkiye'nin NATO'ya girmesinin amaçlarından biri de Kıbrıs Türklerinin haklarını gözetlemektir. Bu ne derece başarılı oldu? Aslında Türkiye başından beri kapitalist ülkelerle işbirliğini seçmişti. Sosyalizm kapitalist ülkeler için bir tehlike oluşturduğu gibi, Türkiye'yi de endişelendiriyordu. Rusya da Sosyalist düzenin kurulmasıyla birlikte Türkiye Sovyetler Birliği'nden kaçmaya başladı. Kurtuluşu ise emperyalist ülkelerin kucağında aradı.

Bu panikli durumunu 1952 yılında NATO ittifakına katılarak nihayetlendirdi. Türkiye'nin düşüncesi, NATO'ya katıldığı takdirde mevcut meseleler çözülecek, refah yükselecekti. Ama görülen o ki sorunlar bir kat daha artmış, Kıbrıs sorunu 20. yy'ın sonlarına kadar gelmiştir.

Uzun dönem sol hareketlere yabancı kalan veya sağlıklı bir sol örgüt kurulmayınca Kıbrıs Türk halkı, sosyalist hareketlerden uzak kalmış, kurulan diğer sosyalist partilere de uyum sağlayamamıştır. Bunun örneği sol siyasal parti olan AKEL'de görülür. Çünkü sol hareketler Türkiye'de bir korku yarattığı gibi Kıbrıs Türklerini de endişelendirmiştir. Böylece ortak bir gelecek için bir dayanışma oluşturamayan Rumlar ve Kıbrıslı Türkler yarattıkları kaosu günümüze kadar getirmişler.

1960 Anayasasının hangi yapıda bir devlet oluşturacağını ve iki toplumun bu devlet içinde iktidarı nasıl paylaşacağını açıkça düzenlemiştir. Ardından imzalanan kurucu Antlaşma, Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşması, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanmış, Kıbrıs adına ise iki toplum temsilcileri bu antlaşma-

ya ayrı ayrı imza koymuştur. Kurucu Antlaşma ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İngiliz üsleri dışarda kalmak üzere, eski koloni toprağı üzerinde egemen olmasını öngörü-lüyordu. Garanti Antlaşması ile İngiltere, Yunanistan ve Türkiye, birlikte ve ayrı ayrı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasa düzenini garantileri altına koyuyor-lardı.

Bu dikkatlice oluşturulmuş dengenin üzerine kurulan Kıbrıs düzenlemesi üç yıl bile sürmedi. 1963'te adanın Cumhurbaşkanı Makarios, kurulan Cumhuriyet'i tanımadığını ilan etti. Böylece Kıbrıs 1974'de değil, 1963'ten beri parçalanmış oldu.

1963-64 bunalımı sırasında Türkler bütün kamu görevlerinden dışlandılar. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti bir Kıbrıs Rum Devletine dönüşmüş oldu. Bu gelişmelerin sonunda yönetimdeki Rumlar, meşru yetkilerini kullandıklarını öne sürerek Makarios'un istediği Anayasa değişikliğini yaptılar. Rumlara göre bu Anayasa'nın yeni biçimini kabul ederlerse yönetime girebilirlerdi. Bu teklifi reddeden Türkler, yönetimden de uzaklaştılar. Anayasa'daki değişiklik çoğunluğun azınlık üzerindeki baskısı şeklinde yorumlanınca, iki halk arasında da kopuşu belirtiyordu.

Türkiye'nin Kıbrıs'taki gelişmelere kayıtsız kalamayacağını, gerekirse Türkiye askeri müdahalede bulunabileceğini açıkladı. Ecevit 1974 ocağından hükümetini kurduktan sonra, Yunanistan'a Ege kıta sahanlığında ödün verme niyetinde olmadığını belli etmişti. 20 Temmuz 1974 yılında yapılan askeri müdahaleyle Kıbrıs Türk halkının güvenliğini sağlamaya çalıştılar.

Kıbrıs'taki eksiklik ise İngiliz emperyalizmi karşısında yeterli bir direnme gösterememeleridir.

Kıbrıs'ta yaşayan iki halk ortak bir gelecek için güçlerini birleştiremedikleri gibi, İngiliz yönetimine karşı bir antikolonyalist mücadele vermediler. Mücadele vermeleri gereken hedeften uzaklaşarak,

Rumlar ve Türkler kendi aralarında çatışma başlattılar.

Yunanistan'ın Kıbrıs Rumlarını desteklemesi, Türkiye'nin de Kıbrıs Türkleri'ni kayırması sorunu daha da muğlaklaştırarak Birleşmiş Milletlere kadar götürmüştür.

Ama bu yeterli değildi.

Bu sırada ABD yoğun diplomatik çalışmalarına başladı. 25 Temmuz'da Cenevre'de bir konferans toplandı. Taraflar çok az konuda görüş birliği sağlamışlardı. Yayımlanan ortak bildiriyle ateşkes koşullarına uyulacağını ve Türk bölgelerinden Yunan ve Rum kuvvetlerinin çekileceği belirtiyordu.

İkinci Cenevre Konferansında Kıbrıs Türklerini temsil eden Rauf Denktaş, adada yeni bir anayasa yapılmasını, iki kesimli bir federasyon kurularak, Türk tarafına %34 toprak bırakılmasını istedi. Rumlar ve Yunanistan bunlara yanaşmadılar. Türk Dışişler Bakanı Turan Güneş ise, adada Türklerin yoğun olarak yaşadıkları altı bölgede Türk kantonları oluşturulmasını önerdi. Bu da kabul edilmedi. 13 Ağustos Cenevre Konferansı başarısızlıkla sonuçlanırken 14 Ağustos sabahı ikinci askeri hareketi başladı. Üç gün sonra -yeni bir ateşkes yürürlüğe girmeden- Türk kuvvetleri bugün KKTC'nin topraklarını oluşturan bölgeyi denetim altına almıştı.

Adanın Kıbrıslı Türkler ile Rumlar arasında bölünmüşlüğüne bir çözüm bulmak için sürdürülen çabalardan ortaya çıkan kilitlenme devam etmektedir. Artan kaygıları sürekli dile getiren BM, Güvenlik Konseyi sunduğu raporunda iki topluluk arasındaki güvensizliğin daha da derinleştiğini ve iki tarafın askeri güçlerini arttırmaya devam ettirmesinin düğümün çözülmesini daha da güçleştirdiğini belirtti. Başlangıçta yalnızca üç ay görev yapması öngörülen BM Kıbrıs Barış Gücü (UNFICYP), 31. yılına girdi. Dünyadaki barış gücü uygulamalarının en başarılı örneklerinden birini oluşturan bu birlik, artık bu başarının kurbanı durumuna gelmekteydi. Barış gücüne asker sağlayan ülkelerin, havalı kırıklığı ve giderek artan borçlar bir bunalıma dönmeye başladı. Kıbrıs sorunu-

na çözüm bulunamamasının yol açtığı maliyet artık katlanamayacak bir hal aldı. Yani BM'nin getirdiği çözümlerde kof çıktı.

Rumlarında BM planı ile ilgili kaygıları bulunuyor. Rumlar güven yaratıcı önlemlerin sorunun çözümü için bir başlangıç noktasından çok, bir bitiş noktası olmasından çekiniyorlar.

Günümüzde BM tarafından getirilen çözüm önerileriyle sorunun çözüleceğini söylemek zor. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali, Kıbrıs sorunu için BM'nin çözüm önerilerini içeren Güven Arttırıcı Önlemler Paketi'de, Tansu Çiller'in Ekonomi Paketine benzemektedir.

Sorunun çözümü iki halkın insiyatifine

*Türkiye'deki iktidarın soğuk savaşı
ve sol karşıtı politikaların
yörüngesine girmiş olan Kıbrıs
Türk toplumunda, bağımsız özgür
bir sol hareket oluşmamış bu
toplum içindeki unsurlar, giderek
Kıbrıs Türk halkına
yabancılaşarak ya AKEL'e bağımlı
ya da yalnız ve güçsüz olmuştur.*

kalmıştır. Çözümün en iyisini, en sağlıklısını, ancak bu iki halkın temsilcilerince yaratılabilir. Bugün bu iki halkın yapacağı tek şey biraraya gelip meseleyi bütün yönleriyle ele alıp, iki halkın yararına olacak kararlar almaktır. Dış güçlerin bu sorunda çözüm yaratacağını düşünmek yanlıştır. Eğer gayeleri sorunu çözmekse 40 yıl önce çözerlerdi.

KAYNAKLAR

- * Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)
Ümit Yayıncılık Şükrü S. Gürel Ankara-1993
- * Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963
Doç. Dr. Abdulhalûk Çay
Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları Ankara-1989
- * 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980
Prof. Dr. Fahir Armaoğlu
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- * Olaylarla Türk Dış Politikası Cilt. I (1919-1973) Beşinci Baskı
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 509

Afganistan ve İç Savaş Sorunu

Dara Azadî Dilgerm

Afganistan sorununun irdelenebilmesi için, ülkenin bağımsızlaşmasından itibaren bazı fotoğraflar alınarak günümüzün güncel olay ve olguları daha anlaşılır kılınabilir. Çünkü güncel olay ve olguların bazı uçları geçmiş tarih içinde saklıdır.

Afganistan tarih boyunca önemli bir jeopolitik konuma sahipti. Hem ipek yolunun hem de fetihlerin kesişme noktasında bulunuyordu. Pers, Yunan, Hint, Arap, Türk ve Moğallarla çevrili olan Afganistan, fetihçi güçlerin son hazırlık karakolu rolüne sahipti. Bu açıdan Afganistan, çeşitli dinler ve kültürler etkisinde kalan birçok etnik grubu bünyesinde barındırır.

mak, çarlık Rusya'sıysa alt kıtaya inebilmek için Afganistan'ı elde etme mücadelesi veriyorlardı. Her iki gücün de kesin bir üstünlük sağlayamaması nedeniyle İngiltere'nin 1947 yılında alt kıtadan çekilmesine kadar bir tampon bölge işlevini görüyordu.

Çarlık Rusya'sının Hindistan'a el uzatmasının koşullarını ortadan kaldırmak isteyen İngiltere, 1842 ve 1879 yıllarında Afganistan'ı işgal girişiminde bulunduysa da, başarısız kaldı.

İngiltere Afganistan'da hem söz sahibi olmak hem de Hindistan'ı sağlama almak amacıyla ikinci bir yola başvurdu. 1885 yılında çarlık Rusya'sıyla anlaşarak nüfuz bölgelerine ayırdılar. Ül-

Sovyet Birlikleri'nin Afganistan'dan çekilişi beşinci yılını doldurdu. Nisan 1992'de mücahit gruplar iktidarı aldı. Ama halen kalıcı bir hükümet kurulamadı. Sevgisiz ateşkeslere rağmen mücahit gruplar arasındaki çatışmalar durmuyor. Ve Afganistan Ortadoğu da harabeye dönmeğe diğer bir ülke.

"1974 yılında Hintseferlerinden -Afganistan'ı işgal ettikten sonra- dönerken yolda öldürülen Afşar Türklerinden Nadir Şah'ın Afganlı komutanlarından ve Duranî kabilesinden Ahmet Şah İran ve Hint Moğol İmparatorluklarının Afganistan üzerindeki rekabetlerinden ve çöküş döneminde bulunmalarından yararlanarak ülkede büyük çoğunluğu oluşturan Peştun kabilelerini birleştirerek, Kandahar'da bağımsız Afgan devletini ilan etmişti."(1)

Ahmet Şah'ın üyesi bulunduğu Durranî hanedanının iktidarı 1818 yılına kadar sürdü. Bundan sonra Afganistan'ın yönetimi Muhammed Zai kabilesine geçti.

İngiltere alt kıtadaki konumunu sağlamlaştı-

kenin dış politikasında ise İngiltere belirleyici olmayı başardı.

1919'da Emanullah babasının ölümünden sonra yerine geçen amcasını üç gün içinde öldürdü. Emanullah tahta geçmez İngiltere'ye savaşa açtı. Üç yıl, süren savaşta iki tarafta kesin bir üstünlük sağlayamadı. Buna rağmen İngilizler 21 Aralık 1921'de imzalanan Rawalpindi anlaşmasıyla dış politikada da Afganlıların belirleyici olmasını kabul etmek zorunda kaldı.

Afganistan'ın bağımsızlaşması süreci çok ilginç bir deneyi yansıtır. Afganistan'ın bağımsızlaşması savaşında feodallerin büyük bir kısmı savaştı. Diğer ülkelerde olduğu gibi uzlaşmacı ve işbirlikçi bir çizgi izlemediler. Bunun bir nedeni

sömürgeci gücün çevre ülkelerden birinin olmaması olabilir. Örneğin İngiltere değil de devam edebilecek bir Çarlık Rusya'sına karşı bağımsızlık mücadelesi verme konusunda olasalardı, İngilizlere yanaşabilirlerdi. Reodallerin bağımsızlıkçı bir çizgi tuturmalarının ikinci ve önemli nedeniyse büyük 17 Ekim devrimidir. Yanıbaşlarındaki büyük devrimin feodallere bile şevk ve heyecan vermesi çok olağandır.

Sınıf olarak gerici olan feodallerin İngiliz emperyalizmine karşı bağımsızlığı alabilmesinin bir nedeni de İngiltere'nin ısrarcı davranmamasıdır. 17 Ekim devrimiyle Çarlık Rusyası sıcak denizlere inme emelleriyle beraber mezara gönderilmişti. İngiltere Bolşeviklerin yayılmacı bir politika izlemeyeceğini tahmin ettiğinden Afganistan'da fazlaca güç harcamanın da gereğine inanmamıştı. Zaten Afganistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginlikleri bakımından da pek zengin olmadığını biliyorlardı. İngiltere'nin Afganistan'da ısrarcı davranmamasının bir nedeni de genç Sovyet devletinin tepkisini çekmek istememesinden kaynaklanıyordu. İngiltere Afganlılarla savaşmada ısrarlı davranıyordu Afganistan'da Bolşevize olma ihtimali doğabilirdi.

Afganistan'ın bağımsızlaşması mücadelesinde düşündürücü ve açıklama gerektirici bir başka nokta var. Afgan feodalleri sınıf olarak gericiydi. Din dışında bir ideolojileri yoktu. Ama Emanullah ve onunla birlikte bağımsızlık için savaşan feodallerin devrimci mücadele, verdikleri açtılar. Verdikleri mücadeleyle Afganistan'ın birliğini sağladılar. Emperyalizme bir darbe indirilerek statükoyu sarstular. Ve bu hamleyle sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel gelişimin önünü açtılar.

Bu açıdan ulusal kurtuluş mücadelelerinde -olmazsa olmaz bir biçimde- burjuvazinin veya işçi sınıfının önderlik etmiş olması gerektiğinin şabloncu yorumlanmaması gerektiği kanısındayım. Emanullah Han'ın objektif olarak devrimci mücadele verdiği kanısındayım. Lenin'in, Emanullah Han'la iyi komşuluk ve dostluk anlaşması imzalamasını, yaptığım değerlendirmeyi destekler buluyorum. Henüz burjuvazinin ve işçi sınıfının nicel ve nitel açıdan gelişmediği ülkelerde sözkonusu durumdan daha ilerici bir muhalefetin gelişmesini mümkün görmüyorum.

Bu noktada konunun sınırlarını zorlayarak Şeh Said isyanını Enternasyonalle gerici olarak ta-

nitlanların ve halen gerici yaftasıyla değerlendirilenler, gerek teorik yüzeyselliklerinden, gerekse şoven burjuvazilerinin etkisinden kurtulmadıklarından dolayı, marksizmi yorumlamaktan uzak olduklarını belirterek ana konuya geri dönüyorum.

Bağımsızlaşma kişilik kazanmadır ve bir yükseliştir. Yükselişi hangi sınıf gerçekleştirirse gerçekleştirsin bilinç ve heyecan yaratır. Yükselişin yarattığı bilinç ve heyecan kısa bir aralıkta dahi olsa, feodal ve burjuva sınıflarının özünden kaynaklanmayan bazı ilerici ve devrimci hamlelerde bulunma imkanı yaratır. Bu burjuvazinin düzenini kurarken devrimci olması ve ilerki süreçte tahrip edeceği birçok ilerici ilkeyi beraberinde taşımasının nedeni budur. Gerek bu nedenle, gerekse Emanullah Han'ın, Lenin'le dostluk ve iyi komşuluk anlaşması imzalaması ve de Ekim Devriminin yarattığı heyecanın etkisiyle reform çalışmalarına başladığını düşünüyorum.

Kraliyet ailesi bir parça reform yapmaya çalıştıkça feodallerin tepkisiyle karşılaştı. Tabi baştaki ailenin feodal olması Afganistan'ın siyasal, sosyal ve kültürel gelişiminin kör düğümüyle bağlanmasına neden oldu. Çünkü baştakiler her koşulda sınıfsal yapıyı devam ettirmek zorunda kalacaktır. Reodalite, feodaliteyi tasfiye etmez. Hiçbir sınıf kendini ortadan kaldırmaz. Nitel ve nicel olarak devrimci sınıflar gelişmediğinden de köktenci çözümler üretilmez. Bu nedenle her iktidar değişikliği yeni entrikalara ve darbelere gebe olmuştur.

Afganistan üzerine bazı çalışmaları olan yazarlar, Emanullah Han'ın bir yurt gezisinden dönerken Türkiye'ye uğradığını ve Atatürk'ten etkilendiğini dile getiriyorlar. Ancak gerçek rol Ekim devrimine aittir. Kemalist devrimin etkisi abartılıyor. Ama her şeye rağmen mücadele yıllarında burjuvazinin sınırlı antiemperyalist hareketi olan Kemalizmin de bir parça etkilemesi olağandır. Çünkü Kemalist devrimde kısa bir aralık içinde olsa bir heyecan yaratır. Emperyalistlerle uzlaşmaya girdikçede varolan heyecanı sildi.

Emanullah miladi takvimi, çarşaf ve peçeyi kaldırıyor. Yeni okullar açıyor. Ancak halkının psikolojik ve sosyolojik yapısını dikkate almıyor. Kendini Hz. Muhammed'e benzeterek öncü olduğunu söylemesi bardağı taşıran son damla oluyor. Halk galyana geliyor. Emanullah tahtını kardeşi İneyatullah'a braksada, isyana önderlik eden Bece saka tahtı alıyor.

1929'da ise Nadir Han, tahtı ele geçiriyor. 1931'de kendi anayasasını kabul ettiriyor. Nadir Şah'ın da reformcu davranmaya çalıştığını gören feodaller bir suikaste ortadan kaldırdılar.

Buraya aktardığımız olaylarla Afganistan Demokratik Halk partisinin, iktidara gelişine kadar, vukubulmuş olaylardan anlaşılacağı gibi Afganistan tarihi darbeler tarihidir.

Kraliyet ailesi bir parça reform yapmaya ça-

lıştıkça feodallerin tepkisiyle karşılaştı. Tabii baştaki ailenin feodal olması Afganistan'ın siyasal, sosyal ve kültürel gelişiminin kör düğümlerle bağlanmasına neden oldu. Çünkü baştakiler her koşulda sınıfsal yapıyı devam ettirmek zorunda kalacaktır. Reodalite, feodaliteyi tasfiye etmez. Hiçbir sınıf kendini ortadan kaldırmaz. Nitel ve nicel olarak devrimci sınıflar gelişmediğinden de kökten çözümler üretilmez. Bu nedenle her iktidar değişikliği yeni entrikalara ve darbelere gebe olmuştur. Yani Afganistan tarihinin darbeler tarihi olmasının temel nedeni sosyal yapısıdır.

1933 yılında, Nadir Şah'ın bir suikaste kurban gitmesinden sonra yerine kırk yıl iktidarı elinde bulunduracak Zahir Şah geçti.

"... Zahir Şah II. Dünya Savaşı sonrası çok yoksul ve muhtaç durumdaki ülkenin gelişmesi ve modernizasyon programı için ilk olarak ABD'den yardım ve destek istiyor. ABD bu isteği reddediyor. Bunun üzerine istemlerini Sovyetlerden talep ediyor. Sovyetler talebi olumlu karşılıyor. Bazı büyük yatırımlara katkı yapıyorlar, uzman, doktor, eğitici gönderiyor ve ekonomik yardımlarda bulunuyor. Çok sayıda öğrenci -karşılıksız ve burslu- Moskova'ya okumaya gönderiliyor."(2)

Tabii Afganistan Sovyet yakınlaşmasında Zahir Şah'ın yeğeni başbakan Davud Han'ın büyük katkısı var.

Sovyetler Afganistan'da sosyalist bir devrim koşullarının bulunmadığını bildiklerinden dolayı "kapitalist olmayan yol" teziyle yaklaşım gösteriyorlar. Burda sözkonusu olan bir hatayı da belirtmek gerekir. Lenin döneminde Sovyet sisteminin yeni olması ve henüz müttefik sosyalist ülkelerin doğmaması nedeniyle taktik açıdan başvuru bu tez daha sonra stratejiye dönüşüyor. Bu da birçok yerde gerçek sosyalist patlamamın doğmadan törpülenmesi doğurdu. "Kapitalist olmayan yol" tezinin stratejiye dönüşmesi hatasını derinleştiren başka bir anlayış var. Sözkonusu tezin uygulamasında Afganistan durumundaki ülkelerin kapitalizmi yaşamadan, sosyalizme geçiş yapmasından çok sözkonusu ülkenin ABD'nin güdümüne girmemesi ve bağlantısız kalması isteniyordu.

Bu tez kapsamında yaklaşım gösterilen ülkeler, ya milliyetçilik kavramını antiemperyalizm olarak algıyordu; ya sosyalizmi temel ideoloji gördüklerini belirtmelerine rağmen, islami veya ulusal sosyalizm diye bir tür keşfediyorlardı.(1) Bu da olmazsa bir parça sosyalizmden etkilendiklerini dile getirmekle beraber karma bir ekonomi modelinden yana oluyorlardı.

Sovyetlerin emperyalistlere karşı denge oluşturmak için strateji düzeyine çıkardığı "kapitalist olmayan yol" tezi bu ülkelerde sosyalizmin yanlış algılanmasına ve gerçek sosyalist sol kimlikli yapıların cılız kalmasına veya ortaya çıkmamaları

na neden oldu. Ve bu yaklaşımla Afganistan, Mısır, Kongo, Gine, Yemen, Benin, Tunus, Zambiya, Suriye gibi ülkelerden hiçbiri sosyalizme ulaşmadı. Sovyetlerin "kapitalist olmayan yol" tezine stratejik olarak başvurması, çeşitli ülkelerde sosyalizmi kurmaktansa söz konusu ülkelerde ki devrimci dinamiklerin törpülenmesi sonucunu verdi. Ve Sovyetler yeni devrimci patlamalarla dünyanın çeşitli yerlerinde müttefik bulamadığı için sıkıştı. Ve sözkonusu ülkeler Sovyet ekonomisine yük oldu. Sözkonusu durum Sovyet sisteminin çözülüş nedenlerinden de biri oldu. Bu konuyu kapsamlıca tartışmak konumuzun dışında kalır. Bu açıdan Afganistan'da Zahir Şah döneminden itibaren Sovyetlerin "kapitalist olmayan yol" teziyle yaklaşım gösterme sürecini başlattığını belirterek ana konuya dönüyorum.

Muhammed Zahir Şah 2 Ekim 1974'te babasının hazırladığı anayasayı değiştirerek kendi anayasasını ilan etti. Bu anayasa babasınınkinden daha liberal ve ilericiydi. Bu yeni anayasa, artık siyasi partiler kurmak serbesttir. Kraliyet mensuplarının hiçbiri hükümette yer almazdı. Basın ve düşünce özgürlüğü vardı. Anayasanın ilanyla Zahir Şah'ın yeğeni ve kayınbiraderi Serdar Muhammed Davud başbakanlığı bıraktı. Başbakanlığa Dr. Muhammed Yusuf getirildi.

"Anayasaya uygun olarakta 1965'te komünist eğilimli Nur Muhammed Taraki ve Babrak Karmal tarafından Afganistan Demokratik Halk Partisi kuruldu."(3)

1969'da ikinci seçimlerde katılım çok az oldu. Hükümeti Nur Muhammed Etmadi kurdu. İyi bir çoğunluğa dayanmayan hükümet karar alamıyordu. Ve rüşvet her alana yayılır duruma gelmişti.

1971 yılında düşük hasad alınması nedeniyle Afgan ekonomisi çıkmaza sürüklendi. O yıl açlıktan ölenlerin sayısı tam 80 bini buldu. Hükümetin isteği üzerine ABD'lerden alınan gıda yardımı ülkeye dağıtıldı. Karşılıklarla başa çıkmayan Zahir Şah partileri kapattı. 1972 yılında hükümetten çekilme isteğini, Dr. Abdülzahir kabul edince, eski kabinenin dışişleri bakanı olan Dr. Musa Şefik başbakanlığa atandı.

Temmuz 1973 yılında Zahir Şah yurtdışında bir geziye çıktı. Bu sırada ABD'nin baskısıyla başbakanlıktan alınmış olan Serdar Muhammed Davud Han askeri bir darbeyle iktidarı aldı. Devrikral Zahir Şah Avrupa'da kaldı (Halen İtalya'da yaşıyor.)

"Kent orta sınıfı, özellikle 1956'dan itibaren Sovyetler Birliği'nde eğitim gören aydınlar ve subaylar, feodal Afgan toplumunda kraliyet ailesiyle kurdukları bağlarında yardımıyla, ülkenin zenginliğini ve iktidarı elinde tutan aristokrasieye karşı, giderek yükselen bir muhalefet yürütmeye başladılar. Zaten Zahir Şah'ın son dönemlerde her türlü demokratlaşma hareketini redederken, güttüğü tutucu ve durağan politika, Afganistan'ın

stratejik durumuyla çelişiyordu. Zahir'in istemlerini onaylamaktan öte bir durumu bulunmayan parlamento, siyasal partiler yasaklanmış bulduğundan kişi ve kabile çıkarlarının çatışma alanı halindeydi."(4)

Bu sırada Afganistan Demokratik Halk Partisi'nde yer altına inmişti. 1967'de Halki (Halk) ve Percem (Bayrak) şeklinde iki kanada ayrılmıştı. Bu durumda Afgan ilerici hareketi Zahir Şah için önemli bir tehlike yaratmıyordu. Ancak Davud Han başa geçerken sözkonusu iki kanadında desteğini almıştı.

"Arada bir parlayan reformcu tutumları yüzünden gerici ve tutucu çevrelerde eleştirilen Davud Han rejimi, giderek toplumsal tabanını yitirdi. Hele Davud Han'ın toprak ve suyun temel zenginlik olduğu Afganistan'da, iyice hazırlık yapılmadan, anlatılmadan ve halk kitlelerini yanına almadan ilan ettiği toprak reformu Kabil burjuvazisini Davud'a karşı sert muhalefete yöneltti. Bu durum Davud'u giderek otoriter bir duruma soktu ve demokratikleşmeyi sınırladı. Nitekim bugünkü tutucu mücahit liderlerinin büyük çoğunluğu o dönemde Davud'a karşı çıkarak, Pakistan'a sığınmışlar ve muhalefeti yurtdışında yürütmeye başlamışlardı."(5)

Davud Han'ın darbesi sırasında orduda bulunan ama Percem kanadına taraf olan Abdulkadir, silahlı kuvvetlerin denetimini ele geçirdi. Ancak ilericilerle Davud'un arası açılınca Abdulkadir'in etkisi bitti.

"Kraliyet ailesine mensup olan M. Davud Han Cumhuriyet ilan etmesine rağmen, ülkedeki feodal egemenliğe son veremedi. Gerçi bir toprak reformu projesi getirdi. Fakat feodal gericiliği aşip bu reform programını uygulayamadı. Kendisinde bir feodal aileden geldiği için iktidarının sınıfsal temelini değiştiremedi... M. Davud Han sonuçta diğer feodallere teslim olarak, onların adına diktatörlük kurdu. Gerçi uluslararası alanda emperyalizme bağımlı bir politika gütmüdü. Bağlantısızlık siyasetini izledi, hatta dünya sosyalist sistemiyle ekonomik ve teknolojik işbirliğine girdi. Özellikle Sovyetler Birliği'yle yakın ilişkileri oldu. Bu dönemde hava ve kara kuvvetlerindeki pek çok subay Sovyetler Birliği'nde eğitildi."(6)

"M. Davud Han'ın dünya sosyalist sisteminden aldığı yardımlar hiç kuşkusuz ülkenin sosyal gelişimine hizmet ediyordu. Ama son derece yoksul ve geri olan bu ülkede iktidarın sınıf yapısı değişmedikçe, üretici güçlerin önündeki tıkaç kalkmazdı. Bu bariyeri kaldırmak ise sosyal bir devrim sorunuydu. Egemen sömürüye son verecek, mülkiyet ilişkilerini değiştirecek, bir halk devrimi gerçekleşmeksizin toplumsal ve ekonomik sorunların kökten çözümü mümkün değildi. Nitekim bazı reformcu çabalarına ve emperyalizme bağlanmayan politikasına rağmen rejim, sonradan baskıcı ve sömürücü kaldı."(7)

Percem partisini kuran ve halk partisiyle Percem arasında uzlaşma sağlamaya çalışan Mir Ali Ekber Heyber'in 1978 Nisan'ın da polis tarafından öldürülmesiyle muhalefet ile hükümet arasındaki sertleşme doruk noktasına çıktı. Heyber'in Cenazesinde hükümete karşı gösterilere döndü. Buna karşılık Davud Han, ilerici partinin yöneticilerini tutuklama yöntemini yoğunlaştırdı. Fakat ilericiler ordu içerisinde hükümetten daha çok örgütlenmişlerdi. 27 Nisan 1978'de Tanklar kritik noktaları işgal ettiler. Percem üyesi A. Kadir, komutasındaki hava kuvvetleriyle Kraliyet sarayına saldırdı. Sivil halk, percem üyeleri desteğinde kraliyet sarayına dayanan Ordu, birkaç saat içinde Davud Han'ın muhafızlarının direncini yok etti.

Davud Han öldürüldü. Devrim öncesinde ikine bölünen Halk ve percem partileri, Afganistan Demokratik Halk partisi adı altında birleştiler. Taraki'nin başkanlığında bir devrim konseyi oluşturular. Başkanlığa da Hafazullah Amin getirildi.

27 Nisan 1978'de Afganistan'daki ilerici gelişmeyi daha iyi anlayabilmek için nasıl bir sosyal yapı üzerinde yükseldiğini, Afganistan Demokratik Halk partisinin hangi niteliklere sahip olduğuna da değinmek gerekiyor.

Ülke Zahir Şah dönemine kadar krallıkla yönetiliyordu. 1964'te "Loya jirga"lar oluşturulmaya başlandı. Bu meclisin bireyleri Cumhurbaşkanını tarafından aşiretlerin seçkin kişilerinden seçiliyordu. Osmanlılarda Ayan meclisi, Kürtlerde ise Gurana benzer olan Loya jirga ile meşruteli yönetime geçilmişti. Ülke yönetiminde kralla beraber, feodal beyler hakimdi.

Okuma yazma oranının çok düşük olması, feodal yapının katılığıyla kendini hissettiren din ideolojisi ve sermayenin azlığı yeni sınıfların ortaya çıkmasını geçiktirdiği gibi, sosyal gelişmelerinde önüne geçiyordu.

Özellikle 1970'lerden sonra devlet desteğinde burjuvazinin birazcıkta olsa geliştirilmeye çalışıldığını söyleyebilirsek de çok cılız kalıyor.

İlerici gelişmelere Zahir Şah döneminden itibaren, Sovyetlerde eğitim gören subaylar ve aydınlarla beraber küçük burjuva memurlar, öğrenci, gençlik ve az bir köylü kesim önderlik ediyor. Buna bağlı olarak antiemperyalist, antifeodal bir çizgiyi temsil etmeye çalışan Afganistan Demokratik Halk Partisi'nde kozmopolit bir yapı sorguluyordu. Sosyalist unsurlar, demokratlar, küçük burjuva gençlik ve aydınlarla 1965'te bir güç haline gelmeye başlamıştı.

Partide 1966'dan itibaren iki eğilim ortaya çıktı. Hafuzullah Amin partinin cephe politikasını eleştirmeye başladı. Kitlelerin bir kısmını ilerici gelişmenin karşısında gördüğü için itmeye çalıştı.

Amin devrimci lafazanlığı iyi kullanarak aşırı radikal söylemlerle sabırsız, daha az bilinçli ama

duygusal olan kesimleri yanına almayı başardı. Amin'i destekleyen eğilim "Halki" adıyla bir yayın çıkarmaya başlayınca, Perçem (Bayrak) kanadını da Taraki ve Babrak Karmal temsil etti.

Amin, Davut Han iktidarını devirmek amacıyla Bayrak (perçem) kanadıyla birleşmişede aşırı sert tutumuyla birleşen otoriter yapısı ve kişisel ihtirasları ayrışmanın önemli nedeniydi. Nitekim Afgan Demokratik Halk partisinin iktidarı almasından sonra da parti içi çelişmenin yarattığı tahribat, artarak devam etti.

Parti en kıt olanaklarda emperyalistlerin sabote edici girişimlerine, feodal komprodor burjuvaziye ve ruhban sınıfına karşı savaşım vermek zorunda kalırken, kendi bünyesindeki rahatsızlıklarda boğuşmak zorunda kalmıştı.

Afganistan Demokratik Halk Partisi kendi iktidarının yansıması olan Anayasayı ilan etti. Afganistan nüfusunun yarısı peştu olmasına rağmen, çok fazla halkı bünyesinde barındıran bir devletti. Moğal kökenli hazarlar, Tacikler, Özbekler, Türkmenler ve diğer pek çok halkın varlığı kabul edildi. Bu halkların diliyle eğitim yapılmaya başlandı. 1 Mayıs resmi bayram ilan edildi. Toprak reformuyla beraber suların ortak kullanımına karar bağlandı. Laik olma anlayışıyla kadının toplumdaki rolüne eşitlikçi bir anlayışla vurgu yapıldı. Yiyecek, giyecek fiyatları düşürüldü. Okuma-yazma seferberliği başlatıldı.

Bu sırada Taraki iktidarda biraz daha güçlendi. Sovyetlerle daha iyi bir yakınlaşma sürecine girdi. 1978'de Sovyetler Birliği'ne gerektiğinde Afganistan'ı korumak için askeri müdahalede bulunma yetkisi veren anlaşmayı imzaladı.

Bu çalışmalara rağmen parti içinde sürtüşmeler devam etti. Amin, Taraki'yi tasfiye etmeye; Taraki ise Amin'i tamamiyle etkisizleştirmeye çalışıyordu. Amin, Taraki'nin atadığı birkaç bakanın görevden alınmasını istiyordu. Kendi kabinesinde bulunmalarını istemediği için "Taraki Çetesi" diyor-du.

Tabi parti yönetimi iç sürtüşmeler yaşarken halkın üzerindeki dini etkileri veya etnik ayrılıkları küçümsemeye hatasına düştü. Yine toprak reformu, kadın eşitliği ve laiklik gibi konularda iyi anlatıcı olmadılar. Halkın bir hazırlık devresine ihtiyacı duyabileceğini hesaplayamadılar.

Her iktidar isteği kendi kültürünü sırtında taşır. Fakat Afganistan'daki iktidar hamlesi tabanda fazlaca kavrulmamıştı. Kendi kültürünü yeterince halk kitlelerine götürememişti.

Bu ilericî hamlenin iktidarı almasında Sovyetlerin azımsanmayacak katkısı vardı. Bu açıdan Afganistan'daki ilericî hamlenin tamamiyle özgücünü esas aldığı söylenemez. Bunlara Afganlıların okuma yazma oranının olabildikçe düşük olması eklendiğinde, ülkenin içinden kaynaklanan yerel gericilik ile emperyalistlerin işi kolaylaştı.

Sonuç olarak devrimci ve ilericî gelişmeler

nedeniyle çıkarları zedelenen feodaller, mollalar, tefeciler, toprak aristokratları ve eski kralcılarını, gelenekçi yapıdan ve halkın duygularını istismardan yararlanarak iktidara karşı yoğunlaştılar. Laiklik, toprak reformu ve kadının eşitliğini çarpıtarak iktidara karşı kullanma yolunu seçtiler. Dinci örgütler iktidarın yaymaya ve yerleştirmeye çalıştığı kültüre karşı kendi kültürlerini dayatmaya çalıştılar. İktidarın yerleştirmeye çalıştığı kültürle Afgan toplumu yeni tanıştıyordu. Dinci örgütlerin dayatmaya başladığı kültür ise iyi biliniyordu. Ve eğitimsizlik nedeniyle tasvip ediliyordu.

Pakistan iktidara bayrak kaldıran örgütleri barındırıyordu. Ve eğitiyordu. ABD ise Afganistan'da etkili olmakla, Sovyetlerin yanışında üs kurmak istiyordu. Ya da -başaramazsa- ikinci bir yol olarak, bir istikrarsızlık kuşağı yaratmak istiyordu. İlk yol kapandığından vargüçüyle ikinci yolu temel yöntem haline getirdi. CIA ajanlarını, ülkenin her yanına yayarak çelişkileri derinleştirme yolunu seçti. Yoğun sabotaj eylemlerinde bulundular. Artan sabotajlar karşısında yerli ve yabancı bazı kişiler tutuklanmaya başlandı.

1979 şubatında ABD'nin Ortadoğu'daki önemli uydusu İran'da rejim değişikliğiyle, Hümeyni başa geldi. ABD Ortadoğu'da tutunduğu dallardan birini kaybetti. Afganistan'daki iktidar değişikliğine müdahale etmese diğer uydusu Pakistan'da da etkisini yitirebilirdi. Bu açıdan ABD mutlaka Sovyetlere karşı denge politikasını dayatmak zorundaydı.

Bu arada İran'daki şii dini hareketin 1979 şubatında Hümeyni'yi başa getirmesiyle, mollaların başını çektiği çeşitli Afgan örgütlerinin kırsal bölgelerde direniş eylemlerini artırdı. ABD bir istikrarsızlık kuşağı yaratarak etkili olmak istiyordu. Bunun şartları vardı. Hem silah tüccarlarına da iş yaptırarak ekonomisine bir artı değer kaydıracaktı. Bu açıdan Afganistan'a silah sokmaya başladı.

1979 Şubat ayında ABD elçisini, Kabil halk hizbinden Sistem-i Milli gurubu öldürdü. Bu sırada rejime karşı muhalefetin silahlı eylemi yoğunlaşmaya başladı. Afgan yönetimi ilk kez Sovyetler Birliği'nden askeri yardım istedi. Ancak Sovyetler kabul etmedi. Sovyetler, ABD'nin yaygara koparacağını, diğer yönüyle dinci örgütlerin güç kazanmasına ve Afgan milliyetçiliğinin hortlamasına neden olabileceğini tahmin ediyordu.

1979 şubatında başlayarak artan silahlı muhalefetin giderek güçlenmesine, Afgan Ordusu ağır silahlarla müdahale etmek zorunda kalıyordu. Ağustos'da ise Kabil'den 60 kilometre uzaklıkta çarpışmalar sürerken devlet başkanı Taraki, Devrim konseyinden muhalefetle mücadele için özel yetkiler istedi. Bu sırada Kabil'deki askeri garnizonun bir bölümü hükümete karşı ayaklandı. Ancak ordu iktidara sadık kalarak tank ve uçaklarla yarım gün içinde ayaklanmayı bastırdı. Bunun

üzerine Afgan hükümeti imzaladığı anlaşma uyarınca Sovyetlerin yardımını talep etti. Ancak Sovyetler yine reddetti.

Bu sırada kanatlar arasındaki sürtüşme biraz daha alev almaya başladı. Amin kendisine bağlı birliklerle Taraki'yi öldürdü. Ve Amin başa geçti.

Ancak Taraki döneminde tecrübesizlikten ve ekonomik sıkıntılardan doğan sorunlar Amin'in sert ve diktatörvari kişiliğiyle daha da boyutlandı. Artan iç çatışma nedeniyle Amin'de Sovyetlerden askeri müdahale istedi. Sovyetler bir daha reddetti.

"İlk ağızda Pakistan, İran, Çin ve ABD'nin desteğiyle muhalifler iç savaşı resmen başlatıldılar. Bu ülkelerin yanısıra İsrail, İngiltere, Suudi Arabistan, Almanya, Fransa ve Japonya başta olmak üzere toplam 26 ülke, sonradan Mücahit adını alan muhaliflere silah, uzman gibi yardımları yağdırmaya başladı. Başkan Hafızullah Amin, ise Mücahitlere yapılan yardımların Afganistan'ın içişlerine müdahale olduğunu, halkın kendi kendini yönetmesine çirkin bir saldırı ile karşı karşıya olduklarını açıkladı. Başta ABD olmak üzere Pakistan ve Çin'in ajanları aracılığıyla sabotajlar düzenlediklerini Mücahitleri kızdırarak eğitimlerini bildiriyordu.

Amin ABD'nin Mücahitlere gönderdiği sağlık görevlilerinin birer ajan olduğunu iddia ediyordu. Amin Kabil'de düzenlediği ve iki gün boyunca TV'de de yayınlanan bu açıklamalarında dost ülkelere aynı biçimde yardım alabileceklerini ilk kez ima ediyordu."(8)

"Sabotajlar ve silahlı muhalefet genişlerken Sovyetlerden asker yardımına olumlu yanıt almayan Devlet Başkanı ve Afganistan Demokratik Halk Partisi Genel Sekreteri Hafızullah Amin 1979 Aralık ayı başında çıkan çatışmada öldürüldü. Artık kimin kime neden vurduğu belli değildir. Sokak çatışmaları Kabil sokaklarına kadar yayılmıştı."(9)

Bu sırada eski Devlet Başkanı Taraki'yle yapılan dostluk anlaşması uyarınca ilk etapta 10 bin Sovyet askeri hava yoluyla Afganistan'a gönderildi. Sovyet Birliklerinin Afganistan'a çıkmasından sonra Barbrak Karmal (Taraki'yle beraber partiyi kurmuştu) partinin genel sekreterliğine seçildi.

ABD, Sovyet Birliklerinin Afganistan'a çıkmasından sonra propaganda pompasını en yoğun biçimde kullanmaya başladı. ABD, Taraki'nin Amin tarafından öldürülmesine ses çıkarmazken Amin'in öldürülmesini kinayan demeçler verdi.

ABD Muhalefetteki hareketin Antisovyet bir kimlik kazanması için yoğun çabalarda bulunurken, Sovyetlerin uluslararası alanda tepki çekmesi için yoğun uğraşlar verdi. ABD, Sovyet askerlerinin Afganistan'a gidişinden bir ay sonra, Birleşmiş Milletler toplantısında Sovyet müdahalesini ele aldırdı. Oy kullanan 140 ülkeden, 104 ülkenin oyuyla "yabancı askerlerin koşulsuz ve

tümünü Afganistan'dan geri çekilmeleri" kararı alındı. Bu oylamada 18 ülke çekimser, 18 ülke de karşı oy kullandı. Türkiye'de her zamanki gibi ABD'nin oyuna iştirak etti.

ABD'nin Vietnam'da kirletilmiş bir imajı vardı. Özgürlük şampiyonu kesilerek bu imajını düzeltmek istiyordu. Vietnam da uğradığı felaketin Afganistan'da Sovyetlerin yaşamasını istiyordu. Diğer taraftan silah tüccarları bayağı iyi para kazancaktı. ABD'nin bu amaçları uğruna bütün Afganlıların ölmesi bile önemli değildi.

ABD başkanı Jimmy Carter Sovyetlerin Afganistan'a asker göndermesine ilişkin açıklamalarında "Sovyetler bazı kabilelerin (İslamabad merkezi hükümetine karşı ayaklanma halinde bulunduğu, Pakistan'ın Belucistan bölgesi üzerinde sıcak denizlere inmeyi amaçlamaktadır. Sovyetler Afganistan ile yetinmeyecektir." diyordu. (10)

Bu açıklama Pakistan'ın biraz daha ABD'nin kucakına yapışmasına yetti. ABD soldan vuracak Çin müttefikini de buldu. Çin'le beraber kendisini Mao'cu olarak nitelendiren örgütlerin geneli ABD'ye paralel konuşmaya başladı. Fransız komünist partisi dışında bütün Avrupa komünist partileri Sovyet girişimini kinadılar. Çin'in uluslararası alandaki gerici politikasını ve kendini Mao'cu olarak nitelendirip ama aslında Çin'ci olan bazı örgütlerin değerlendirmelerine değineceğiz. Ama daha iyi anlaşılabilmesi için önce emperyalist devletlerin anlayışlarını yansıtan demeç ve yorumları verelim:

Fransız gazetelerinden Le Monde 1956 Macaristan ve 1968 Çekoslovakya olaylarına değindikten sonra "Afganistan müdahalesiyle Brejnev sınırlı egemenlik teorisini uyguladı." diyordu. Liberation "Moskova'nın eli: Prag 1968 Kabil 1979" diyordu.(11)

İngiliz Times gazetesi "Sovyetler Birliği'nin kendini haklı çıkarmak için ileri sürdüğü Afganistan'a yardım iddiası 1968 yılında Çekoslovakya işgalini mazur göstermek için ileri sürdüğü iddia ile eşittir." diyordu.(12)

Alman Die Welt "Afganistan da gitti" başlığıyla yazdığı yorumda özetle şöyle diyordu: Moskova'nın müdahalesi Basra körfezini hedefliyor. Sovyet dış politikasında da açıkça belirtildiği gibi, önümüzdeki dönem Rusya yeni uydusu Afganistan'la Basra körfezinde yumuşayan batıya karşı daha sertleşecek. Washington'un Basra körfezinde felce uğratılması üzerine, Moskova'nın hızlı bir şekilde yayılması içinde, bundan daha uygun bir zaman olamazdı."(13) diyordu.

Emperyalistlerin yönlendirdiği ülkelerin basını da emperyalist yayın organlarına paralel yorumlarda bulunuyordu.

Hürriyet manşetten: "Sovyetler Afganistan'ı ele geçirdi." Günaydın: "Sovyetler Afganistan'ı işgal etti." Milliyet: "Kabil sokaklarında Sovyet

askerleri devriye geziyor." Tercüman: "Afganistan'daki darbe Sovyet askerlerinin yardımıyla gerçekleşti." (14) diyor.

Türkiye'de ki burjuva basını ve partileri birbirlerini tamamlıyorlardı. "Türk burjuva partilerinden CHP; durumu kaygı verici bulduğunu, olayın Sovyetlerin yayılmasının delili olduğunu, MHP ise olayı 20. asrın yüzkarası olarak nitelendiriyordu. MSP yayınladığı bildiride 50 milyon Türk'ün Afganistan'a yapılan saldırının karşısında olduğunu duyurdu." (15)

Emperyalist basının ve uydu ülkelerin basın ve partilerinin aynı yorumlarda bulunmasında şaşılacak bir şey yok. Ancak Çin yönetiminin emperyalistlerle aynı değerlendirmelere sahip olması ve bu değerlendirmelerin ezberci bir biçimde kendini Maocu olarak nitelendiren sol anlayışlar tarafından yapılması korkunçtu. Söz konusu anlayışlar Mao'yu Çin Komünist Partisinin politikalarında buluyordu. Ve kendileride Çin Komünist partilerinin uluslararası tavrının Türkiye konsolosluğunu yapıyorlardı. Bu açıdan emperyalistlerin birinci elde, Çin yönetiminin ikinci elden abartılı ve gerçek dışı söylemlerle ortaya yaydığı "Sovyet yayılmacılığı" Üçüncü elden tekrar ettiler. Kafaları kendi omuzları üzerinde olmayan bu anlayışlar Sovyetlerin Türkiye'ye saldırma ihtimalini de düşünüyorlardı. Özellikle Aydınlıkların Sovyetleri Türk ordusundan daha tehlikeli görmesinin nedeni buydu. Bunun sonucu olarak Türk ordusunu ilerici olarak değerlendirdiler.

Kuşkusuz söz konusu tahliller -kendini Maoist olarak değerlendiren anlayışların- sağa savrulma sonucunu doğurdu. Çünkü Çin varolan uluslararası politikasıyla zaten gerici ve sağa çekilmiş konumdaydı. Çin'in bu derece sağa çekilmesinin nedeni ABD emperyalizminin "Sovyetleri tehlikeli ve yayılmacı bir güç" olarak lanse etmesi ve Çin yönetiminin etkide kalarak korku duymasındır. Diğer bir neden de Sovyetlerle ilişkilerin bozuk olması ve Çin yönetiminin Sovyetlerden daha fazla ulus çıkarna göre politika yapmasıydı. Yine Afganlı aydınların, subayların ve öğrencilerin sosyalist ülkelere sempati duyması, Çin'e ise soğuk yaklaşımları Çin yönetiminin tavrını belirleyen yan bir unsur olabilir.

Ancak Maoist anlayışların Sovyetleri "İşgalci veya sömürgeci" bir güç olarak değerlendirmeleri

ve sosyal emperyalist tabirini kullanmalarının temel nedeni Mao'nun düşüncesinin değil, Çin yönetiminin uygulamadaki politikasının baz alınmasıydı.

Sovyetleri sosyal emperyalist olarak değerlendirmenin ucuz ve yüzeysel bir karalama olduğu açıktır. Türkiye'de Aydınlık ve Partizan'ın bizde ise Kawa'nın sosyal emperyalizm kavramını yeniden değerlendirmesi gerektiği kanısındayım. Eğer Sovyetler dile getirdikleri gibi tehlikeli ve emperyalist bir güç idiyse; bir tek taş atılmadan nasıl dağıldığı teorik olarak formüle etmeleri gerekir. Ya da yanlışlarını kabul etmeleri gerekir.

Ancak sadece söz konusu anlayışların değil, genel olarak solun "yanlış yaptık" veya benzeri bir kavramı istisnaen kullandığımız vurgulamamız gerekir.

Aydınlik gazetesi olayı "Afganistan'da Rus çizmesi" başlığıyla verdi. Partizan yayımlarında "Rus sosyal emperyalistlerinin Afganistan'ı sömürgeleştirme" değerlendirmesi yapıldı. Söz konusu değerlendirmelerin halen değiştirildiği/değiştirilebileceği kanısında değilim.

Yeri gelmişken Sovyet yanlışları bazı anlayışların konumuza ilişkin hatalarına değinelim. Söz konusu anlayışlar Çin yönetiminin ve Maoist olarak kendini tanımlayan anlayışların yanlışlarını Mao'nun kişiliğinde vurdu. Sıkça tekrarlanan hata üzerinde durmak gerekiyor. Dünya'da Lenin'in otorite olarak kabul edilmesi nedeniyle

yanlışları kişiliğinde vurma eğilimini geliştiremiyorlar. Ancak Mao, Stalin ve Troçki'nin yüreğini sızlatacak yanlış uygulamalar, teorik açılımlar bile, söz konusu önderlerin kişiliğinde vuruluyor. Mao, Stalin veya Troçki'yi kendine rehber edinmiş anlayışların yanlışlarını, sosyalizmin ilk önderlerinin kişiliğinde vurmak ne kadar yanlışsa; söz konusu önderlerin savunulmayan yanlışlarını, anlayışların kişiliğinde vurmakta; bir o kadar yanlıştır. Kendini Maoist veya Troçkist olarak değerlendirenleri Mao ve Troçki'den ayırabilmemiz gerektiği kanısındayım.

DİPNOTLAR

- (1), (2), (3), (4), (5), (6), (8), (9), (10), (14), (15) Hasan Uysal (Adı Afganistan) Boyut Yayınları
- (7), (11), (12), (13), Refik Evren (Afganistan Gerçeği and Afganistan Devrimi) Haziran Yayınları.

SÜRECEK

Sorunun çözümü iki halkın insiyatifine kalmıştır. Çözümün en iyisini, en sağlıklısını, ancak bu iki halkın temsilcilerince yaratılabilir. Bugün bu iki halkın yapacağı tek şey biraraya gelip meseleyi bütün yönleriyle ele alıp, iki halkın yararına olacak kararlar almaktır. Dış güçlerin bu sorunda çözüm yaratacağını düşünmek yanlıştır. Eğer gayeleri sorunu çözmekse 40 yıl önce çözerlerdi.

EM Lİ SER XETÊ EM Lİ BİN XETÊ

Ma di dilê mi de îro
 Bê ev şivan
 Ji kûr distîne dilgermîya xwe
 Vê behnê çawa dide bilûrê
 Çiqa gêrîn û gazî dikim
 Mi his nake
 Serê xwe ji ber xwe ranake
 Em li ser xetê, ew li bin xetê
 Ax.....ax.....
 Em çawa tevrik hildidin
 Teperapa tapana tê
 Ji nava zadê pahnayê
 Em hedrê digrin
 Ew hedrê digrin
 Strana me jî yek tê gotin
 Li çîkî ji hev vebe jî
 Li çîkî, bi pev vedibe
 Em li ser xetê, ew li bin xetê
 Ax.....ax.....
 Zarokê me diqedimin ber xetê
 Zarokê pala, diqedimin ber xetê
 Cilê wan yek,
 Wek hev bi rîqa
 Xeberê wan yek
 Ji kûr û dûr didin navhev
 Kenê wa dilgerm, tidbe ji hev diqetî
 Em li ser xetê, ew li bin xetê
 Ax.....ax.....
 Li ber xetê, leşger diçin û tîn
 Qise dikin, tiştina dibêjin
 Em kêf fam dikin
 Ê li bin xetê, ebed fam nakin
 Sînor kişandinê bi têla
 Di nava dilê me de
 Ka wê, ev çilo wilo biqedî
 Em li ser xetê, em li bin xetê
 Ax.....ax.....

Dara Azadî Dilgerm

GOTIN (AFORİZMALAR)

Tiştên lewîfî, dî bin kîse kirîne xweşik de vedîşer in.

Ê di ser xelîfyan bi qewêzê, xelîfina dî çê dîke.

Ê xelîfyan û rastîya bibîne û neynê zîman, şîrîkê xelîfya ne

Ê nikarîbin bi zîhniyetê, erîş dikin mirova

Ê li cem rastîyê çî jî xwêre nebîne û li cem xelîfîyê jî nebîne,
pîr betîr xelîfî ye.

Ku mîhov xelîfyan bibîne, rastî kûr dibe.

Her bîrdojî, di naw gûhên bîrdojîkê de şîn tê.

Her sazûman li ser gora sazûman kê dixwuliqê

Dûrr bin jî ê ku xwe her cav, di neqeba xelîl û cefî de bihêle.

Ma devê mirova mîna dilê wan digere

Dej jî rûwên mirova berdîn, çarîk li sere. Asil bin çarîkê ye.

Tiştên di bin çarîka mirova de, dî deverê zor de derdikeve rastê

Bîngeha sexsiyeta bi îzîr derevîn.

Awa kidîmgê, bi behn û pîsi. Dî bin erdê û di nava reşyê de
di herîkê, jî ber wîllo ez pîrs dikim: Ma kontrgerîlla ne
ava kidîmgehe ye?

Pîsîka li welatê me bi xwulîgê, jî zîmanê me jî elimîbê çend
lafza û bê "dîllê mî jî xêlasiyê re dixwazê" wê bibe welatparêj?

Soresgerîfî, jî bo gel hemalîfya bi koçerî bê;
Welatparêzîfî jî bo gel hemalîfî ye.

Bîrina gelê bindest dî laşên wan de vekîfî ye.

Çarna tiştên filozof na ramînin, dîn di ramîn in.

Mîrovên jî aklê xwe qayîl, li dîna jî bi hisîs in.

Bîhemed Emîn'e dîn wîha dibêjê: "Rûnî li ser terya xwe.

Terya xwe ne hejînin. Peşî bibîn însan, bibîn însan".

Henano yên/dîn jî wîha digot: "Ker ê wan jî kerîn. Nabîn însan".

Xelîl'e dîn jî wîha dibêjê: "Dînya xerabe yî. Jar rê bîrhîmo.

Ma însanefî mayî?"

Dara Azadî Dilgerm

www.arsivakurdi.org